

Centar

EESTI RAKENDUSUURINGUTE
KESKUS CENTAR

Omavalitsuste võimekus noortele osalusvõimaluste loomisel kohaliku tasandi otsustusprotsessides

Ailen Lang
Epp Kallaste
Liisbet Aland

**EESTI NOORTE-
ÜHENDUSTE LIIT**

**HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM**

2020

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1 METOODIKA	6
2 NOORTE OSALUSKOGUD	8
2.1 NOORTE OSALUSKOGUDE PÕHIKIRJAD	8
2.2 NOORTE OSALUSKOGUDE TOIMIMINE.....	14
2.2.1 <i>Rahastamine</i>	14
2.2.2 <i>Liikmete valimised</i>	15
2.2.3 <i>Noorte osaluskogude tegevused</i>	18
2.2.4 <i>Teiste noorte kaasamine</i>	20
2.2.5 <i>Kaasamise piisavus</i>	21
2.3 KOKKUVÕTE.....	22
3 ERINEVAD NOORTE KAASAMISE VORMID	23
4 KAASAMIST MÕJUTAVAD TEGURID	26
4.1 OMAVALITSUSE TEGURID.....	26
4.1.1 <i>Omavalitsuse suurus</i>	26
4.1.2 <i>Omavalitsuse avatus noorte osalusele</i>	28
4.1.3 <i>Finantsvõimekus</i>	33
4.1.4 <i>Täiskasvanu toetus</i>	33
4.2 NOORTEGA SEOTUD TEGURID	36
4.2.1 <i>Noorte suhtumine</i>	36
4.2.2 <i>Noorte vanus</i>	38
4.2.3 <i>Noorte julgus</i>	40
4.2.4 <i>Noorte ajalised ressursid</i>	41
4.3 INFO LIIKUMINE JA SUHTLUS.....	41
5 NOORSOOTÖÖSPETSIALIST	44
5.1 SPETSIALISTI VAJALIKKUS	44
5.2 MITME VALDKONNAGA SPETSIALISTI KOORMUS	45
6 TOE JA ABI VAJADUS	47
7 KOKKUVÕTE	50
7.1 NOORTE OSALUSKOGUDE TOIMIMINE.....	50
7.2 MUUD OSALEMISVORMID OMAVALITSUSE OTSUSTUSPROTSESSIDES.....	51
7.3 KAASAMIST MÕJUTAVAD TEGURID	51
7.4 NOORSOOTÖÖSPETSIALISTI VAJALIKKUS	54
8 KASUTATUD KIRJANDUS	55

Sissejuhatus

Avatud demokraatlik valitsemine tähendab võimu teostamist ausalt, läbipaistvalt ja dialoogis kodanikega. Rahvast on vaja kaasata otsuste tegemisse valimiste vahelisel ajal, et vältida nende võõrandumist valitsemisest. Näiteks võib rahva kaugenemine valitsemisest põhjustada madalamat valimisaktiivsust ning üleüldist nõrka sidet valija ja valitava vahel. Otsused on legitiimsemad ja kvaliteetsemad, kui nende sündimisel on kaasa rääkinud ühiskonnagrupid, keda otsused puudutavad. Erinevate ühiskonnagruppide kaasa rääkimise huvi ja võimekus ei ole aga ühesugune. Toimivaks kaasamiseks on vaja alaesindatud või tõrjutud rühmi teadlikult ning sihipäraselt järele aidata nagu soovitab ka OECD (2019). Noori peetakse grupiks, kelle hääl otsuste tegemisel jääb sihiteadliku kaasamiseta nõrgaks ja kelle kaasamine nõuab valitsejatelt täiendavaid pingutusi. Käesolevas uuringus kaardistame noorte kaasamist kaheksas Eesti kohalikus omavalitsuses.

Laiemalt võib noorte kaasamine¹ toimuda väga erinevalt: alates ühiskonnaõpetuse ja kodanikuhariduse andmisest kuni vabatahtliku ja ühiskondlikult kasuliku töö tegemiseni. Uuring keskendub noorte kaasamisele **kohaliku tasandi valitsemise otsustusprotsessidesse**. Jättes kõrvale osalemise valimiste kaudu, jagavad Crowley ja Moxon (2017) noorte kaasamise valitsemisse viieks erinevaks vormiks:

- 1) **Noortevolikogud, parlamendid, nõukogud ja muud formaalsed kogud** – kogude eesmärk on esindada noori otsuste tegemisel regulaarselt viies nende seisukohad ja arvamused otsustajateni.
- 2) **Koosjuhtimine või koosloomine** – noored ja täiskasvanud võtavad vastu ühiselt otsuseid projektide või organisatsioonide juhtimisel ja ellu viimisel. Siia alla kuulub ka Eestis praktikas kasutatav mõiste noorteaktiiv, mis tegeleb enamasti noortekeskuste juures, mille eesmärk on noorte ürituste korraldamine või ka formaalsete osaluskogude loomise ettevalmistamine. Oluline erinevus punktist üks on tegevuse eesmärk. Esimeses punktis keskendutakse valitsemisega seotud otsustele, kuid siinses punktis ürituste ja tegevuste korraldamisele.
- 3) **Eesmärgistatud noorte osalusplatvormid** – noorte kaasamine avalikku debatti või dialoogi konkreetse otsuse või grupi otsuste tegemise mõjutamiseks. Toimub kas ühekordselt või ürituste seeriana, millel on kindel algus ja lõpp.
- 4) **Noorte protestid** – seotud noorte osalemisega kampaaniates ja protestides, mille eesmärk on mõjutada avalike otsuste tegemist. Tavaliselt on kampaaniate ja protestide eesmärk mingi kindlal teemal otsuse tegemise mõjutamine. Need on sõltumatud avalikest võimukandjatest ja võivad hõlmata teisi ühiskonnagruppe peale noorte. Sellised protestid võivad olla seotud mõne vabaühenduse tegevusega või võivad olla ka isetekkelised.
- 5) **Noorte digitaalne osalus** – noorte koondamine digitaalsete platvormide kaudu otsuste tegemise mõjutamiseks. Eesmärk võib olla nii avaliku võimu kui ka erasektori otsuste mõjutamine. Osaluse algatajad võivad olla nii noored kui ka mõni institutsioon. Siia kuuluvad nt Facebooki kampaaniad.

Eesti Noorteühenduste Liit (edaspidi ENL) tellis käesoleva uuringu eesmärgiga koguda Eesti kohalike omavalitsuste (KOV) praktikaid noorte osaluse toetamisel ja analüüsida eraldiseisva noorsootööspetsialisti vajalikkust. Täpsemad **uurimisküsimused**, millele vastust otsitakse, on järgmised:

1. Kuidas toimivad kohalike omavalitsuste noorte osaluskogud?

¹ Vastavalt Lepa *et al.* (2004) määratleme **kaasamise** kui laiema raamistiku, mille osadeks on informeerimine (ühesuunaline info liikumine, mis võib olla algatatud nii kaasatavate kui kaasajate poolt), konsulteerimine (kahesuunaline info liikumine, kus kaasatavad saavad arvamust avaldada selles osas, mida neilt küsitakse) ja osalemine (kodanike aktiivne osalus poliitikavalikute vahel otsustamisel, ettepanekute tegemisel, õigusloome protsessi algatamisel).

2. Millisel viisil lisaks kohalike omavalitsuste noorte osaluskogudele noori otsustusprotsessidesse kaasatakse?
3. Kuidas suhtuvad Eesti kohalike omavalitsuste esindajad noorte kaasamise kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse?
4. Millised tegurid mõjutavad noorte kaasamist ja kohalike omavalitsuste noorte osaluskogude tegutsemist?
5. Milline on eraldiseisva noorsootööspetsialisti osatähtsus ja vajalikkus noorte kaasamisel?

Laiemalt on seega uuringu eesmärk saada ülevaade noorte osalemisest kohaliku tasandi valitsemisel, aga kitsamalt oli ülesanne just noorte osaluskogude uurimine. **Noorte osaluskogu** ei ole Eesti valitsemise praktikas üheselt juurdunud ja defineeritud termin. ENL defineerib termini „noorte osaluskogu“ Eesti noorsootöö seaduse² § 9 järgi määratletud noortevolikoguna. Noorsootöö seaduse § 3 järgi on noortevolikogud **omavalitsuste juures tegutsevad noortest koosnevad nõuandva õigusega osaluskogud**. Seadus määrab muuhulgas järgmised noortevolikogu moodustamise tingimused:

- 1) noortevolikogu **valitakse valla või linna noorte poolt demokraatlikul teel** valla- või linnavolikogu kehtestatud korras ja
- 2) noortevolikogu tegutsemise **alused kehtestab valla- või linnavolikogu**.

Eestis on mitmetes KOVides regulaarselt tegutsevad ja omavalitsustele nõuandvate ülesannetega noorte osaluskogud, mida ei moodustatud nimetatud kahte tingimust järgides. Selliste KOVide juures tegutsevate noortekogude toimimine ja eesmärk (noorte kaasamine omavalitsuse otsustusprotsessidesse) on sarnane Noorsootöö seaduse mõistes määratletud noortevolikogudega. Mõnel juhul nimetatakse neid noortekogudeks, mõnel juhul ka noortenõukogudeks, aga kohalikud noorsootööspetsialistid ja noored ise käsitlevad neid sageli noortevolikogudena.

Käesolevas uuringus nimetame üldnimetusega „**noorte osaluskogud**“ **noorte formaalseid (regulaarselt tegutsevaid, tegutsemise aluseks on põhikiri või -määrus) osaluskogusid, mille eesmärk on kohaliku tasandi otsustusprotsessides kaasaraäkimine**. See hõlmab nii noortevolikogusid noorsootöö seaduse mõistes, kui neid KOVi noorte osaluskogusid, mis tegutsevad regulaarselt nõuandvates ülesannetes omavalitsusele, kuid mille tegutsemise alused ei ole linna- või vallavolikogu omavalitsuse käskkirjaga kehtestatud või mille liikmeks saamiseks ei korraldata demokraatlike valimisi. Seega on noorte osaluskogu definitsioon siinses uuringus laiem kui tavapärase ENLi kasutatud määratlus. Juhime tähelepanu, et noorte osaluskogude termini selline kasutus ei ole universaalne, vaid käesoleva uuringu jaoks määratletud.

ENL klassifitseerib eelnevalt käsitletud noortekogusid ja nõukogusid **noorte osalusvormidena**. Noorte osalusvormidena määratleb ENL lisaks noortekeskuste juures tegutsevaid noorteaktiive ja -algatusgruppe, mille eesmärk on ka kohaliku tasandi otsustusprotsessides kaasaraäkimine. Käesolevas uuringus ei kuulu noorteaktiivid noorte osaluskogude mõiste alla.

Uurimisküsimustega käsitletavaid teemasid on varasemalt uuritud. Näiteks Augsburgi *et al* (2017) kaardistasid USAs Bostoni linnas läbiviidud uuringuga noorte osaluskogude parimaid praktikaid. Nad jõudsid oma uuringus järeldusele, et hästi toimival ja mõjukal noorte osaluskogul peab olema selgelt määratletud missioon, struktuur ja tegevus. Uuringus tuvastati mitmeid erinevaid tegureid, mis noorte osaluskogude toimimist mõjutavad. Noorte osaluskogu tegevuse fookus peaks peegeldama selle liikmete huvisid, et noored suudaksid osaluskogu tööle pühenduda ja tunneksid end selle osana. Noorte osaluskogude edukaks toimimiseks on vaja täiskasvanute tuge ja seda nii omavalitsuse juhtidelt kui ka noorsootöö kogemusega spetsialistidelt. Samuti

² [Noorsootöö seadus](#). Vastu võetud 17.06.2010, RT I 2010, 44, 262, jõust. 01.09.2010, viimane red. RT I, 04.07.2017, 39

leiti, et noorte osaluskogu tegevus peab pakkuma noortele arenguvõimalusi ning see töö peab olema tähenduslik ja sisukas. Noorte osaluskogu toimimise suurimaks takistuseks leiti olevat täiskasvanute hoiakud, seda nii omavalitsuse juhtide, spetsialistide seas kui ka ühiskonnas laiemalt. Tihtipeale leiavad täiskasvanud, et noored ei ole omavalitsuse otsustes osalemiseks piisavalt küpsed ning neil puuduvad vajalikud teadmised, kogemused ja oskused. Seega ei suhtuta noorte arvamusse tõsiselt ning pigem üritatakse selle tähtsust vähendada. Ka Bruus (2018) jõudis Eesti analüüsi põhjal järeldusele, et omavalitsuse koostöö efektiivsus noortevolikogudega oleneb paljuski omavalitsuse juhtide ja spetsialistide informeeritusest, soovist ja oskusest noori kaasata.

Käesolevas uuringus jõuame sarnastele järeldustele, lisades täiendavaid mõjutavaid tegureid ja nüansse, näiteks omavalitsuse suuruse mõju ja mitmed noortest endist tingitud tegurid nagu noorte vanus, julgus, ajalised ressursid. Analüüs põhineb kaheksas Eesti kohalikus omavalitsuses läbiviitud intervjuudel noorsootööspetsialistide, noorte osaluskogude liikmete ning KOVi valitsustega (vallavanem, abivallavanem linnapea või abilinnapea). Ühes omavalitsuses viidi intervjuud läbi erinevate osapooltega, et saada tervikpilt noorte kaasamisest KOVis. Uuringusse valiti KOVid, mis kirjeldaksid võimalikult erinevaid noorte kaasamise olukordi, et hinnata taustategurite seoseid noorte kaasamise praktikaga. KOVide seas on esindatud Eesti erinevad piirkonnad, erineva suuruse ning noorsootöökorraldusega KOVid. Analüüsitud KOVide seas on selliseid, kus noorte osaluskogud on aastaid tegutsenud, kui ka selliseid, kus see puudub. Noorte osaluskogude toimimise hindamiseks analüüsiti ka nende põhikirju.

Uuringu raport koosneb kuuest sisupeatükist, mis järgnevad metoodika kirjeldusele. Esmalt kirjeldatakse noorte osaluskogude toimimist nendes omavalitsustes, kus need on loodud. Täiendavalt kirjeldatakse muid omavalitsustes kasutatud kaasamise vorme. Seejärel käsitletakse tegureid, mis noorte kaasamise korraldamist ja selle edukust mõjutavad. Sealhulgas kirjeldatakse omavalitsuste esindajate suhtumist noorte kaasamise kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse. Järgnevalt on analüüsitud noorsootööspetsialisti tähtsust, vajalikkust ning spetsialisti koormust. Viimaseks on analüüsitud, millist tuge ning abi omavalitsused noorte kaasamise korraldamiseks vajavad.

1 Metoodika

Uuringu valimi moodustasid kaheksa KOVi. KOVide esmase valimi koostamisel lähtuti sellest, et valimisse oleksid kaasatud **erineva noorsootöö korraldusega** KOVid ja arvestati, et esindatud oleks nii juba olemasolevate osaluskogudega kui ka osaluskogudeta omavalitsused. Samuti võeti KOVide valikul arvesse, et esindatud oleks **erineva elanike arvuga KOVid erinevatest Eesti piirkondadest**. Seejuures oli oluline, et valimisse kuuluks vähemalt üks omavalitsus, kus on ülekaalus vene keelt emakeelena kõnelevad noored (vt Tabel 1). Uuringu tulemustes lubati KOVidele anonüümsus, mistõttu esitatakse KOVid suurusgruppidega. Suurusgrupid on määratletud KOVi elanike arvu alusel: väikesed KOVid, kus on alla 3000 elaniku, keskmised KOVid, kus on 3000–12 000 elaniku ning suured KOVid, kus on üle 12 000 elaniku. Samuti ei ole anonüümsuse tagamiseks märgitud täpne piirkond, kus KOV asub. Üldine piirkondlik jaotus on järgnev: kaks KOVi Lõuna-Eestis, kaks KOVi Lääne-Eestis, kaks KOVi Kesk-Eestis, üks KOV Põhja-Eestis ja üks KOV Kirde-Eestis.

Algse info noorte osaluskogude ja noorsootöö korralduse kohta andis ENL. Selleks, et kontrollida KOVi vastavust valimile seatud kriteeriumitele ja täpsustada taustainfot omavalitsuste noorsootöö korralduse ning olemasolevate noorte kaasamise vormide kohta, saadeti kõikidele valimisse kuuluvatele omavalitsustele esmalt päring.

KOVidele saadetud päringust selgus, et mõnel juhul ei vastanud uuringusse kaasatud omavalitsus täielikult algsele kriteeriumile noorte osaluskogu olemasolu ja noorsootöö korralduse osas. Seega erineb lõplik valim mõnevõrra algsest planeeritust. Kahes KOVis, kus algse kriteeriumi järgi ei olnud noorte osaluskogu, ilmsel omavalitsusele saadetud päringust, et see on hetkel loomisel. Kahes KOVis, kus esialgse info kohaselt noorte osaluskogu ei olnud, selgus päringust, et osaluskogu on siiski olemas. Samuti ilmselid noorsootöö korralduses mõned erinevused algse ja lõpliku valimi vahel. Kahes KOVis, oli algse valimi koostamisel info, et omavalitsuse spetsialist vastutab vaid noorsootöö valdkonna eest, kuid päringust omavalitsusele ilmsel, et spetsialist vastutab lisaks noorsootööle veel mõne valdkonna eest.

Tabel 1. KOVide esmane ning lõplik valim

	KOV-i suurus	Esialgne valim		Lõplik valim	
		Noorte osaluskogu olemasolu	Noorsootöö korraldus	Noorte osaluskogu olemasolu	Noorsootöö korraldus
KOV 1	keskmine	Puudub	põhikohaga noorsootööspetsialist	olemas (uuringu läbiviimise ajal loomisjärgus)	spetsialist vastutab mitme valdkonnas eest
KOV 2	suur	Olemas	noorsootöö delegeeritud vabauhendustele	olemas	noorsootöö osaliselt delegeeritud vabauhendustele; omavalitsuse spetsialist vastutab mitme valdkonna eest
KOV 3	väike	puudub	puudub noorsootöö eest vastutav spetsialist	puudub	puudub noorsootöö eest vastutav spetsialist
KOV 4	suur	olemas	põhikohaga noorsootööspetsialist	olemas	spetsialist vastutab mitme valdkonna eest
KOV 5	suur	puudub	spetsialist vastutab mitme valdkonna eest	olemas (uuringu läbiviimise ajal loomisjärgus)	spetsialist vastutab mitme valdkonnas eest

KOV 6	väike	olemas	noorsootöö vastutus hajutatud allasutuste vahel	olemas	noorsootöö vastutus hajutatud allasutuste vahel
KOV 7	suur	tegutseb mitte-organiseeritud osalusvorm	põhikohaga noorsootööspetsialist	olemas	põhikohaga noorsootööspetsialist
KOV 8	suur	tegutseb mitte-organiseeritud osalusvorm	spetsialist vastutab mitme valdkonnas eest	olemas	spetsialist vastutab mitme valdkonnas eest

Lähtuvalt uurimisküsimustest koostati poolstruktureeritud intervjuukavad igale sihtgrupile:

- Eraldiseisev noorsootööspetsialist
- Noorsootööspetsialist, kelle üks vastutusala on noorsootöö
- Noortekeskuse juht
- KOVi valitsus (vallavanem, linnapea, abivallavanem, abilinnapea)
- Noorte osaluskogu esindaja

Kokku tehti 16 intervjuud ning mõnel intervjuul osales korraga kaks inimest. Intervjuude analüüsiks kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi programmi Nvivo. Analüüsi tulemused esitatakse teemade kaupa, mida illustreerivad tsitaadid intervjuudest. Vastajate ja KOVide anonüümsuse huvides ei lisata tsitaatidele allikaid.

2 Noorte osaluskogud

Kaheksast uuringusse kaasatud omavalitsusest viies tegutses noorte osaluskogu, kahes oli noorte osaluskogu loomisel ning ühes noorte osaluskogu puudus. Noorte osaluskogude analüüsis on esindatud nii pikema ajalooga (üle 10 aasta tegutsenud) kui ka lühikest aega tegutsenud ja alles loomisel noorte osaluskogud. Viiel noorte osaluskogul oli olemas tegutsemise aluseid määratlev põhikiri, nendest kaks põhikirja oli linna- või vallavalitsuse kinnitatud. Noorte osaluskogude toimimist on analüüsitud nii nende põhikirjade kui ka KOVides läbiviidud intervjuude põhjal.

Noorsootöö seaduse alusel loodud noorte osaluskogudes ehk noortevolikogudes on seaduses määratud üldised osaluskogu toimimise põhimõtted. Noortevolikogu eesmärk on arutada valla või linna pädevusse kuuluvaid noori puudutavaid küsimusi ning lähtudes noorte vajadustest ja huvidest, teha ettepanekuid valla- või linnavolikogule ja -valitsusele. Samuti on noortevolikogul õigus taotleda KOVi valitsuse ja volikogu istungite päevakordade projektide ning noori puudutavate õigusaktide eelnõude edastamist endale enne istungite toimumist². Seega on seadusega noortevolikogul konsulteerimise õigus, kuid otsene otsuste mõjutamise õigus noortevolikogul puudub. Noorsootöö seadus näeb ette, et noortevolikogu valitakse valla või linna noorte poolt demokraatlikul teel, valla- või linnavolikogu kehtestatud korras ning selle tegutsemise alused kehtestab valla- või linnavolikogu. Väljaspool noorsootöö seaduse aluseid loodud noorte osaluskogud toimivad üldjoontes noortevolikogudega sarnaselt, kuid neil on tegutsemise aluste detailide määratlemisel mõnevõrra rohkem vabadust.

2.1 Noorte osaluskogude põhikirjad

Kuigi analüüsitud noorte osaluskogude põhikirjades on üldjoontes samad peatükid, siis tegutsemise detailid ning põhikirjade detailsusaste varieeruvad. Mõnes põhikirjas on noorte osaluskogu tegutsemisraamistik kirjeldatud üldiselt paaril leheküljel. Teisel juhul on põhikirjas väga detailselt määratletud kogu noorte osaluskogu tegutsemise protseduurid. Põhikirjade detailset võrdlust näitab Tabel 2, üldised tähelepanekud põhikirjade detailide kaupa on järgmised:

Noorte osaluskogu liikmete arv: Liikmete arv on põhikirjades tavaliselt määratletud vahemikuna. Osaluskogusse kuuluvate noorte arv varieerub. Põhikirjade järgi on suurim noorte osaluskogu 39 noorega ning väikseim võimalik 5 noorega. Tegelik noorte osaluskogude liikmete arv uuringu läbiviimise ajal oli vahemikus 11-23.

Noorte vanuseline määratlus: Ülemine vanusepiir on noorte osaluskogudes 26 eluaastat (Noorsootöö seaduse alusel on noor 7-26 aastane isik), kuigi ühes noorte osaluskogu põhikirjas pole ülemine vanusepiir määratletud. Alumine vanusepiir varieerub ja on 12-14 eluaastat.

Noorte osaluskogude tegutsemise periood ja liikmete valimine: Liikmete valimised ja tegutsemise periood on korraldatud erinevalt. Uute liikmete vastuvõtmiseks on kaks erinevat lähenemist – uusi liikmeid võetakse vastu aastaringselt avalduse alusel või toimuvad teatud aja tagant liikmete valimised. Valimiste toimumine on osalt seotud sellega, kas noorte osaluskogu on loodud noorsootöö seaduse alusel. Nendes kahes noorte osaluskogus, mis on loodud noorsootöö seaduse alusel ja mida nimetatakse noortevolikogudeks, toimuvad demokraatlikud valimised. Ühes KOVis, kus noorte osaluskogu põhikirja on kinnitanud linnavalitsus, toimub liikmete valimine samuti demokraatlikul teel. Ülejäänud kahes noorte osaluskogus, mille põhikiri on vastuvõetud noorte osaluskogu siseselt, võetakse liikmeid vastu aastaringselt avalduse alusel. Noorte osaluskogude tegutsemisperiood on seotud liikmete valimistega. Kahe osaluskogu tegutsemisperiood on üks aasta ning ühel kaks aastat ja kahel, kus liikmeks ei saa valimiste teel, pole tegutsemisperioodi määratud.

Noorte osaluskogude juhtimine: Kõigi noorte osaluskogude juhatus valitakse liikmete seast ning tavapärane mudel on kolmeliikmeline juhatus, mille moodustavad esimees ja kaks aseesimeest. Uuringus oli ka noorte

osaluskogu, kus teise aseesimehele asemel oli juhatuses infojuht. Lisaks on ühel osaluskogul liikmete seast valitud meediatiim, mida juhib pressiesindaja. Juhatus peamiseks ülesanneteks on noorte osaluskogu esindamine, selle töö korraldamine, koosolekute kokku kutsumine, ideede esitamine omavalitsusele ning aruandlus noorte osaluskogu tegevusest.

Noorte osaluskogu eesmärk: Põhikirjades on sõnastatud viite liiki eesmärke:

- (1) noorte huvide esindamine ja kaitsmine (viis noorte osaluskogu),
- (2) noorte ideede teostamine (üks noorte osaluskogu),
- (3) KOVi otsustusprotsessides kaasa rääkimine või osalemine (kolm noorte osaluskogu),
- (4) noorte areng ja hariduslikud eesmärgid (kolm noorte osaluskogu),
- (5) noorte suurem sidumine KOViga, mis tagaks järelkasvu (üks noorte osaluskogu).

Vaatluse all olevatest noorte osaluskogudest ühel (KOV 4) pole põhikirjas üldist eesmärki sõnastatud. Kõigi ülejäänud osaluskogude eesmärgis on selgelt välja toodud **noorte huvide esindamine ja kaitsmine**. Ühes põhikirjas nimetati eraldi, et noorte osaluskogu eesmärk on noorte ideede teostamine (KOV 7). KOV otsustusprotsessis osalemist või kaasa rääkimist mainitakse kahes põhikirjas (KOV 7 ja 8). Seejuures ühes neist (KOV 7) piirduakse noorte kaasa rääkimise võimalustega noorsootöö korralduslikes küsimustes, kui teises (KOV 8) räägitakse laiemalt KOVi otsustusprotsessides osalemisest. Kahes KOVis on sõnastatud noorte arengut puudutavad eesmärgid: julgustada noorte kodanikualgatust (KOV 8) ning tutvustada noortele demokraatia põhimõtteid (KOV 2 ja 8). Ühes põhikirjas (KOV 7) on eesmärgiks tekitada noortes motivatsiooni oma tulevik KOViga siduda.

Noorte osaluskogude töövormiks on koosolek või istung. KOViti on põhilised erinevused on minimaalses koosolekute arvus või istungite toimumise sageduses. Kolmes põhikirjas on minimaalseks koosolekute toimumise sageduseks üks kord kvartalis ja kahes kord kuus. Samas on kõikides põhikirjades sätestatud koosolekute toimumine vastavalt vajadusele. Valimisse kuulus ka üks keerukama struktuuriga noorte osaluskogu, milles toimub töö neljas komisjonis ning piirkondlikes üksustes (noorteaktiivid), mille koosolekud toimuvad samuti kord kuus.

Noorte osaluskogude ülesanded: Tööülesanded on sõnastatud põhikirjades erineva detailsuse ning mahuga. Enamasti jagunevad tööülesanded järgmistesse gruppidesse:

- (1) KOVi noorte kaasamine ja nende esindamine KOVi juhtorganite ja otsustusprotsesside juures. Noorte kaasamist ja esindamist on tööülesannetes kirjeldatud erinevalt: info jagamine noortele, noorte arvamuse välja selgitamine ning selle edastamine KOVi juhtorganitele, noorte kaasamine nendega konsulteerides ja täpsustamata vormis noorte osaluse tagamine;
- (2) ürituste ja projektide algatamine;
- (3) koostöö teiste organisatsioonide ja KOVi organitega;
- (4) noorte osaluskogu tegevust toetavate tööülesannete korraldamine.

mitmete noorte osaluskogude ülesannete seas on lisaks kohalikes otsustusprotsessides osalemisele ka koosloomise funktsioonid

Tabel 2. Noorte osaluskogude põhikirjade võrdlus (Allikad: noorte osaluskogude põhikirjad, KOVide päring).

	KOV4	KOV6	KOV2	KOV7	KOV8
Põhikirja on kinnitanud	Vallavolikogu	Vallavolikogu	Noorte osaluskogu siseselt kinnitatud	Noorte osaluskogu siseselt kinnitatud	Linnavalitsus
Loomise aasta	2018	2018	2010	2005	2013
Põhikirja järgne liikmete arv	5-15	7-13 hääleõiguslikku, lisaks võivad olla toetajaliikmed	Kuni 15	Kuni 39	Kuni 21
Tegelik liikmete arv uuringu läbiviimise ajal	11	11	11	23	15
Noorte arv KOVis	2000-3000	alla 1000	2000-3000	Rohkem kui 3000	1000-2000
Põhikirjas määratud liikmete vanusevahemik	13-26	12-26	14-26	Kuni 26	Pole määratletud
Tegevusperiood	1 aasta	2 aastat	Pole määratletud	Pole määratletud	1 aasta
Liikmeks saamine	Toimuvad valimised Liikmete valimiseks kuulutatakse välja avalik konkurs ning teatatakse valimiste toimumise koht.	Toimuvad valimised Valimised toimuvad õppeaasta esimesel poolaastal. Hääletus on salajane ning valituks osutuvad enim hääli saanud kandidaadid. Valimisi korraldab noortekeskus, kes moodustab valimiste läbiviimiseks valimiskomisjoni ning teavitab valimiste toimumise aja, koha ja kandideerimise ning hääletamise reeglid KOVi veebilehel ning noortevolikogu sotsiaalmeediakontol.	Avalduse alusel Kandidaadil on võimalik aastaringelt esitada liikmeks astumise avaldus osaluskogu esimehele.	Avalduse alusel Liikmeks saamise huviline annab noorte osaluskogusse kandideerimise soovist teada juhatusele. Sellest hetkest algab kandidaadi katseaeg, mille jooksul ta peab osalema ühel istungil ja külastama vähemalt kaht komisjoni koosolekut. Katseaja jooksul viib juhatus kandidaadiga läbi motivatsioonivestluse. Peale katseaja läbimist peab kandidaat istungil pidama motivatsioonikõne ning osaluskogu liikmetel on võimalus küsida täiendavaid küsimusi. Liikmelisuse otsustavad	Toimuvad valimised Korralised valimised toimuvad iga aasta septembrikuu viimasel nädalal. Kandidaadid esitavad elektrooniliselt avalduse juhatusele liikmeks saamiseks. Tegutsev noorte osaluskogu valib nimetatud õpilased uude koosseisu salajasel hääletusel. Kõigil piirkonna haridusametustel on ette nähtud teatud arv kohti.

				juhatuse ettepanekul liikmed istungil avalikul hääletamisel lihthääletenamusega. Erinevate õppeasutuste/organisatsioonide/piirkondade noortele on ette nähtud teatud arv kohti noorte osaluskogus	
Töökorraldus	Töövormiks on koosolek, mis toimub vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kord kvartalis .	Töövormiks on koosolek, mis toimub vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kord kvartalis .	Kõrgeimaks organiks on üldkoosolek, mis toimub vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kolm korda aastas .	Töövorm on istung ja komisjonide koosolekud ning piirkondade noorteaktiivide koosolekud. Istungid toimuvad kord kuus . Koosneb neljast komisjonist. Komisjonide koosolekud toimuvad kord kuus .	Töövorm on istung, mis toimub mitte harvem kui kord kuus, välja arvatud suveajal .
Juhatus	Esimees ja kaks aseesimeest	Esimees ja kaks aseesimeest	Esimees	Esimees, aseesimees ja infojuht	Esimees ja aseesimees
Juhatuse ülesanded	Juhib koosolekut, koordineerib tööd, koostab päevakorra. Aseesimees täidab esimehe puudumisel tema ülesandeid ning tegeleb kirjavahetusega.	Esitab otsused vallavolikogule ja vallavalitsusele, korraldab asjaajamist, esitab kord aastas ülevaate oma tegevuse kohta vallavolikogule	Koosolekute ettevalmistamine ja juhtimine, tegevuskavade koostamine, liikmete arvestuse korraldamine, noorte osaluskogu esindamine, noorte kaasamine, noorte osaluskogu tegevusest aru andmine	Juhatus kutsub kokku istungid ning neid juhatab kas esimees või aseesimees. Juhatusel on õigus moodustada töö paremaks korraldamiseks komisjone. Juhatus teeb igal istungil liikmetele kokkuvõtte oma eelneva kuu tegemistest eesmärgiga muuta juhatuse töö läbipaistvamaks. Tegevuse lõppedes annab esimees tegevuse käigus	Juhatus kinnitab töörühmade ja komisjonide koosseisud, esitab otsused ja ettepanekud linnvolikogule ja linnavalitsusele, korraldab asjaajamist, koostab istungi päevakorra

				koostatud materjalid üle linnavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna nõunikule	
Eesmärgid	Pole nimetatud	Esindada valla noorte huve ja vajadusi vallavolikogus ja -valitsuses	Tutvustada noortele demokraatia põhimõtteid ning suurendada nende osalust KOVi elu koordineerimisel ning võimaldada noortel kaitsta oma huve neid puudutavates valdkondades.	Võimaldada noortel kaitsta ja esindada oma huve neid puudutavates valdkondades ning osaleda KOVi otsustusprotsessides. Tekitada noortes motivatsiooni oma tulevik KOViga siduda. Võimaldada noortel oma ideid teostada. Levitada noorte kaudu KOVi ja noori puudutavat informatsiooni.	Tutvustada noortele demokraatia põhimõtteid ja julgustada nende kodanikualgatusi. Kaitsta noorte huve ning rääkida kaasa KOVi noorsootöö korralduslikes küsimustes.
KOVi noorte kaasamine ja esindamine KOVis - informeerimine		Levitab noori puudutavat infot			
KOVi noorte kaasamine ja esindamine KOVis - konsulteerimine noortega ja esindamine KOVis	KOVi noorte seisukohtade ja ettepanekute väljaselgitamine ning nende esitamine volikogule. Noorte huvide kaitsmine ja nende osaluse suurendamine KOVi elu puudutavates küsimustes. Noorsootöös osalemine ja selle koordineerimise toetamine	KOVi noorte kaasamine ja esindamine	Kaasab enda tegevusse aktiivseid noori. Arvestab KOVi noorte soovide ja ettepanekutega. Osaleb noori puudutavate küsimuste aruteludel ja elluviimisel.	Tagab noorte osaluse KOVi noorsootöö kavandamisel, teostamisel ja hindamisel. Esindab noorte huve KOVi noorsootöö kavandamisel, teostamisel ja hindamisel. Annab hinnanguid teistele KOVi arengut puudutavatele otsustele	Noorsootöö arengusuundade, õigusaktide ning nendega seonduva analüüsimine ning noorte arvamuse esitamine
Koosloomine ja -juhtimine	Kodanikualgatuse arendamine. Oma liikmete koolitamine.	Organiseerib noortesündmusi ja korraldab liikmete koolitust	Korraldab erinevaid heategevuslikke üritusi.		Noorteprojektide algatamine.

			Algatab tegevuse eesmärkidele suunatud projekte.		
KOV-i noorte esindamine väljaspool KOVi		Esindab KOVi noori noorteüritustel			
Koostöö teiste organisatsioonidega	Koostöö teiste noortevolikogudega.	Koostöö volikogu, vallavalitsuse ja teiste noortevolikogude ja organisatsioonidega	Koostöö teiste organisatsioonidega		Infovahetus ja koostöö õpilasesindustega
Valla- või linnavolikogu töö toetamine		Koostöö volikogu ja vallavalitsusega			Koostöö linnavalituse ja volikoguga

2.2 Noorte osaluskogude toimimine

Käesolevas uuringus kaardistati noorte osaluskogusid omavates omavalitsustes osaluskogude tegevused ja toimimise süsteemid ning seda nii omavalitsuse esindajate kui ka noorte endi vaatest. Intervjuudes käsitleti noorte osaluskogude rahastust, töökorraldust, liikmete valimist, tegevusi ja kohaliku omavalitsuse otsustesse kaasatuse piisavust. Täiendavalt räägiti noorte osaluskogu võimekusest kaasata teiste omavalitsuste noori.

2.2.1 Rahastamine

KOVi noorte osaluskogud vajavad oma tegevusteks **finantsilisi ressursse**. Peamised kulutused on intervjuude põhjal seotud **koosolekute, koolituste ja ürituste korraldamisega**. Rahalisi vahendeid kulutatakse veel **noorte osaluskogu reklaamimisele**.

„Eelmisel aastal me panustasimegi enda reklaamimisele, turundamisele, et noored saaksid teada, et me oleme olemas ja tegime erinevaid plakateid ja bannereid, mis maksavad ka ja siis neid särke muidugi. Kui me kuskil esindame [noorte osaluskogu], siis meil on särgid ja pused samuti. /.../ Aga loomulikult on veel koolitused [noorte osaluskogu] liikmete jaoks ja üldse kõigile noortele, keda huvitab antud teema. Noh, meil oligi poliitika rohujuure tasandil, et noortel oleks rohkem aimu, millega siis tegeletakse seal volikogus“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte osaluskogude finantseerimiseks on osades KOVides määratud kindel aastaeelarve, mille kasutamise üle noorte osaluskogu ise otsustab. Teistes omavalitsustes finantseeritakse noorte osaluskogu noorsootöö eelarvest vastavalt vajadusele tegevuskava või taotluse alusel.

„Et selle olen mina juba enda südameasjaks võtnud, et nendel on linna eelarves ka väike toetusrida olemas...“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Eraldi määratud eelarvet osaluskogu jaoks ei ole. Raha eraldatakse jooksvalt. Minul ongi see eelarve, mille osas oleme kokku leppinud, et sealt läheb ka osaluskogu jaoks. Ehk siis noorsootöö eelarvest.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

See, kuidas noored raha kasutavad, jääb noorte endi otsustada. Siiski ootavad mõned noorte osaluskogude rahastajad, et noored esitaksid **tegevuskava**, kus nende planeeritavad kulutused oleksid eelnevalt kajastatud. Mõnel pool eraldatakse raha jooksvalt avalduse alusel tekkinud plaanide elluviimiseks ja muudeks kulutusteks.

„Ei, eelarve on noorsootöö rea peal ja see on minu hallata. Tegevuskava teevad nad ise enda, minu ja vallavolikogu jaoks. Seda tegevuskava tutvustan ka kultuurikomisjonis, mille alla noorsootöö kuulub. See on selleks, et näidata, kuhu raha, mis on neile eraldatud, läheb ja näidata tegevuskava, mille alusel midagi tehakse.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Ehkki kõigi oma tegevuste etteplaneerimine võib noorte jaoks keeruline olla, annab tegevuskava koostamine noortele kindla ülevaate noorte osaluskogu rahaasjadest ning õpetab noori oma kulutusi planeerima. Ühe KOVi näitel tekkis olukord, kus KOVi eelarves oli küll kindel summa noorte osaluskogule planeeritud, kuid noorte osaluskogu esindajad ei olnud kursis, millised vahendid neil kasutada on. Selle põhjuseks võivad olla kommunikatsiooni probleemid omavalitsuse ja noorte osaluskogu vahel.

„Me isegi ei tea kui palju raha linn sellel aastal andis meile, milline summa, me ei tea ja siis suuri üritusi me teha ka ei saa, sest me ei tea, kui palju raha meil on. Aga väikesed üritused ei võta nii palju raha. Me ei taha rohkem, sest meil ei kulu nii palju.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Omavalitsuse esindajad peavad noorte osaluskogule eraldatud summat piisavaks ning leiavad, et rahalisi takistusi noorte osaluskogude tegevusel ei ole.

„Praegu nad ei ole ka tulnud selliste ulmeliste summadega, et me pole pidanud ütleva, et vabandage seda raha meil ei ole. Aga kokkusaamisteks ja teiste noorte osaluskogudega koostööks ettenähtud summa oli nii mõistlik ja arusaadav, et me selle üle väga ei diskuteerinudki.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Seejuures tuuakse mitmes omavalitsuses välja, et **noored on ise aktiivsed alternatiivseid rahastusallikaid leidma ning projekte kirjutama**. Ühe omavalitsuse noorsootööspsialist leiab, et mõõdukas eelarve paneb noori rohkem pingutama ja leidma erinevaid viise, kuidas oma ideid piiratud vahenditega siiski ellu viia või nendeks lisarahastust leida.

„Pigem eelmisel aastal jäi jääk ja võtsin juhatust paar korda kokku ja jäi kulutamata, aga miks ma võtan kokku ja utsitan on see, et meil on kombeks, et finantsjuhtimisteenistus jälgib eelarve täitmist ja kui on planeeritud ja jääb kasutamata, siis järgmisel aastal võidakse vähendada. Meil pigem on see, et aasta lõpus pean nad kutsuma kokku ja ütlen, et kas mõtlete mingi koolituse või... Mul on [noorte osaluskogu] liikmed nii tublid, et nad kirjutavad ka mujale fondidesse ja küsivad raha juurde ja pigem seda raha siin hoiavad reservis.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Praegused ressursid on sellised, et see paneb meid pingutama kaasrahastuste nimel ja läbi selle noored mõtlevad läbi, kas nad ikka tahavad üht või teist üritust ellu viia ja kuidas seda ellu viia nii, et sellel oleks kõige suurem mõju. See annab neile suure projektikirjutamise kogemuse, mis on tänapäeva noorele väga oluline. Ma ei ütleks, et meie eelarve on liiga väike, kindlasti ei ole piisavalt suur, aga see hoiab meid vee peal ja paneb pingutama.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Ka noorte osaluskogusid esindavad **noored ise peavad oma rahastust pigem piisavaks** ning ei tunta muret, et raha pärast jääks midagi olulist tegemata.

„Hetkel sellist suurt hirmu ei ole, et liiga vähe raha, aga eks kui oleks rohkem, siis võimalused oleks ka laiemad kindlasti. Selle aasta eelarve on poole väiksem kui eelmine aasta [...] Jah ja mõnda üritust ei saa teha nii suurelt, kui me seda algselt plaanisime. Näiteks esinejaid kutsuda ümarlaudadele. Peame kuidagi alternatiivselt saama hakkama.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„See ei ole suur, aga sellega saab teha midagi ikka ära. Arvestades sellega, et eelnevad aastad on olnud 300 ja me saime 800 peale, praegu on see meie jaoks okei. Meil ei ole midagi suurt teha, me saame selle rahaga hakkama.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte osaluskogude finantseerimine toimub KOVide eelarvest ning projektide teostamiseks taotletud toetustest. Osades KOVides on eelarve eraldi kindlaks määratud, kuid teistes kasutatakse noorsootöökse ette nähtud vahendeid vastavalt vajadusele. Mõni noorte osaluskogu planeerib eelarvet läbi tegevuskava koostamise, teistel eraldatakse raha vastavalt vajadusele avalduse alusel. Tegevuskava koostamist ja etteantud mahus eelarve planeerimist võib lugeda positiivseks noorte osaluskogu toimimise praktikaks, mis võimaldab kõikidel osapooltel saada ülevaade kulude kujunemisest. Seevastu on ühe KOV-i näitel halb praktika, kus KOV on eraldanud raha, kuid noorte osaluskogu pole selle suurusest teadlik. Tõenäoliselt oli selles omavalitsuses tegemist kommunikatsiooniprobleemiga. Uuringus osalenud KOVides ei ole noorte osaluskogude jaoks eelarve olnud probleemiks või takistuseks tegevuste elluviimisel. Pigem paneb piiratud eelarve noori rohkem oma tegevusi läbi mõtlema ning vajadusel täiendavat rahastust otsima.

2.2.2 Liikmete valimised

Noorte osaluskogude põhikirjade võrdlus näitas, et osad võtavad liikmeid vastu **aastaringelt avalduse alusel** ja teistes **toimuvad teatud aja tagant liikmete valimised**. (Tabel 2). Erinevus on osalt tingitud sellest, kas noorte osaluskogu on loodud noorsootöö seaduse alusel. Noorsootöö seaduse alusel loodud noorte osaluskogusid oli kaks ning mõlemas toimub liikmete vastu võtmine vastavalt seaduses määratule, mis näeb ette, et

noortevolikogu peab olema demokraatlikult valitud ning valimiste korral on noortevolikogu koosseis seotud valimiste tähtajaga. Noorte osaluskogusid, mis ei ole loodud noorsootöö seaduse alusel oli kolm, ning nendes on valimistele lähenetud erinevalt – kahes KOVis toimub vastuvõtt aastaringelt ning ühes toimub liikmete demokraatlik valimine perioodiliselt. Lisaks oli uuringusse kaasatud kaks omavalitsust, kus noorte osaluskogu oli veel loomisjärgus ning neil ei olnud veel kinnitatud põhikirja ega täpsustatud, kuidas liikmeks saamine tulevikus hakkab toimuma.

Erinevatel liikmeks vastu võtmise viisidel võib olla nii positiivseid kui ka negatiivseid külgi. **Kui noorte osaluskogu on loodud noorsootöö seaduse alusel, on demokraatlike valimiste läbiviimine kohustuslik, mille korraldamine annab noortele võimaluse tutvuda demokraatlike valimiste põhimõtetega ning annab neile valimisprotsessi praktilise kogemuse.** Ühes uuringus osalenud omavalitsuses koordineerib valimisi ja jagab selle kohta infot noortekeskus, kahes omavalitsuses koordineerib valimisi omavalitsuses töötav noorsootööspetsialist ning info jagamine toimub koolide kaudu.

„Ja nüüd vahepeal toimus põhimääruse muudatus ja siis nüüd sügisel peaksidki tulema esimesed valimised ja neid koordineerib siis noortekeskus. Päris valimiskomisjon on ja kandidaadid saavad ennast üles seada ja siis toimub salajane hääletus.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Tuleb esitada CV. Algsed valimised olid nii, et noorsootööspetsialist käis koolides rääkimas ja siis ta tegi koosolekuid ja infotunde neile, kes tahtsid. Siis sai kandideerida ja tuli CV esitada ja enda kohta video teha. Algselt meid tuli 6-7 ainult ja siis et juurde saada, tegime lisavalimised ja see info läks koolidesse. Nemad pidid ka CV ja motivatsioonikirja tegema.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Küll aga on uuringus osalenud omavalitsuste hulgas mitmeid näiteid, kus noorte huvi kandideerida ei ole suur. Kui valimiste hetkel ei ole omavalitsuses piisavalt huvilisi, võib see saada takistuseks noorte osaluskogu loomisel. Seega võib liikmeks valimise viis mõjutada noorte osaluskogu jätkusuutlikkust. Kahes uuringus osalenud omavalitsuses on esinenud olukord, mil noorte osaluskogu tegevus ühel hetkel katkes, sest polnud eestvedajat ega uusi huvilisi.

Olukorras, kus huvitatud noori on omavalitsuses vähe, nähakse hea alternatiivina liikmete aastaringset vastuvõttu, mis aitab tagada noorte osaluskogu jätkusuutlikkuse. **Huvitatud noorte vähesuse tõttu võetakse aastaringelt vastu kõik soovijad, et noorte osaluskogus oleks järjepidevalt olemas piisav hulk noori.**

„Kuna elu on näidanud, et... eks ma kuulasin maad siit sealt, kui me selle [noorte osaluskogu nimi] lõime, et tehakse ka nagu päris valimisi nagu meil siin valitakse neid volikokku, aga meil ei ole selles osas olnud niisugust üle tunglemist. Pigem siis olgu see selline aktiivtuumik oma vaba tahte alusel, nad avaldavad ise soovi siis sinna kuuluda. Võib-olla me siis peaks midagi välja mõtlema, kui meil tõesti 50 noort tahaksid sinna minna, aga hetkel jah on niimoodi, et nad on oma tahte alusel.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Ühes omavalitsuses on noorte osaluskogu liikmete aastaringse valimise **süsteemi peamiseks põhjuseks see, et kõik noored, kellel on huvi KOVi noorte osaluskokku kuuluda, saaksid selle võimaluse ja ei peaks ootama järgmiste valimisteni või koha vabanemiseni.** Noorte huvi ja motivatsioon võib kaduda, kui KOVi noorte osaluskokku kandideerimiseks tuleb mitu aastat oodata.

„See ongi aastaringelt selle mõttega, et keegi noortest ei peaks jääma kõrvale, kui tahab päriselt kaasa rääkida. Et ta ei peaks ootama 1 või 2 aastat, et millal keegi ära kukub ja siis alles saab.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Küll aga ei tähenda aastaringelt avalduste alusel liikmete vastuvõtt, et avalduse kirjutamisel võetakse soovija automaatselt liikmeks. Ühes omavalitsuses kirjeldati detailselt uue liikme **vastuvõtmise protsessi, mis koosnes mitmetest erinevatest etappidest ning eeldab noorelt mõnevõrra pingutust, et liikmeks saada.** Sealjuures on

liikmeks saamise eeldus see, et sa esindad noorte osaluskogus oma kooli, huvihariduse asutust või mõnda noorteorganisatsiooni. See tähendab, et noor peab noorte osaluskogus esindama selle asutuse noorte soove ja huve ning samuti viima noorte osaluskogust saadud info enda esindatavasse asutusse.

Liikmeks kandideerimisel tuleb enne avalduse esitamist kohal käia ka noorte osaluskogu istungil ja koosolekul. Seejärel peavad liikmekandidaadid ennast tutvustama noorte osaluskogu istungil ning vastama liikmete küsimustele, millele omakorda järgneb ka hääletamine.

„Nii, põhimõtteliselt on nii, et on vaja kohal käia ühel [noorte osaluskogu nimi] istungil ja kahel koosolekul. Siis sa käid need asjad ära ja saad ankeedi, mis tuleb ära täita, kus on isikuandmed ja ka see, et millisesse komisjoni soovid [noorte osaluskogu nimi] astuda. Ja siis ka, kui tuled kooli või organisatsiooni alt, siis selle esindaja allkiri, et ta teab, et sa esindad tema kooli või organisatsiooni. Siis tuuakse ankeet meie kätte ja toimubki hääletusprotsess. 2/3 liikmetest peab olema kohal ja käib hääletamine. Poolt, vastu ja erapooletu hääletamine käte üles tõstmisega.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„/.../täidavad avalduse, saavad [noorte osaluskogu nimi] istungil oma tutvustamiseks sõnavõtu, siis neid pommitatakse küsimustega ja siis toimub hääletus.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Sellist süsteemi kasutatakse seetõttu, et **enne liikmeks saamist saaks noor üldise pildi noorte osaluskogu tegevustest ja toimimisest ning saaks selle põhjal otsustada, kas ta on kindel oma soovis liituda.**

„Pigem on tekkinud mõnel noorel see, et ta käib need ära [läbib vastuvõtmise etapid] ja kõigist ei ole saanud liikmed. Võib-olla see väike katseaeg, et ei olegi mürinaga mõtet võtta liikmeks, sellepärast ma ei pooldakski seda päris volikogu läbimängimist - kui see sulle ei meeldi ja sa pole selle tööga tutvunud. Siin on pigem selline kadalipp vaja läbida ja on vaja endas selgusele jõuda ning teiste liikmete eest ennast tõestada, et miks sa tahad tulla ja mis on motivatsioon ja mis see sulle annab.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kahes omavalitsuses, **kus liikmete valimised toimuvad teatud perioodi tagant, on liikmeks saamine samuti seotud koolide esindamise ja õpilasesindustesse kuulumisega.** Mõlemas omavalitsuses kuuluvad KOV-i noorte osaluskokku õpilaste esindajad. Ühes omavalitsuses piiritletakse neid üldhariduskoolidega ning teises võetakse laiemalt arvesse ka huvikooli. Lisaks koolide esindajatele on võimalik mõlemas omavalitsuses liituda noorte osaluskoguga vabaliikmena ka neil, kes õpilasesindusse ei kuulu.

„Liikmed valitakse nii, et on õpilasesindused, kus valitakse [noorte osaluskogu] liikmed, et õpilased nagu ise valivad inimesed sinna. Ja meil on nii et gümnaasiumis võib olla kuni 5 esindajat ja põhikoolides on 2-3 esindajat igast põhikoolist. Need valitakse õpilasesinduse liikmete seast. Õpilane, kes käib koolis ja soovib olla [noorte osaluskogu] liige, siis ta annab oma taotluse sisse ja ongi kõik. /.../ Muidugi võib olla [liige ka see, kes ei ole õpilasesinduses]. Me oleme sinna põhimäärusesse pannud ka niiviisi, et iga noor, kes soovib olla noorte nõukogu koosseisus kirjutab vabas vormis avalduse, et ta soovib sinna sisse astuda ja ta ongi nagu [noorte osaluskogu] liige.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„See koosneb koolide õpilasesinduste esindajatest, mitte ainult üldhariduskoolid vaid ka huvikoolid ja lisaks sellele vabaliikmed, kes soovivad kaasa rääkida. Siinkohal me ei ole pannud ka piirangut.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kokkuvõttes on noorte osaluskogude lähenemised uute liikmete vastuvõtmisele mõnevõrra erinevad. Noorsootöö seaduse alusel loodud noorte osaluskogudel on kohustuslik teostada demokraatlikud liikmete valimised, mille oluliseks positiivseks küljeks on noortele demokraatia põhimõtete tutvustamine ning valimistel osalemise praktilise kogemuse saamine. Teistel noorte osaluskogudel on võimalus ise valida, millisel viisil uusi liikmeid vastu võetakse ning nende hulgas on kasutatud nii demokraatlike valimisi kui ka aastaringset avalduse alusel vastuvõttu. Käesolevasse uuringusse kaasatud noorte osaluskogude näitel võib

öelda, et liikmete vastuvõtmine aastaringselt avalduse alusel toetab noorte osaluskogude jätkusuutlikkust. Aastaringne avalduse alusel vastuvõtmine on intervjueritute hinnangul noorte jaoks mugavam kui kandideerimisprotsessi läbi tegemine. See võimaldab motiveeritud noorel liituda noorte osaluskoguga täpselt sel hetkel, kui ta parasjagu soovib. Küll aga tuleb arvestada, et ka demokraatlikke valimisi korraldavate noorte osaluskogudega on valimiste välisel perioodil võimalik liituda vabaliikmena. Vabaliikmed saavad osa noorte osaluskogu tegevustest, kuid neil puudub hääletusõigus ning seetõttu on nende kaasärääkimise võimalused piiratumad kui nendel noortel, kes said liikmeks valimiste teel.

2.2.3 Noorte osaluskogude tegevused

Noorte osaluskogud erinevad nii oma koosolekute või istungite toimumise sageduselt, kui ka oma ülesannetelt (vt Tabel 2). Kõigis noorte osaluskogudes on põhikirjades määratud minimaalne kokkusaamiste arv, kas kuus või kvartalis, kuid intervjuudes kirjeldati noorte osaluskogude **kokkusaamisi pigem vajaduspõhistena**. Mitmes omavalitsuses rõhutati, et noortel on vajadusel alati võimalik leppida kokku kohtumine omavalitsuse juhiga. Seejuures on paindlikumad väikesed omavalitsused, kus asjaajamine võtab vähem aega.

„Ei, hetkel ei ole. Meil on toimub vajaduspõhiselt. Meie vallas käivad asjad bürokraatiavabamalt – kui mingi teema tõstatub, siis saab kiiremini otsustajate poole pöörduda. Ei pea pikka kadalippu läbima nagu võib-olla kuskil mujal. Ei tea kui lihtne oleks Saaremaal või suurlinnas otse linnapea vastuvõtule saada.“ (KOV-i valitsus, väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

„...ja siis me ise oleme praegu nii, et me käime kohapeal ja kuulame volikogu istungeid, et mis seal toimub ja pärast ka räägime koosolekul asjad läbi ja meil oli linnapeaga kokkulepe, et me oleme selleni jõudnud, et tema saadab meile komisjonide dokumente ja enne komisjonide koosolekuid ja siis me arutame need läbi [noorte osaluskoguga] ja siis saadame tagasi oma mõtteid ja arvamusi. See on alles plaanis, et seda pole meil olnud veel, aga linn tuleb nagu vastu ikkagi.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti **oleneb kohtumiste regulaarsus perioodist ning teemadest, millega noorte osaluskogu parasjagu tegeleb**. Näiteks ürituste planeerides võivad kohtumised toimuda sagedamini kui kord kuus.

„Istungid on alati kord kuus, aga tegelikult on ka igal komisjonil kuus vähemalt üks koosolek. Oleneb kas liige käib ainult istungitel kord kuus või siis ka komisjonide koosolekutel. Vahel on ka nii, et kui on mingisugune üritus tulemas, siis võib neid kokkusaamisi olla ka rohkem. Kuid ikkagi perioodist oleneb. Tavaliselt me üritame siis ikka sügisel teha ühe ja talvel teha ühe. Suvel on meil selline puhkeperiood.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Põhikirjade alusel on noorte osaluskogude tegevussuunad üsna mitmekesised (Vt Tabel 2). Intervjuudes tuuakse sagedamini välja noorte osaluskogude ürituste korraldamise rolli. **Osalemist valitsemise otsustamise mõjutamisel kirjeldatakse eelkõige läbi KOVi volikogu ja komisjonide istungitel osalemise, KOVi juhiga vestluste ja tagasiside andmise**. Üldisemalt toimub noorte osaluskogu kaasamine otsuste tegemisse informeerimise ja mõnel juhul ka konsulteerimise vormis. Siiski on näited ka, kus noorte osaluskogu liikmetele on antud selge osalemise funktsioon, mis võimaldab neil osaleda võrdväärse liikmena valla- või linnavalitsuse komisjonides.

Üheski uuringus osalenud omavalitsuses ei osale noorte osaluskogu liikmed kõikidel KOVi volikogu istungitel. Samuti ei kaasata neid kõikide komisjonide töösse ning kõikide teemade aruteludesse. **Pigem informeeritakse noori regulaarselt käsitletavatest teemadest ning noortel on võimalus huvi korral istungitel osaleda ning oma arvamust avaldada**.

„Meil on selline kokkulepe ka volikogu esimehega ja kõikide volikogu komisjonidega, et kui noorte osaluskogu liikmed tahavad osaleda, ma saadan neile kogu aeg info, et kuna meie majas toimuvad volikogu

istungid ja kuna on komisjonide istungid ja kui nad avaldavad soovi, no volikogu istungid on avalikud sinna võib igaüks tulla, aga komisjonide koosolekutel tahavad ka osaleda, siis neile on see roheline tuli antud.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samas on näiteid, kus noorte osaluskogul on ka noorte osaluskogu põhifunktsioone täitev roll ehk võimalus kaasa rääkida ja osaleda valitsemisega seotud otsustes.

„Muidugi otsene kasu on meie linnavalitsuse poole pealt see, et meie need [noorte osaluskogu] liikmed kuuluvad linnavalitsuse juures väga erinevatesse komisjonidesse. Alates näiteks haridusprojektide või noorsootööprojektide läbivaatamise komisjon, preemia määramise komisjon või siis õpilaspreamia määramise komisjon, spordiprojektide komisjon. Neid komisjone on veel. Nendes erinevates komisjonides kaasa rääkimine on nüüd see otsene protsess, kus noor inimene on võrdväärselt komisjoni liige, räägib kaasa, saab hääletada ja oma sõna sekka öelda. Ma ei saa öelda, et see on nüüd meile täiskasvanutele kasu, vaid me ju kuulame päriselt noorte arvamust. See mõju võib-olla ei paista niipalju väljapoole, sest sellest noorele tundub rutiinne töö – vaadata taotlused läbi, rääkida kaasa – selles ta saab mingi muu otsuse, kuid see on siis see otsene kaasamine.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte osaluskogude tegevustest on näiteid, kus on otseselt mõjutatud noori igapäevaselt puudutavaid otsuseid. Näiteks kehtestati ühes omavalitsuse noorte osaluskogu ettepanekul üliõpilastele õpilastega võrdne soodustus bussipiletitele. Noorte osaluskogu mõjusa tegevuse hea näitena saab tuua osaluskogu, mille noored läksid appi naaberomavalitsuse loomisjärgus osaluskogule. Neid abistati küsitluse läbiviimisel, mille tulemusel lahendas omavalitsus noorte probleemi ebasobivate bussiaegadega.

„Üks otsus on puhtalt [noorte osaluskogu] edulugu – bussipiletite süsteem. Kui üliõpilased mõned aastad tagasi kaeblesid, et miks tavaline õpilane saab ühistranspordis sõita soodsamalt aga üliõpilasel on täishind, siis nad tegid seal oma uuringu ja töid selle ettepaneku ja nad said samasuguse soodsa hinna nagu õpilastel. See on kõige suurem edulugu. Päris asi, mis on noorte endi jaoks tehtud.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„No hetkel oli [koha nimi], kuna praegu alles on loomisel [KOV-i nimi] volikogu, noortevolikogu, siis meie mõtlesime, et aitame [kooli nimi] keskkooli õpilasesindusel saada...ma räägin tausta natukene, seal oligi nagu see, et bussid käisid halbadel aegadel ja noored siis, kas pidid ootama pool tundi bussini või kui nad ei jõudnud sellele bussile, siis nad pidid veel tunni ootama ja siis me tegime küsitluse seal koolis ja siis saime vastused ja läksime linnavalitsusse sellega ja linnavalitsus tegi siis ettepanekud meile, et nagu erinevaid võimalusi, kuidas saaks muuta seda ja siis me saime nagu kokkuleppele.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Intervjuudes toodi välja erinevaid näiteid noorte osaluskogude korraldatud üritustest, kuhu on kaasatud teisi noori või kogukonna liikmeid. Näiteks on uuringus osalenud noorte osaluskogud **korraldanud koolituspäevi teistele noortele ja viinud läbi viktoriine ning töötubasid ülelinnalistel üritustel**. Samuti on uuringus osalenud **noorte osaluskogud võtnud näiteks ühiselt osa Teeme Ära talgupäevast ning korraldanud omavalitsuses süsteemi, kuidas kõik õpilased saaksid õigel ajal vajalikku kohustuslikku kirjandust laenutada**. Lisaks toodi intervjuudes näiteid ka **heategevusest või kogukonnaliikmete abistamisest**, näiteks vanadekodu külastamine ning vanemate inimeste abistamine.

„[noorte osaluskogu] korraldab ka, neil on korralduse õigus koos eelarvega, iga-aastaselt sügisel toimuvat kahepäevast koolituslaagrit [KOV-i nimi] linna koolide õpilasesinduste liikmetele [...] 2-päevase programmi panevad [noorte osaluskogu] liikmed ise kokku ja ise korraldavad ja kutsuvad esinejad ning koolitajad. Sealt nad saavad ka jälle omale tulevase uusi liikmeid, kellel tekib huvi [noorte osaluskogu] tegevuse vastu tervikuna. Kõigil ei peagi huvi tekkima, mõni läheb selle koolituspagasiga oma kooli õpilasesindust paremaks tegema.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kui mitmete omavalitsuste puhul jääb mulje, et noorte osaluskogu üheks põhitegevuseks on (noorte)ürituste korraldamine, siis ühe omavalitsuse esindaja oli seisukohal, et **noorte osaluskogu ei peaks liigselt ürituste korraldamisega tegelema.**

„Ma ütlen veel sellise asja juurde, et [noorte osaluskogu] ei ole ellu kutsutud selleks, et linnas täita kohta, et üritusi korraldada, see ei ole see. Kui me mingeid suursündmusi korraldame, siis [noorte osaluskogu] kindlasti on seal nähtav, noortekeskus on seal nähtav, kui sellise noori kaasava töötoaga või see peab olema mingi noorte tegevus, mitte et me lihtsalt kasutame ära, et seal on meil vabatahtlik töötajad ja tulge, et see pole õige ja mina seda õigeks ei pea, aga nad on meil alati kaasa tulnud küll. Meil on siin korraldame iga-aastaseid rattapäevi, lastefestival, linnapäevad ja nad on kogu aeg mingi oma noortenurgaga kaasatud.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Seega saab öelda, et paljudel juhtudel on noorte osaluskogude põhiülesandeks kujunenud erinevate noorteürituste ning kogukonnasündmuste korraldamine. Siiski on ka selliseid osaluskogusid, millel on kohaliku tasandi otsuste mõjutamisel täiesti reaalne roll läbi noorte arvamuse esindamise KOV volikogus ja valitsuses.

2.2.4 Teiste noorte kaasamine

Teiste omavalitsuse noorte kaasamine on üheks noorte osaluskogude põhikirjaliseks ülesandeks. See, kuidas laiemalt noori kaasatakse või esindatakse, sõltub nii **noorte enda aktiivsusest kui ka noorte osaluskogu ülesehitusest.** Intervjueeritud pidasid oluliseks ka teiste omavalitsuse noorte kaasamist oma tegevustesse ning nende arvamuse esindamist.

Üheks viisiks teiste noorte kaasamisel, on **küsitluste läbiviimine.** Küsitlusi on viidud läbi selleks, et saada teada, milline on omavalitsuses elavate noorte arvamus ja ideed.

„Meil nii palju neid teemasid ka ei ole olnud. Meil oligi see küsitlus ja osaluskohviku moodi asi, aga me oleme pigem proovinud noori kaasata [noorte osaluskogusse]. Meil hetkel oligi plaanis jälle küsitlus teha, et mis [KOV-i nimi] linnas võiks noorte jaoks veel olla, midagi lähemat ja üldse kas on kellelgi huvi selle vastu. Aga jah pigem küsitlused. Me oleme koolides ka käinud muidugi ennast tutvustamas ja küsimas, et jällegi, et mis võiks parem olla [KOV-i nimi] linnas ja kas noori võiks rohkem kaasata, nende arvamust kuulda, et me ei teeks niisama tühist tööd.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti on korraldatud küsitlus noorte osaluskogu loomise faasis et saada teada omavalitsuse piires elavate noorte ootused noorte osaluskogu tegevusele.

„Oleme arutanud ka üritusi, millega esinduskogu võiks tegeleda. Ennekõike noored on lubanud läbi viia küsitluse oma koolides, mida nad esindavad. Küsitlusega küsitakse õpilastelt, et mida nemad ootavad noorte esinduskogult. Kui oodatakse näiteks, et esinduskogu räägiks rohkem kaasa vallavolikogus või et oleks rohkem üritusi või muud sellist, siis see ongi oluline välja selgitada, sest esinduskogu ju peakski esindama kõigi noorte arvamust. Nad valmistavad küsitlust ette praegu. Eks selle küsitluse tulemustest kujuneb ka palju välja, et mida oodatakse. Kui oodatakse pidusid, konverentse... siis seda peabki hakkama tegema.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Lisaks küsitlustele, on noorte ideede koondamiseks korraldatud mitmes omavalitsuses **ümarlaudu või osaluskohvikuid.** Ümarlaud või osaluskohvikud on avatud ja seal saavad lisaks noorte osaluskogule ja omavalitsuse esindajatele osaleda teised omavalitsuse noored.

„Me oleme kolme aasta jooksul teinud, noh tegimegi näiteks sellise osaluskohviku vormis päeva, kus noored tulid siia ja rääkisidki erinevatel teemadel ja meil olid kohalikust omavalitsusest otsustajad ka kutsutud ja nad saidki räägitud ja otsustajad teadsid siis, et mis on noorte mõtted.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti liigub info noorte vahel nii sõbralt sõbrale, läbi sotsiaalmeedia, kui ka läbi koolide õpilasesinduste ja huvijuhtide.

„Kui see on mingisugune suur üritus siis töötab Facebooki leht, meil on oma Facebook [noorte osaluskogus] ja ka kui on üritus siis me ütleme ka huvijuhtidele, et missuguseid postreid või ka reklaam. Ja ka oma klassikaaslastele räägime, et missugune üritus toimub linnas.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Jaa, ma üldjuhul ongi, et kui mulle antakse ülesanne, et uurige, mida noored sellest ja sellest arvavad, siis ma küsingi niimoodi möödaminnes, et aa mis sa sellest arvad ja mis sa selle kohta oskad öelda. Et jah, ma ikka küsin ja torkan vahele oma küsimusi.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Uuringus osalenud noorte osaluskogude esindajad peavad teiste noorte kaasamist oluliseks ning kõik on seda ka oma töös mingis vormis teinud. Näiteks on noori kaasatud läbi küsitluste, ümarlaudade või osaluskohvikute. Samuti kasutatakse vähem süstemaatilisi viise, kuidas noori oma tegevustesse kaasata ning nende arvamust küsida. Näiteks arutavad esindajad vajalikke küsimusi oma sõpruskonnas või klassis. Omavalitsuse piires noortele laiemalt info vahendamiseks kasutatakse ka oma sotsiaalmeediakanaleid või levitatakse infot koolides.

2.2.5 Kaasamise piisavus

Noortega tegelevad spetsialistid leiavad, et **osaluskogusid on otsustusprotsessidesse piisavalt kaasatud. Kõik võimalused aktiivselt omavalitsuse töös kaasa lüüa on loodud ning pigem sõltub noorte kaasatuse määr nende enda huvist ja tahtest.**

„Mulle tundub küll, et on piisav. Võimalused on loodud, küsimus on selles, kui palju noored neid võimalusi ära kasutavad.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Üks intervjueeritav tõi välja, et noorte kaasamisel tuleb jälgida, et noori ei kasutataks ära nii-öelda vabatahtliku tööjõuna. Näiteks mõnel juhul võivad omavalitsuse töötajad näha noortes ressursi erinevate ürituste korraldamisel. Kuna aga noorte osaluskogude eesmärgiks on eelkõige omavalitsuse otsustusprotsessides kaasa lüüa, siis ürituste korraldamine ei tohiks kujuneda noorte osaluskogude peamiseks tegevuseks.

„Ma rääkisingi just, et ma ise tunnen, et võib-olla teinekord kasutatakse ära seda, et oi võtame jälle noortekeskuse ja [noorte osaluskogu], teiste ametnike poolt. Et ma tunnengi, et teinekord pöördutakse kuidagi alusetult palju. Selles suhtes, et noored peavad olema kaasatud, aga leitakse, et nad on varnast võtta, ükskõik, mis ajahetkel.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Uuringus osalenud viies KOV-is kuuest tunnetasid **noorte osaluskogude liikmed ise, et neil on piisavalt võimalusi otsustusprotsessides osaleda**. Samas on noortel ka ideid, kuidas nad saaksid veel rohkem kaasa lüüa. Näiteks tõi üks intervjueeritav välja mõtte, et tema hinnangul võiks olla noorte osaluskogu hääleõiguslik esindaja ka volikogu komisjonides.

„Võikski selles komisjonis rohkem nagu. Võikski nagu mingi koht kuskil olla, et noorte osaluskogust ongi üks esindaja, mitte üks esindaja, vaid ongi nagu mitu komisjoni ja igas komisjonis on siis üks esindaja ja kõik need teemad arutatakse enne läbi ja siis ta esindab noorte arvamust seal. Et jah, selline asi võiks olla ja võiks olla võimalik ka hääletada.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Vähemalt ühe noorte osaluskogu esindaja leidis, et noorte osaluskogul puudub reaalne osalusvõimalus ja kumab läbi, et isegi konsulteerimine on sümboolne, mitte sisuline.

„Kui on linnavalitsuse koosseis ja me oleme seal, siis nad annavad meile võib-olla võimaluse rääkida paar sõna, aga pärast juba kõik täiskasvanud räägivad ise. Me tahame rohkem. /.../Küsitakse palju arvamust, aga

nad ei anna meile võimalust midagi parandada.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kokkuvõttes on KOV spetsialistid noorte osaluskogude osalemisega otsusprotsessides rahul ja noorte osaluskogude koormust ürituste korraldamisel peetakse mõnel juhul isegi liiga suureks. Noorte osaluskogude võimalused kaasa rääkimiseks erinevad KOViti. On häid näiteid, kus noorte osaluskogudel on reaalsed osalusvõimalused ja noored on ka nendega rahul. Teisalt on näiteid, kus osalusvõimalused on vaid sümboolsed või kus olemasolevale kaasamisele soovitakse täiendavaid võimalusi. Seega on efektiivseks kaasamiseks vajalik jooksvalt hinnata, kas omavalituses noorte osalemisevõimalused ja -vormid kaasavad noori piisavalt ning kas kaasamine on sisuline. Seejärel tuleks vajadusel noorte võimalusi täiendada või muuta.

2.3 Kokkuvõte

Noorte osaluskogud erinevad mõnevõrra põhikirjade, struktuuri, töökorralduse, liikmete valimise, eesmärkide kirjelduse ja tegevuse fookuse poolest. Kõigil noorte osaluskogudel on oma tegevuste elluviimiseks rahaline toetus KOVist – mõnel juhul konkreetse eelarve näol, teistel juhtudel jooksvate avalduste alusel finantseeritav. Rahalise toetuse maht ei toeta ega takista noorte osaluskogude toimimist oluliselt, mistõttu võib eeldada, et vaadeldud KOVides on toetuse maht piisav.

Noorte osaluskogude liikmeskonna moodustamisel kasutatakse erinevaid viise – noorsootöö seaduse alusel moodustatud noorte osaluskogudes ehk noortevolikogudes toimuvad eranditult demokraatlikud valimised, sest see kohustus on seaduses määratletud. Teistes noorte osaluskogudes kasutatakse nii aastaringset avalduse alusel vastuvõttu kui ka demokraatlikke valimisi. Intervjuudele tuginedes aitab osaluskogude tegevuse järjepidevust tagada lähenemine, kus liikmeid võetakse vastu aastaringset. Sellise süsteemiga ei vahetu pidevalt kõik osaluskogu noored ning see aitab hoida järjepidevust ja tagab stabiilsema liikmeskonna, mis omakorda toetab noorte osaluskogu tegutsemist ajas. Valimiste korraldamise kasuks räägib aga asjaolu, et see on noortele oluline demokraatia põhimõtete tutvustamise seisukohalt, mis on ka noorte osaluskogude üheks alustalaks. Valimiste protsessi läbi tegemist peetakse noorte jaoks harivaks ja arendavaks. Samas on noored seaduse alusel kuni 26-aastased inimesed, kellel on juba aastaid päriselt valimisõigus, mistõttu ei saa lugeda seda eelist suure hulga jaoks oluliseks.

Enamik noorte osaluskogusid korraldab oma kokkusaamisi vajaduspõhiselt ning erineva regulaarsusega. See oleneb nii perioodist kui ka hetkel käsil olevatest teemadest. Noorte osaluskogu tegevused hõlmavad nii erinevate ürituste korraldamist (nii noortele endile kui ka kogukonnale suunatud), kui ka noortele oluliste teemade tõstatamist ning kaasarääkimist volikogus, komisjonides ja valitsuses.

Uuringus osalenud noorte osaluskogudes pööratakse olulist rõhku teiste omavalitsuse noorte kaasamisele. See toimub enamasti läbi koolide ja õpilasesinduste või korraldatakse noorte seas küsitlusi, et saada teada noorte arvamused ja ideed neid otseselt puudutavate teemade kohta. Infot noorte osaluskogu tegemistest vahetatakse ka lihtsalt läbi sõbralt-sõbrale või sotsiaalmeediakanalites. Mitmes omavalitsuses toimuvad noorte osaluskogude ettevõtmisel ka osaluskohtvikud, kuhu on kaasatud otsustajad ning teised noored.

Noorte kaasatust omavalitsuse otsustesse hindavad KOVi spetsialistid piisavaks. Nad leiavad, et noortele on loodud osalemiseks kõik võimalused ning tihtipeale oleneb see, mil määral nad kaasa räägivad, neist endist. Samas on noorte osaluskogude esindajaid, kes leiavad, et sümboolse konsulteerimise asemel peaks kaasamine osades KOVides olema sisulisem ning võimaldama reaalset osalemist. Kuna noorte osaluskogude edukaks toimimiseks ja tegutsemiseks ei ole ühte õiget „retsepti“, siis on mõistetav, et noorte osaluskogud katsetavad erinevaid tegevusi ja viise, kuidas otsustusprotsessides osaleda ning sellest tulenevalt leitakse nende konteksti kõige paremini sobituv. Seetõttu on oluline üksteiselt õppimine nii KOV spetsialistide kui noorte osaluskogude liikmete poolt.

3 Erinevad noorte kaasamise vormid

Järgnevalt anname ülevaate, mil viisil on uuringus osalenud omavalitsustes olnud noortel võimalik otsustusprotsessides osaleda ning neid puudutavates küsimustes kaasa rääkida. Seejuures ei käsitle me **noorte osaluskogude tegevust**, vaid uurime, kuidas on noored kaasatud nendes omavalitsustes, kus noorte osaluskogu üldse puudub ning milliseid kaasamisviise on ka noorte osaluskogude olemasolul veel vastavates omavalitsustes praktiseeritud.

Omavalitsuse esindajad on huvitatud noorte kaasamisest eelkõige otseselt **noori puudutavate küsimuste puhul**. Näiteks selgus mitmest intervjuust, et noori on kaasatud eelkõige neile mõeldud **objektide nagu rulaparkide ja mänguväljakute planeerimisse**.

„Ja selle skatepargiga oli ka ikkagi see, et noortelt küsiti, et kuhu on vaja ja mida on vaja, kas on vaja. Ja sellised noorte asjad ja spordiasjad, seal saab nad ikkagi iga kord aruteludesse kaasatud.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Samuti on noored ise pöördunud otsustajate poole ettepanekutega kohalikke objekte korrastada või rajada. Noorte initsiatiivil on korrastatud/rajatud näiteks mitmeid rulaparkide, terviserada, discgolfi park ning väljõusaal.

„Noored pakkusidki välja, et vana terviserada on nii kole, et nemad panid alguse ja nemad seal oma rehadega kaapisid, siis õpilasmalev käis ka ja siis linn nüüd tegi selle lõpuni valmis, ehk siis tegelikult ka noorte algatus, mis jõuab nüüd kohe-kohe lõpule. Selliseid üksikuid asju ikka on kui hakkad niimoodi mõtlema, kus on üksikud kaks, kolm noort öelnud, et me võiksime seda teha, siis me oleme vaadanud, kas on võimalik seda teha ja aidanud.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Vaatamata noorte osaluskogu puudumisele on püütud noori kaasata ka regulaarselt **komisjonide töösse**. Ehkki noorte huvi komisjonide töös osaleda ei ole olnud väga suur, on omavalitsus ise initsiatiivi selleks üles näidanud ning noori kohale kutsunud. Eelkõige on noori kaasatud tervisenõukogu tegevustesse ning linna noortele peredele suunatud terviseürituste planeerimiseks.

„Ja tegelikult me oleme proovinud ka kuskil komisjonides, kui on ikkagi keegi olnud nõus tulema, siis noored on meil ikkagi täna niimoodi [omavalitsuse] komisjonidesse kaasatud.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

„Proovisime, et noored on meil kaasatud tervisenõukogusse, see on mis teeb linna terviseüritusi ja et oleks noortele peredele suunatud asjad. Seal on meil kooli esindaja, kooli noor on just nende hulgas.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Kahes uuringus osalenud omavalitsuses, milles ühes on noorte osaluskogu ja teises ei ole, praktiseeritakse ka noorte kaasamist neid puudutavate **strateegiliste dokumentide välja töötamise ning täitmisesse**.

„Näiteks arengukava koostamise ja täitmise protsessi on kaasatud ka teised linna noored läbi õpilasesinduste ja noortekeskuse aktiivi. Me oleme nad kokku võtnud siis, on sellised töötoad olnud, kus me oleme ka erinevaid teemasid käsitlenud ja neid üles märkinud ja vahetanud siis neid teemadelehti ja teinud neid koondeid. See ei puuduta ainult seda [noorte osaluskogu].“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„On nagu regulaarne, iga aasta, enne huvihariduse kava oli ja see aasta on oluline teema, üritasin huvihariduse kava läbi arutada noortega koos otsustajatega.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Üheks viisiks, kuidas noorte ideed omavalitsuse esindajateni jõuavad on ka **osaluskohvikud**. Mitmes uuringus osalenud omavalitsuses toimuvad sellised üritused regulaarselt vähemalt korra aastas ning neist võtavad osa nii noored, kui ka omavalitsuse esindajad.

„Osaluskohvikud on meil hästi tihti kooliga koostöös, et need on küll sellised asjad, mis iga aasta vähemalt korra toimuvad erinevatel teemadel. Aga see on just rohkem koolipoolse korraldusega.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskoogu loomisel)

„See on olnud ka ettevõtlusnädala või ideeöö raames neil. Kuna meil ideeööd on sellised traditsioonilised iga-aastased, need on tavaliselt oktoobrikuus ja need jäävadki hästi tihti sinna ettevõtlusnädala raamesse, siis me oleme nagu ühildanud neid asju, et me saaksime siis neid noorte ideid ja et need oleksid nagu suurema kõlapinnaga, siis me alati kaasame omavalitsusjuhid, seal on ametnikke, seal on volinikke ja komisjonide liikmeid, et need teemad jõuaksid nagu otse valda põhimõtteliselt.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskoogu loomisel)

Ühes uuringus osalenud omavalitsuses, kus noorte osaluskoogu ei ole, on planeeritud noori kohalikku ellu rohkem kaasata, andes neile võimalus oma **projektidele raha taotleda**. Idee selleks algatuseks tuli noortelt.

„Just nüüd praegu läheb, meil on üks selline, volikogusse läheb nüüd neljapäeval eelnõu, mis ongi noorte kaasamine, on noorte projektid, kus siis noored ise, meie muidugi anname neile, see on muidugi noortega koos eelmises koostöögrupis välja töötatud, et neli korda aastas saavad noored panustada siis linna arengusse, kodukoha arengusse, kirjutavad väikese projekti 200-500 eurot projekt maksab, aga see ongi et linn annab neile siis selle rahastuse ja siis nad mentori abiga viivad ellu, aga see ongi siis mõeldud, kas nende enda jaoks või kogukonna jaoks, et las nad siis ise proovivad. /.../ Sellist asja projekti kujul me teeme esimest korda, nad ise pakkusid välja, et see võiks olla nagu.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskoogu puudub)

Samuti tõi ühe omavalitsuse noorsootööspsialist välja, et noored saavad alati omavalitsuse juhtidega kohtuda, et arutada küsimusi, probleeme või tekkinud ideid. Sellisteks kohtumisteks luuakse noortele avalik kutse ning kõigil huvitatud noortel on võimalik osaleda.

„Või siis on mingi erandkorras teemad, kui me vajame kohtumist omavalitsuse juhtidega, siis me lihtsalt ju teeme seda. /.../ See on avalik kutse, registreerimisega siis kohalike noortekeskuste filiaalide või läbi noorsootöötaja või pöördume otse koolide poole. Me oleme soovitanud või meie huvi oleks see, et õpilasomavalitsuse juht oleks nagu nende hulgas, kelle kõlapind oleks nagu noortele koolis tagasiside mõttes oluline. Aga kõigil on võimalik tulla, kes tahavad, registreerida ja täna ei ole sellega probleeme olnud.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskoogu loomisel)

Kahes uuringus osalenud omavalitsuses tegutsesid **noorteaktiivid**. Mõlemal juhul oli aktiivi tegevusel oma kindel fookus ja eesmärk. Üks omavalitsus kirjeldas noorteaktiivi, mis tegutseb noortekeskuse juures ning mille **eesmärgiks on noortekeskuse töö toetamine**. Seejuures on aktiivil oma kindel liikmeskond ning juhatus.

„See ongi loodud selleks, et noortekeskuse töötajaskond ütlevad, et sealt tuleb noorte initsiatiiv. Nad aitavad kaasa rääkida noortekeskuse arenguprotsessides ja võtavad ka ise, kas mingeid noorte juhtumeid korraldada ja räägivad arutelul sekka või siis aitavad mingeid sündmusi korraldada. /.../ Jaa, annab sisendit noortekeskusele ja noorsootöötajad kohtuvad nendega ja kaasavad neid. Seal ongi oma juhatus ja oma liikmeskond. Ega noorsootöötaja, täiskasvanud inimene, ei pea noortele tegema, vaid las noored ütlevad ise, mida nad tahavad, ja räägivad kaasa. Kui nad tunnevad, et on kaasatud, siis palju paremini panustavad noortekeskuse tegevustesse. Kui nad näevad, et nemad on midagi välja pakkunud ja see viiaksegi ellu, siis tulevad paremini kaasa.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskoogu olemas)

Teises uuringus osalenud omavalitsuses on noorteaktiiv tulnud kokku **eesmärgiga algatada noorte osaluskogu**. Tegemist on noorte kooslusega, keda omavalitsuse noorsootööspetsialistid on 1,5 aasta jooksul toetanud ning suunanud, et aidata neil kujuneda ametlikuks noorte osaluskogus. Uuringu läbiviimise ajal oli selles omavalitsuses noorte osaluskogu loomisjärgus.

„Nüüd ongi see teema, et siin on see noortevolikogu algatamine. See noorteaktiiv on meil, me koolitasime juba 1,5 aastat tagasi noori, noori eestvedajaid, selles mõttes, et liidreid ja meil on üks 25liikmeline selline aktiiv olemas, kellega edasi liikuda, koolitatud aktiiv, õpilasomavalitsuste presidendid ja kõik sinna kaasa arvatud. /.../ Oleme ausad, see on nii tehtud, selle mõttega, et saada sealt luua konkreetselt ametlik [noorte osaluskogu]. [Haldusreformi eelses KOVis] oli ja nüüd siis ühinenud suurvallas, nüüd on see vorm nagu leitud, kuidas edasi liikuda, kokku lepitud noortega.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Mitmes omavalitsuses tegutsevad ka noorte grupid, kelle eesmärk on mingi kindla tegevuse elluviimine. Näiteks tegutsevad uuringus osalenud omavalitsustes noortegrupid, kes korraldavad regulaarselt mõnda kindlat kogukonna üritust või noortepidusid.

„See on tegelikult niimoodi, et meil on üks 3-4 noort, kes tahtsid teha õpilasfirma. Nad õpilasfirmana täiesti ametlikult ei tegele, aga nad viivad läbi üritusi, mitte kooliüritusi, vaid nad viivad läbi üritusi kultuurikeskuses, korraldavad diskosid, korraldavad selliseid väikesi noorte üritusi. Aga nad on kindel grupp, selline 4-5 noort, kes siis me teame, et nemad on need, kes siis ikkagi aeg-ajalt midagi tahavad korraldada.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

„Meil on siin lisaks veel noorteüritusi. Näiteks suvel teevad [KOV-i nimi] festivali ja autodega orienteerumist ja mingil määral on need korraldajad ka organiseerunud, mitte küll päris MTÜ vormis, aga on ikkagi ise organiseerunud ja vajadusel küsivad vallalt tuge ja nõu ning ma arvan, et see toimib.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Läbi viidud intervjuude põhjal saab järeldada, et noorte osaluskogu ei ole tingimata vajalik vorm noorte kaasamiseks kohaliku tasandi otsustesse. KOV-i juht oli avatud noori otsustusprotsessidesse kaasama ka selles omavalitsuses, kus noorte osaluskogu puudus. Kõigil uuringus osalenud omavalitsustel oli sellise koostöö kohta positiivseid näiteid. Initsiatiiv osalemiseks kohaliku tasandi otsustamisel võib tulla nii omavalitsuse kui noorte endi poolt. Mõlemal juhul on noori kaasatud pigem neid otseselt puudutavatesse küsimustesse nagu näiteks rulaparkide ja mänguväljakute rajamine. Kuid lisaks on ka omavalitsusi, kus noori kaasatakse neid puudutavate strateegiliste dokumentide aruteludesse ning kutsutakse kaasa rääkima volikogu komisjonide koosolekutele. Noorte osaluskogu puudumisel ei ole vaatlusaluses KOVis noorte kaasamine regulaarne, vaid pigem vajaduspõhine ja neis küsimustes, kus noorte arvamus on oluliselt sisendiks otsustamisel. Küll aga ei saa öelda, et noorte osaluskogudele alternatiivsete osalusvormide olemasolu sõltuks oluliselt omavalitsuse karakteristikutest nagu omavalitsuse suurus või selle finantsvõimekus. Ehkki tulenevalt sellest, et suures omavalitsuses on üldiselt rohkem noori, võib seal olla rohkem erinevaid noorte kooslusi, kes omavalitsuse otsustes mingil viisil osalevad. Seevastu väiksemate omavalitsuste puhul on tihtipeale otsustajatel noortega otsesem ja isiklikum kontakt ning sellest tulenevalt puudub nende hinnangul ka vajadus formaalse osalusvormi loomise järele. Kokkuvõttes on näha, et KOVil on vajalik noorte kaasamine ka juhul, kui puudub noorte osaluskogu, kuid kaasamine on sel juhul ebaregulaarne, kitsatele teemadele keskendunud ja vorm on juhuslikum kui noorte osaluskogudel.

4 Kaasamist mõjutavad tegurid

Intervjuudes omavalitsustega selgus, et on palju tegureid, mis noorte kaasamist ja selle edukust mõjutavad. Ühest küljest mõjutavad kaasamist **omavalitsusest tingitud tegurid** nagu suurus, finantsvõimaker, täiskasvanu tugi ning avatus kaasamisele. Teisalt nähakse olulist mõju ka **noorte** suhtumisel, julgusel, vanusel ja ajalistel ressurssidel. Lisanduvad info liikumisest ja suhtlemisest tingitud tegurid, mis on omakorda mõneti seotud ka noorte rahvusliku koosseisuga. Omavalitsuste hinnangud nende tegurite olulisusele ja mõju suunale aga varieeruvad. Hinnangud põhinevad nii enda omavalitsuse kogemustel kui ka sellel, mida arvatakse teiste omavalitsuste kohta ja kuidas võrreldakse enda omavalitsuse olukorda teistega.

4.1 Omavalitsuse tegurid

4.1.1 Omavalitsuse suurus

Valdavalt tuntakse, et väiksemas omavalitsus on parem noorte kaasamist korraldada. Samas nähakse, et mõned eelised on ka suurtel omavalitsustel. Väikestel omavalitsustel nähakse eelist suuremate ees selles, et **kogukond on väiksem ja seetõttu on omavalitsuse juhtide suhtlus noortega otsesem ja vahetum**. Info liigub väiksemates omavalitsustes kiiremini ja jõuab suurema tõenäosusega kõigi noorteni ning noorte arvamus jõuab lihtsamini omavalitsuse juhtideni.

„Omavalitsuse suurus kindlasti määrab. Ega suuremas omavalitsuses on nagu kõikide...võib-olla ma mõtlen praegu seda, et meil ei ole nii suur omavalitsus. Kui ma hakkam praegu Tallinnaga võrdlema, siis nendel on ju veel raskem nende noorteni jõuda, Tallinnas on jällegi omakorda linnaosad. Mida väiksem kogukond, seda kiiremini nendeni ikkagi jõutakse ja noorte hääl on kindlasti kiiremini nähtavam, ma ise arvan nii.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti arvatakse, et **väikeses KOV-is on noored omavalitsusega tihedamalt seotud**, sest see on nende kodukoht, millega on side suurem. **Tugevam seotus omavalitsusega tekitab suuremat motivatsiooni ja huvi** tehtavates otsustes kaasa rääkida.

„[Omavalitsuse nimi] suurus omavalitsuses on see hea, et noored, kes siin on, on selle vallaga ikka mingil määral seotud ja Tallinnas/Tartus on väga palju neid, kes käivad mujalt. Nad käivad teatud asja pärast ja see pole nende jaoks kodukoht, vaid saavad seal koolis käia või mingit teenust kasutada. Mõned asjad on suures omavalitsuses kergemad, aga seal on noorel side omavalitsusega nõrgem.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Ka noorte kokkusaamise võimalusi soodustab see, kui omavalitsus on väike. Noorte osaluskogude paremaks toimimiseks on oluline **regulaarne kohtumine. Seda on lihtsam teha väikeses omavalitsuses, kus kõik noored elavad üksteisele lähedal**.

„Väikesel pindalal võib olla väga palju inimesi ja väikesel pindalal on kõike lihtsam kätte saada. Pigem on nii, et väikesel pindalal palju inimesi, on see kõige parem variant. Suur pindala ja palju inimesi, noored ei ela ju siis ühes kohas, et neid siis kokku saada ja nendega kuskil arutada, kui mõni peab bussiga minema tund aega, siis loomulikult ta ei jäägi sinna arutama, seal on erinevaid nüansse ma arvan. Et kõige parem on väike pindala ja palju rahvast, see on ma arvan ideaalne variant kaasamise suhtes“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Sealjuures arvatakse, et **suurtel omavalitsustel koondub noorte kaasamine ja noorte osaluse vormid omavalitsuste keskustesse**. See põhjustab raskusi noorte kaasamisega äärealadelt ning omavalitsuse territooriumilt laiemalt.

„Kõrval näen siin [omavalitsuse nimi], kus see kaasamine jääb väga keskuse keskseks. Väikestes omavalitsustes on võib-olla rohkem võimalik kaasata noori, kes on üle valla või kogukonna.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Äärealade noorte vähenemine kaasatus võib tekitada olukorra, mil noorte osaluskogud panevad rõhku pigem nendele teemadele, mis puudutavad omavalitsus keskust ning **äärealade noorte mured jäävad tähelepanuta**.

Ja selliste suurte piirkondade puhul tekib mure suures pildis, et kas üks osapool mõistab teist. Kui kuuluda kõik ühte osaluskogusse aga kui see ääreala noor tahab rääkida, et ta ei pääse kuskile ja pole neid võimalusi, siis kas see teine noor mõistab teda või paneb rõhu mujale. Et siis tekib kindlasti see küsimus, et kuhu see rõhk ja prioriteedid pannakse. (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Suured omavalitsused tõid välja, et suur pindala muudab noorte kaasamise korraldamise keeruliseks just logistilisel põhjusel. Mitmed omavalitsused tõid välja **suure omavalitsuse transpordiga seonduvad probleemid**. Kuigi omavalitsustes liiguvad bussid, millega on võimalik noorte osaluskogu kohtumistele sõita ka äärealadel elavatel noortel, siis esineb probleeme bussigraafiku sobivusega ning sõidu kestvusega. Kuna noorte ajalised ressursid on piiratud, siis ei ole kaugematel aladel ühistranspordist sõltuvatel noortel võrdsed võimalused olla kaasatud nende noortega, kes elavad omavalitsuste keskustes. Selle probleemi lahendamiseks on uuringus osalenud omavalitsustes proovitud korraldada eraldi busse noorte transportimiseks ning püütud ka lapsevanematega koostöös noorte kohalejõudmine tagada, kuid alati ei ole need lahendused toimima hakanud.

„Ja meil on poole õpilased vallast, et linn on nii väike, et isegi noored koolis õpivad naabervaldadest. Et kui meil koolis on 300 õpilast, siis 100 on mitte meie enda omad, et ongi siis kas naabervalla omad või isegi [kaugema omavalitsuse nimi]. Et päris suur osa on neid lapsi, kes sõidavad. See tegelikult ju võtab selle noorte hulga veel väiksemaks, et need, kes sõidavad, kell kolm läheb tegelikult koolibuss ja nad sõidavad ära. Naabervald tegi selle võimaluse, et on veel bussid, mis liiguvad õhtul ka lisaks, et lapsed saaksid sealt siis käia, kas muusikakoolis või trennides, aga need bussid ikka niimoodi ka ei kata. Ja siis nüüd ongi, et lapsevanematele makstakse sõidukompensatsiooni, et lapsevanem saaks tuua lapse trenni või ta ära viia või kooperaeruvad ja toovad.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Kaasamise koondumine omavalitsuste keskustesse on seotud ka hiljuti toimunud haldusreformiga. Sealjuures on mitmel teistega liitunud omavalitsusel otsene kogemus, kuidas omavalitsuse muutumine suuremaks mõjutas noorte kaasamist. Omavalitsuses, mille juurde liitusid teised väiksemad, arvatakse, et **väga suure omavalitsuse puhul ei olegi võimalik piisavalt kaasata kõiki noori ühte osaluskogusse ning seetõttu oleks vaja mitmeid väiksemaid kooslusi**, mis noorte kaasamisega tegelevad.

„Vaadates [omavalitsuse nimi] nüüd uues olukorras, et me oleme pindalalt suur. Olen jätkuvalt seda usku, et [liitunud omavalitsuse nimi], kes on siit 50 km kaugusel, jääb selles mõttes kaugeks kilomeetrite mõttes. Loomulikult nad saavad ju käia küll ja kuuluda siia, aga ma olen seda meelt, et seal osa vallas peab olema enda noorteaktiiv või oma rakuke, mis päriselt aitab neid asju korraldada ja ellu viia seal.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti tuntakse, et haldusreformi mõjul **on ühinenud omavalitsustes muutunud noorte kaasamine palju keerulisemaks ning ajamahukamaks**. Kui varem tuli vastutada kindla väikse piirkonna noorte osaluse korraldamise eest, siis nüüd on väljakutseks ühtlustada protsess kõigis liitunud omavalitsuse osades. Sealjuures leitakse, et liitunud omavalitsuste osades on noori kaasatud erinevas mahus ja süsteemsusega, mille tõttu on keeruline luua uut ja ühtset süsteemi ühinenud omavalitsuses.

„Keskuse mõttes on ikkagi see, et tööd tuli ikkagi väga palju juurde. Siin me räägime, et midagi väga ei muutunud, öeldi, et töö jääb samaks, kabinet jääb samaks ja midagi ei muutu, siis see oli ikkagi totaalselt vale jutt. Mahud läksid ikkagi oluliselt suuremaks, sest sa pead täna haldama ikkagi hoopis suuremat

piirkonda. See kõik on ikkagi väga mahukas, kõik olid väga erineva tasemega, kõiki on vaja aidata projektide ja asjadega kaasa, järele selles mõttes, et me saaksime kvaliteetsed tööd pakkuda, sest tegelikult on see päris mahukas ikkagi.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Suurte omavalitsuste puhul nähakse eelisenä võimaluste rohkust. Suurematel omavalitsustel on rohkem vahendeid ja seetõttu saavad panustada erinevatesse valdkondadesse.

„Kui mõelda suurtele omavalitsustele (Tallinn, Tartu), siis seal on kindlasti vahendeid ja võimalusi rohkem.“ (KOV-i valitsus; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Mida suurem on omavalitsus, seda rohkem on seal ka noori ja sealhulgas aktiivseid noori. Väikestes omavalitsustes on sageli probleemiks see, et pole piisavalt aktiivseid noori, kes tahaksid omavalitsuse otsustes kaasa rääkida. Seetõttu pole väikestes omavalitsustes alati piisavalt noori selleks, et noorte osaluskogu luua.

„Kui on suur omavalitsus, on rohkem noori, on rohkem valikuvõimalusi, on rohkem aktiivseid noori, mida väiksem on omavalitsus, seda vähem jääb neid noori, kes jõuaksid palju asju teha. Suuremas omavalitsuses on see, et jaguks noori volikogu jaoks ja spordi jaoks. Väikeses omavalitsuses on just see, et kui see rahvaarv just on väike ja noorte arv on väike, siis on ainult ühed ja samad.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Kui suurtel omavalitsustel on paremad eeldused kaasamise korraldamiseks selles osas, et aktiivseid noori on rohkem ning suuremate ressursside korral on võimalik noortele rohkem võimalusi pakkuda, siis väikeste omavalitsuste puhul on noorte kaasamist läbi viia oluliselt lihtsam. Seda põhjusel, et väiksemates omavalitsustes on noored omavahel tihedamalt seotud ning elavad üksteisele lähemal ja seetõttu on nende kaasamist nii logistiliselt kui ka sisuliselt lihtsam ja vähem aja- ning töömahukam korraldada.

4.1.2 Omavalitsuse avatus noorte osalusele

Noorte kaasamine on mitmepoolne protsess, millest võivad nii kogukond kui ka noored ise. Augsberger *et al* (2017) leiavad, et noortelt saadav info aitab kogukonnal teha kvaliteetsemaid otsuseid noori puudutavates valdkondades. Noorte jaoks on kaasamine otsustusprotsessidesse hariv ja arendav. See toetab kodanikusvatust, võimestab, arendab ja ühendab noori. Noored saavad teadmisi otsustusprotsesside toimimise ja oma valikute ning õiguste kohta, samuti arendab kaasamine otsuste tegemise oskust. Lisaks võib kaasamine kujundada noore huvisid ja soovi kogukonna arengusse panustada, olla poliitiliselt aktiivne või muul viisil ühiskonda panustada. Mõnel juhul võib see mõjutada ka karjääriotsuseid ning tekitada huvi avaliku teenistuse vastu. Samuti on leitud, et noorte kaasamine on oluline sotsiaalse õigluse seisukohalt ehk noortel on õigus rääkida kaas otsustes, mis nende elu mõjutavad. Samu positiivseid kaasamise väljundeid nähakse ka Eestis noorte kaasamisel.

Erinevate osapoolte tunnetatud vajadus noorte kaasamiseks, positiivne suhtumine kaasamise ja kaasamise korraldamise eestvedamisse, on eelduseks, et tähenduslik noorte kaasamine saaks aset leida. Kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse kaasamise toimimiseks peab positiivne suhtumine kaasamise ja selle vajadusse olema olemas kõikidel omavalitsuse tasanditel: nii juhtkonna kui vahetult noorte kaasamist korraldaval tasandil.

Üldiselt suhtutakse positiivselt noorte kaasamise kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse. Omavalitsuse avatus noortele koosneb kahest osast – ühelt poolt omavalitsuse juhtide ja ametnike avatus noortele ning teiselt poolt valla- või linnavolikogu avatus noorte kaasamisele. Intervjuudest ilmnes, et suhtumised omavalitsuse juhtide ja valla- või linnavolikogude puhul võivad erineda. Sealjuures nähakse, et **omavalitsuse toetus on noorte edukaks kaasamiseks väga oluline tegur**, sest noortel võivad olla head ideed ja mõtted, kuid olukorras, kus omavalitsus noorte arvamust ei arvesta, ei ole noorte kaasamine sisuline ning noorte arvamus ja tahe ei jõua tegelikult otsustusprotsessidesse.

„Ma ütlen kohe selle ausalt välja, et kuna omavalitsused toimivad ikkagi selle põhiselt, et valitakse volikogu ja valitsejad on ikkagi poliitvalitsejad, siis see väga oleneb nende hoiakutest ja nende suhtumisest ja nende mõtlemisest sel teemal ja nende kaasa rääkimisest ja nende tahtest. Kui ikkagi on mul siin selline volikogu sellise hoiakuga, kes paneb paika ka sellise valitsuse, kes ütlevad, et: „ei meil ei ole seda vaja“, aga siis nii ongi. Ega siis nad ei soosi seda, nad ei toeta, et: „no tehke, kui tahate“. Me ikka võime teha ja mingi vabatahtlike aktiiv kuskil võib tegeleda, aga kui siit meie toele tõmmatakse ikkagi kriips peale, ma ütlen, et väga kergekäeliselt võib omavalitsuses see juhtuda, sel on ikkagi väga suur roll. Me oleme praegu saanud niimoodi kõik need aastad toimida, kuigi meil on olnud erinevate erakondade valitsused siin, meil ei ole selliseid olnud, kes kriipsu peale tõmbavad. Üle-eestiliselt eks ma tunnen huvi ikka, kuidas teistel ka käib see, see on nagu nii ja naa.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti mõjutab noorte kaasamist see, **kuivõrd oluline on omavalitsusele noortevaldkond**. Sealjuures üks omavalitsus tõi selgelt välja, et noortevaldkond on prioriteetne ja seetõttu noorte kaasamisele takistusi ei tehta. Samas teises omavalitsuses tõdeti, et noortevaldkond omavalitsusele prioriteetne ei ole ja seetõttu on noorte kaasamise korraldamine raskendatud.

„Ma arvan, mis on see, et linnavalitsuses meil ikkagi prioriteetid on teised. Kui mina panustan, et oleks noored, lapsed ja haridus, siis tegelikult kogu ülejäänud osa kõik panustavad kommunaal, ehitus, tänavad, kirik, et see on nagu takistus. /.../ Ma arvan, et see, me paberil küll räägime, et see on meil prioriteet, aga ma tegelikult arvan, et see ei ole meil prioriteet. Et meil on tore, et noored teevad, aga tegelikult ma näen, et lähevad kuskile mujale sellised hoovad rohkem, kui sellele noorte tegevusse.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Üldjuhul arvavad noorsootööspetsialistid, noortekeskuste juhid ja noored ise, et omavalitsuse juhid ja valla- või linnavolikogud on noorte kaasamisele avatud. Tuuakse välja, et nad on **valmis noori kuulama** ja nad **ei sea takistusi noorte kaasamisele**. Samuti tuntakse, et **omavalitsuse juhid ja valla- või linnavolikogud toetavad kaasamise edendamist** ning on **huvitatud noorte arvamusest ja peavad seda oluliseks**.

„Praegu meil on sügisest jälle uued juhid eks ja mul on läbi aja sattunud sellised juhid, kes on olnud valmis noori kaasama. Kui kohtume noortega, siis neid justkui huvitab noorte arvamus, nad on valmis arvestama, on valmis dialoogiks. See avatus on läbi linnavalitsuse juhtide olemas.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Noorte kaasamisel kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse nähakse mitmeid erinevaid põhjuseid ning kasutegureid. Spetsialistid ja ametnikud, kelle igapäevatöö on tihedalt seotud noortevaldkonnaga, näevad **noorte kaasamist kui loomulikku osa oma tööst**. Noortekeskuste juhtide, noorsootööspetsialistide ja noorsoonõunike töö on organiseerida ja arendada noorte eluolu omavalitsuses ning seetõttu on nende jaoks väga oluline saada oma tööks sisendit noortelt endilt.

„Noorsootöö on ju noorega noore jaoks, see ei ole see, et meie siin viljeleme oma mingeid ideid, vaid me teeme neid asju, mis neid huvitavad ja aitame korraldada neid asju, mis neid huvitavad.“ (noortekeskuse juht; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Sealjuures tuuakse välja **noorte arvamuse olulisust noori puudutavate** otsuste tegemisel, arengukavade ja projektide koostamisel ning ka eelarve plaanide tegemisel.

„Jaa, selles mõttes, et igal eagrupil on oma nägemused ja vajadused ja teatud asju kujundades kõikide eagruppidega ei arvestata ja siis ta tuleb lihtsalt mingisuguste arvamusiidrite nägu. Meil on siin pigem positiivsed kogemused. Kui me kaasame noori, siis me saame ikka nende vajadustest lähtuvalt, mis puudutab otseselt noori – teenused, tegevused või hoonedki. Tegelikult, kui on ikka mõeldud noortele kasutuseks, siis on hästi oluline, et oleks kaasatud“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samas esines omavalitsuse juhtide seas, kelle igapäeva töö otseselt noortega pole seotud, ka arvamust, et otsesest kasu oma töös noorte kaasamisest ei ole. Siiski leiti, et kaasamisel on **noorte harimise efekt**. Olles kaasatud, on **noortel võimalik tutvuda, kuidas kohalikku tasandit puudutavate teemade üle arutatakse ning kuidas otsuseid vastu võetakse**. See on kasulik noortele, et **mõista paremini, kuidas omavalitsused töötavad**.

„Mina oma otseses töös seda kasu ei tunne, aga on hea meel, et on võimalus, kus erinevatest koolidest ja kohtadest noored on koos ja midagi teevad ning mõtlevad laiemalt. Ei pea mõtlema otseselt kasu valla arengule, aga et on noortel on tegevust. Ma otsesest kasu ei oota ja [omavalitsuse juhina] oma töös ei tunne. Pigem jah noorte harimise mõttes.“ (KOV-i valitsus; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte osaluskogus osalevad noored tunnetavad, et sellel on kasu ka **ühiskonnas toimuva laiemalt mõistmisele**. Kui ühiskonna ainetunnid koolis annavad teoreetilise teadmise, siis noorte osaluskogus osalemine annab noortele võimaluse praktikas ise otsustusprotsessid läbi teha, mis omakorda aitab teadmisi kinnistada.

„Pealegi, kuna kooli ühiskonna tunnid ei ole alati nii kaasavad. Mingis mõttes nad küll seletavad kõik ära, aga kui ma räägin enda kogemusest, siis olen saanud kõik teadmised poliitikast just tänu [noorte osaluskogule]. Enne 16+ valimisi tegime me varivalimisi ja tegelikult on [noorte osaluskogu] aidanud seda kõike mõista veidi rohkem süvitsi.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Nii omavalitsuste juhid, noorsootööspetsialistid kui ka noored ise tõdeavad, et noortel on sageli häid ideid, kuid tihti jäädakse hätta nende teostamisel, sest ei teata mida on vaja selleks, et neid ideid saaks ellu viia. Seetõttu annab noorte kaasamine üldisemalt ja osalemine osaluskogudes noortele **vajaliku kogemuse** ning loob neile **tegutsemiseks algplatvormi**.

„Mis puutub just noortesse, siis neil on eriti vaja, et alustada ja olla aktiivne, ükskõik mis valdkonnas, on kõige lihtsam tee alustada mingist suuremast grupist või organisatsioonist. Sealt saab iga üks ise edasi vaadata, kuhu tahab suunduda – kas poliitikasse või lihtsalt tegeleb ühiskonna asjadega. See on hästi oluline algplatvorm, kust alustada.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kuna noorte teadmiste ja oskuste areng ning nende kogemuste pagasi täitmine on pikemaajalisem protsess, siis **ilmnevad selle kasud ka pikema aja vältel**. Omavalitsuses, kus on pikka aega olnud toimiv noorte osaluskogu, toodi mitmeid näiteid noortest, kes on varasemalt noorte osaluskogus aktiivselt osalenud ning nüüd loovad ise uusi organisatsioone, tegelevad noorsootööga või noortepoliitikaga jms.

„Seda kasu on raske katsuda või mõõta. Noortevaldkonnas üldse tervikuna on see mõju tulemas alles pikema aja tagant /.../. Need viljad ei ole mõõdetavad kohe, kui sa lood, vaid minu arvates see võti peitubki selles, et kuna oleme järjepidevalt tegutsenud. Eelkõige usun sellesse, et kõik need noored, kes saavad kaasa rääkida ja siia kuuluvad, isegi kui töövõite ei tule kohe tegutsedes, siis nad saavad selle keskkonna ja teha kooliväliselt midagi sellist, mida tavaõpilasel ei ole. Saavad kogeda midagi sellist, mida teised koolis ei saa. Pigem ma arvan, et see mõju on pikaajalisem /.../.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte kaasamine omavalitsuse otsustusprotsessidesse **suurendab noorte kuuluvustunnet**. Kui noortel on võimalik oma arvamust avaldada ja sealjuures tunda, et nende arvamusega ka arvestatakse, siis suureneb tunnetus kogukonda kuuluvusest.

„Kõike suurem kasu on see, et noored tunnevad ennast osana sellest kogukonnast, nendest sõltub midagi, nende vajadused on olulised /.../.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Lisaks sellele, et noored oleksid praegu kogukonnas kaasatud, peetakse oluliseks ka **noorte naasmist oma kodukohta** tulevikus. Enim mõjutab see asjaolu neid KOVe, kus ei ole kõrg- või kutseharidust pakkuvaid haridusasutusi. Paratamatult pärast üldhariduse omandamist lahkuvad noored mõneks ajaks oma kodukohast ning lähevad haridusteed mujal jätkama. Omavalitsustele on aga oluline, et noored naaseksid oma kodukohta

ning seetõttu kasutatakse noorte kaasamist ühe sellise meetmena, mis kasvatab noore soovi oma kodukohta tagasi pöörduda. Omavalitsuse juhid, noorsootööspsialistid ja ka noorte osaluskogude esindajad leiavad, et kui noored on ise saanud vastavalt oma soovidele kujundada oma kodu linna või valda, siis on suurem tõenäosus, et nad ka tulevikus tahavad seal elada.

„Kasu on selles, et läbi noorte saame tänaste otsustega luua sellise keskkonna, millesse noored tahavad tagasi tulla. Kindlasti mingi hetk lähevad noored siit ära, sest siin pole ühtegi kõrgkooli ega kutsekooli. Aga et nad tahaksid tulla peale oma koole tagasi [KOV-i nimi] elama, see on see põhieesmärk, miks tahame noori kaasata.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte kaasamise mõju sellele, et rohkem noori naaseks oma kodukohta tagasi, on märgatud ka noorte osaluskogude liikmete seas.

„[KOV-i nimi] on selline huvitav tõmme, et sa pead kuskil ära käima, et uue hooga tagasi tulla. Eriti [noorte osaluskogu liikmete] puhul on selline muster tulnud välja. Paljud, kes on käinud sõjaväes ära või ülikoolis, nad tulevad ikka ja jälle tagasi. See on huvitav tõmme.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Omavalitsuste juhid ja noorsootööspsialistid toovad välja, et omavalitsuse **pikema perspektiivi otsused mõjutavad kõige enam noori** ning seetõttu on nende arvamus oluline, sest just noored on need, kes tulevikus elavad keskkonnas, mida omavalitsus praegu kujundab.

„Teine asi on see, et kuna praegused otsused, mida kohalik omavalitsus teeb, on sellise pika perspektiiviga, mis mõjutavadki praegused noori, sest nemad peavad hiljem nende otsuste tagajärgede keskel elama.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kuigi üldiselt on intervjuueritud omavalitsuse juhtide ja spetsialisti suhtumine valdavalt positiivne ning on tahe ja valmisolek noori kohalikul tasandil kaasata, siis mõneti tuntakse, et **noorte kaasamisele pannakse riigi tasandil liiga palju rõhku**. Seejuures nähakse, et **noortele lasuvad liiga suured ootused ja eeldused**, mis ei sobi nende ealiste võimete ja soovidega.

„Ma nii palju veel ikkagi ütlen, et seda nii palju räägitakse kogu aeg, ENTK ja kõik, kui me räägime sellest kvaliteedihindamisest, siis need peatükid kõik on sellest tohututest kaasamisest. Ma arvan, et seda on natukene liiga palju nõutud, et noored peaksid seda valla elu või igapäevast elu nagu korraldama, et laseme neil ikka lapsed olla. Mina ütlen seda nii. /.../ Selles suhtes, et minu jaoks on seda natukene palju.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Samuti peetakse **liigseks püüdu kaasata noori laialdaselt kõikide valdkondade otsustesse liigse detailsusega**. Nähakse, et on teemasid, mille osas noortel puudub huvi, noori ei puuduta või on noorte jaoks liiga keerulised.

„/.../ kas seda maksab noortekeskus või seda maksab kool või sponsor, see tõesti last ei puuduta või seda noort, tema tõi välja selle, et meil oleks seda teenust vaja, aga kust see raha tuleb või kuidas seda tehakse, mis protsessid seal taga on, kes selle otsustab ja nii edasi, seda ma arvan, et on nende jaoks ikkagi palju. Et meie täiskasvanud ju ka ikka kõikides protsessides kaasa ei löö, mina ei ehita teed, ma olen noorsootöö ametnik jne. Et selles mõttes ma ütlen, et seda on natukene palju.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Mõnel juhul on tunnetatud, et omavalitsuse suhtumine on seadnud noorte kaasamisele ka mõningaid takistusi. Ühes omavalitsuses on olukord, kus **ametnikud ja omavalitsuse juhid toetavad noorte kaasamist, kuid omavalitsuse volikogu on seadnud noorte osaluskogu osalusele mõned barjäärid**. Pikka aega tegutses omavalitsuse volikogu juures komisjon, kus olid ka noorte osaluskogu liikmed ning noori võeti võrdse partnerina. Kui omavalitsuse volikogu koosseis muutus, siis komisjoni enam noori liikmeks ei võetud ning neil

ei olnud enam võimalust kaasa rääkida. Seega muutus sisuline kaasamine sellesse komisjoni hoopis näiliseks kaasamiseks.

„Neid barjääre on, aga pigem on võib-olla see, et ma ei tea kuivõrd olete kursis, et meil on [omavalitsuse volikogu] juures alatised komisjonid. Üks neist komisjonidest on [omavalitsuse komisjon, kus olid ka noored liikmeks]. /.../ Kokku moodustati selline komisjon, mis volikogu juures alatine ja kus [noorte osaluskogu] noored on võrdväärsed partnerid volikogule. Kaks volikogu koosseisu oli sellega päris hästi, et võetigi noored ja moodustati see komisjon. Pärast seda juhtus see, mis teeb natuke haiget või tagasilööki, on see, et see sama [omavalitsuse volikogu komisjon, kus olid ka noored] jäi nimeliselt küll alles, aga täna ei ole seal enam nii palju [noorte osaluskogu] liikmeid. /.../ Me proovime seda saada uuesti läbi mitmete jutuajamiste sellisele tasemele, et need samad [noorte osaluskogu] noored võetakse uuesti võrdväärses. Täna saavad [mõned noorte osaluskogu liikmed] kutse ja saavad istuda küll tagareas ja kõike kuulata, kuid nad ei saa täiel määral kaasa rääkida ja hääletada. Ehk tagasilöögid tekivadki sellel hetkel, kui poliitikud ei mõtle seda sama [noorte osaluskogu] mõju.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samas omavalitsuses leidsid noored, et omavalitsuse komisjonis osalemisel on lisaks kaasa rääkimise ja hääletamise võimaluste puudusele probleeme ka komisjoni koosolekutel osalemisega. Siinkohal **tunnevad noored, et omavalitsuse volikogu ei pööra neile piisavalt tähelepanu ja ei arvesta nende ajaliste võimaluste ja ressursidega.**

„Võiks olla erinevatel kellaaegadel. Hetkeseisuga on nii, et iga kuu on samal kuupäeval ja samal kellaajal. Aga kui ongi iga kuu samal ajal, tunnid veel käivad või kellelgi on trenn, siis ongi raske... ongi prioriteetide küsimus. Väga raske on koolist ära tulla ja minna komisjoni. Võiks olla erinevatel kellaaegadel /.../ Või siis erineval nädalapäeval. Siiamaani on olnud täpselt see kindel nädalapäev ja see kindel aeg, aga meie tunniplaan aasta jooksul ju tegelikult nii ei muutu, et me saaks jõuda sinna.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Erinevus omavalitsuse juhtide ja ametnike ning noorte endi hinnangutes omavalitsuse avatusele esines veel ühes omavalitsuses. Kuigi noorsootööspetsialisti hinnangul on omavalitsuse juhid noortele avatud ning ootavad hea meelega noorte arvamusi ja ettepanekuid, **siis noored ise tunnevad, et kuigi neil lastakse arvamust avaldada, ei ole see nende jaoks piisav kaasamine ning nad sooviksid midagi rohkem ära teha.**

„Omavalitsus saab toetada meid, aga praegu meil on sellised piirid, kuhu me ei saa minna või on stereotüübid, et me oleme väikesed lapsed ja ei ole täiskasvanud inimesed ja me ei saa midagi teha. /.../. Kui on omavalitsuse koosseis ja me oleme seal, siis nad annavad meile võib-olla võimaluse rääkida paar sõna, aga pärast juba kõik täiskasvanud räägivad ise. Me tahame rohkem. /.../Küsitakse palju arvamust, aga nad ei anna meile võimalust midagi parandada.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kokkuvõttes nähakse kaasamise sisulise põhjendusena koheselt avalduvat positiivset mõju noorte elule omavalitsuses. Teisalt leitakse, et noorte kaasamisel on ka pikema perspektiiviga mõju noorte arengule, haridusele ja noorte eluolule omavalitsuses. Kaasamise sisulist kasu nähakse läbi otsustusprotsessidesse kaasatud noorte teadmiste ja arengu kasvu ning üldise KOVi elu paranemise nii lühemas kui ka pikemas perspektiivis. Ideaalsel juhul on need kaasamise tähendused kombineeritud, see tähendab, et noorte osaluskogud pakuvad konkreetsetele noortele arenguvõimalusi, kuid seda kasutatakse ära ka KOVi arenguks. Samas toodi mõnel pool välja, et sisulistesse otsustesse kaasamisel ja noorte vastutusel peaks olema piir ning tuleks arvestada noorte huvi ja võimekusega. Noorte kaasamise edukaks toimimiseks on oluline, et kõik osapooled suhtuksid kaasamisse ühtmoodi. Omavalitsuse juhtide ja volikogude suhtumine on siinkohal kriitilise tähtsusega. Selleks, et noorte kaasamine ei oleks vaid näiline ja sellel oleks ka sisuline tulemus, on

vajalik, et omavalitsused oleks huvitatud noorte arvamusest ja panusest ning võtaksid noorte osaluskogusid võrdse partnerina.

4.1.3 Finantsvõimekus

Omavalitsuse **finantsvõimekus ei ole üldjuhul noorte kaasamist oluliselt mõjutav tegur** ning rahalisi ressursse ei peeta omavalitsuses noorte kaasamisel oluliseks takistuseks.

Omavalitsuse finantsvõimekus **mõjutab osalt seda, kui palju erinevaid võimalusi saab noortele pakkuda** ja kas omavalitsusel on **ressursse eraldiseisva noorsootöötaja palkamiseks**. Samas on noorte kaasamist võimalik teostada ka vähemate rahaliste vahenditega.

„See vägagi oleneb sellest [noorte osaluskogu] antud eelarve osast ja see annab ette tegevuskava, kui palju saab üritusi teha. Meie [noorte osaluskogu] mõtles välja selliseid asju, mis ei nõua raha.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Seetõttu arvatakse, et **olulisem on raha asjakohane ja õige kasutamine**. Mida vähem on raha, seda olulisemaks muutub selle läbimõeldum kasutamine.

„.../ tähtis ei ole rahasumma suurus. .../ Pigem, et see planeeritud raha saaks ka sihipäraselt kasutatud.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti tuuakse välja, et lisaks omavalitsuse eelarvele on noortel võimalik oma projektide elluviimiseks taotleda **lisaraha erinevatest fondidest**, mis omakorda motiveerib noori ning paneb neid oma tegevusi hoolikamalt läbi mõtlema.

„Praegused ressursid on sellised, et see paneb meid pingutama kaasa rahastuste nimel ja läbi selle noored mõtlevad läbi, kas nad ikka tahavad üht või teist üritust ellu viia ja kuidas seda ellu viia nii, et sellel oleks kõige suurem mõju. See annab neile suure projektikirjutamise kogemuse, mis on tänapäeva noorele väga oluline. Ma ei ütleks, et meie eelarve on liiga väike, kindlasti ei ole piisavalt suur, aga see hoiab meid vee peal ja paneb pingutama.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Omavalitsuse finantsvõimekus mõjutab põhiliselt seda, kui palju ja millised võimalusi noortele saab luua. Enamjaolt tähendab see seda, kui palju noored saavad ise üritusi korraldada või suurematel üritustel osaleda. Küll aga on ürituste korraldamine vaid osa noorte osaluskogu tegevustest ning võimalustest. Noorte kaasamist on võimalik korraldada ka väheste rahaliste vahenditega ning oluline on siinkohal läbimõeldus ja planeeritus. Ka uuringus osalenud väiksed omavalitsused, kelle finantsvõimekus on madalam, leidsid, et rahalised vahendid ei määra seda, kas omavalitsuses on üldse noorte kaasamist võimalik korraldada.

4.1.4 Täiskasvanu toetus

Üheks noorte osaluskogude toimimise aluseks on **toetava täiskasvanu olemasolu**. Noorte kaasamise korraldamise eest vastutav täiskasvanu on olemas kõikides KOVides, kus on **noorte osaluskogu**. Enamikes omavalitsustes on selleks valla või linna noorsootöö eest vastutav spetsialist või noortekeskuse juures tegutsev noorsootöötaja. Osades KOVides on spetsialisti tugi määratud noorte osaluskogude põhikirjas, teistes mitte. Noorte osaluskogude põhikirju võrreldes ilmnes, et täiskasvanud koordinaatorit mainitakse kahes. Ühes noorte osaluskogus (vt Tabel 2, KOV 8) on põhimäärusega kehtestatud, et selle koosseisu kuulub ka omavalitsuse vastava valdkonna spetsialist. Teises (KOV 2) on määratletud omavalitsuse spetsialist, kes noorte osaluskogu tööd koordineerib ning spetsialist, kes on noorte osaluskogu mentoriks. Ülejäänud noorte osaluskogudel, millel põhikirjas ei olnud vastavat spetsialisti määratletud, oli siiski KOV-i poolt määratud spetsialist, kes tööd koordineerib.

Täiskasvanu tugi on oluline nii alustavatele noorte osaluskogudele osaluse süsteemi loomiseks ja kinnistamiseks kui ka juba toimivatele noorte osaluskogudele järjepidevuse tagamiseks. Noorte osaluskogude

liikmetel ei ole üldjuhul head ülevaadet ja arusaamist omavalitsuste otsustusprotsessidest ning seetõttu vajavad **nad toetajat, kes aitaks neil selles süsteemis orienteeruda.**

„Me ei tohi neid jätta väga üksinda. Ega ka täiskasvanud inimesed, kui nad ei ole selle omavalitsuse organisatsiooni seest, ei tea ju ka selle toimimisest mitte midagi. Ega neid protsesse ei peagi teadma tavainimesena. Ja mida siis veel noorelt inimeselt nõuda, ma nendele ka väga selgitan, et saage aru, nüüd kordame üle, kes meil on praegu linnas volikogu esimees. Teine kord vaadatakse mulle ka [noorte osaluskogu] poolt otsa, et oota kes see siis on. (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Eriti puudutab see neid omavalitsusi, kus noorte osaluskogu on loomisel või äsja loodud. See tähendab, et esmalt on neil vaja **mõista, milline on omavalitsuste juures tegutsevate noorte osaluskogude roll ja ülesanded, millejuures vajavad nad juhendamist.**

„Pigem on see, et rohkem tuleb praegu ikka näpuga ette näidata. /.../ Ma arvan, et ikkagi see, et me alles alustasime uuesti. [Omavalitsuse nimi] noorel ei ole sellist pilti ees, millega üks [noorte osaluskogu] tegeleb. Ei ole järjepidevust ees minevikust, et oleksid õppinud oma eelkäijate pealt. Nad on ka ära kasutanud ENLi poolt pakutavaid infot ja koolitusi, mis on olnud. Vaikselt hakkab tulema, mulle tundub.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Ka pärast noorte osaluskogu käima lükkamist vajavad noored edaspidi **täiskasvanu tuge selleks, et säiliks noorte osaluskogu tegevuses järjepidevus.** Kuna noorte osaluskogu liikmed vahetuvad teatud perioodi järel või on liikmeks astumine aastaringiselt võimalik, siis on ka vajalik, et liikmete vahetumisel jätkuks noorte osaluskogu suund ja tegevused. Samuti peab olema keegi, kes aitab **uutel liikmetel** omavalitsuste otsustusprotsesse ja noorte osaluskogu toimimist mõista.

„Kindlasti see, et neil peab jääma siia see tugi, kes neid kokku kutsus ja on nende jaoks olemas. Kuigi justkui valitakse noorte esinduskogule juhatus, siis ikka peab olema see täiskasvanud inimene nende kõrval olemas. See tugi peab jääma, olgu siis minu ametikohal või kus iganes, aga et tugi peab jääma.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Üks omavalitsus tõi noorte osaluskogu tegevuse katkemise üheks põhjuseks eestvedaja ja toetuse puudumise.

„Võib-olla asi ka selles, et meil ei olnud vahepeal sellist konkreetset eestvedajat. Vahepeal ka noortekeskuses töötajad vahetusid.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Lisaks sellele, et noored vajavad abi omavalitsuse ja noorte osaluskogude toimimise mõistmisel, tuleb arvestada, et noorte osaluskogude liikmed on valdavalt **alaealised ning seetõttu ei saa neile lasuda ka täielikku vastutust.** Seetõttu vajavad noorte osaluskogud enda kõrvale alati täiskasvanud inimest, kes selle vastutuse võtab ning aitab noorte osaluskogul teostada juriidilisi, tehnilisi, finantsilisi toiminguid.

„Samamoodi on tänasel [noorte osaluskogul] ei ole juriidilist keha ja ei peagi olema, sest ei ole tegemist üliõpilastega. Nad ei saa võtta vastutust täiel määral. Neil on hea planeerida ja korraldada oma asju, kui nad teavad, et neil on igal aastal olemas eelarve ja alati võivad fondidest raha juurde küsida ja nemad saavad tegutseda ainult osaluskogu tegevuste sisu kallal. Keegi peab olema selline suunaja ja toetaja ja järjepidevalt.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Praktikas ei ole aga piisav, et noorte osaluskogu tegevust koordineeriv KOV-i spetsialist on formaalselt olemas. Samuti pole niivõrd oluline see, millisel ametikohal noorte toetaja töötab. Küll aga tuuakse välja erinevaid omadusi, mis ühel noorte toetajal peab olema. Toetav täiskasvanu peab olema järjepidevalt kättesaadav ja noorte kaasamiseks vajaminevate pädevuste, oskuste ning vaba ajaga.

Valdavalt tunnevad noored ise, et noorte osaluskogu toetaval spetsialistil **on nendega tegelemiseks piisavalt aega. Samas on tuntud noorsootööspsialisti ajapuuduse negatiivset mõju osaluskogu toimimisele.**

„Ma arvan, et see [noorte motivatsioon] on väga tähtis ja suur küsimus ja sellega peavad rohkem tegelema juba täiskasvanud inimesed, sest me oleme gümnaasiumiõpilased ja meil ei ole nii palju aega, et sellega tegeleda. Aga [noorsootööspsialist] ka ei tee mitte midagi, et seda parandada. Ta lihtsalt võtab uusi inimesi, aga ise ei tea, kes nad on ja kust nad on.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Seejuures arvatakse, et hea toetaja noortele on selline, **kes on küll noortele alati vajadusel olemas, kuid samas püüab anda noortele võimalikult palju iseseisvust** ja usaldab noori. Kui noorte eest liigselt kõike korraldada, siis pole enam tegemist noorte enda osaluskoguga, vaid hoopis omavalitsuse juhitud organisatsiooniga. Seetõttu on oluline leida noorte osaluskogu **toetamisel ja abistamisel tasakaal ning abi peab olema peamiselt vajaduspõhine.**

„Ma millegipärast arvan ikkagi see, et kui noortel lastakse tegutseda. Siin peab parajalt doseerima. Nende eest ei tohi kõike ära ka teha. /.../ Ma leian, et neid väga suruda ka ei tohi. Või kui kogu aeg nendega koos arutad ja neid ei usalda. Ikkagi see usalduse andmine ja see, et nad võtavad ka ise vastutust. Ma saan olla see mentor ja tugi või see tehniline nagu ma kirjeldasin. Lähen appi siis, kui nad seda vajavad, mitte ei ole kontrollifriik. Kui on mingi kitsaskoht, siis osutan sellele, et siin midagi logiseb, et näiteks pange protokoll üles. Aga seda ma ka kogu aeg ei naaksu. Pigem, kui näen, et paar kuud on puudu. Võib-olla on mõni tehniline rike.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Nii nagu on täiskasvanud peavad noori nende tegevustes usaldama, peavad ka noored usaldama seda täiskasvanut, kes neid toetab ja juhendab. Selleks, **et noored julgeksid oma murede või ideedega täiskasvanu poole pöörduda, peavad nad seda inimest usaldama ja saama ennast sellele inimesele vabalt väljendada.**

„Et ma olen nagu nendega jõudnud nii kaugele, et kui nad kutsuvad ja ma seal olen, siis nad tunnevad ennast vabalt, nad saavad jälle küsida minu käest selle kohaliku omavalitsuse tasandilt, mina saan natukene kuulata kuhumaani nemad mingite aruteludega jõudnud on, mis neil parajasti päevakorras on.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorte ja täiskasvanu vahel usaldusliku suhte loomiseks on oluline, et neid toetav täiskasvanu pidevalt ei vahetuks. Kui noorte osaluskogu toetav täiskasvanu tihti vahetub, siis nõuab usaldusliku suhte ja kontakti loomine aega, mille tõttu on häiritud ka noorte osaluskogu järjepidev toimimine.

„Selleks, et [noorte osaluskogu] püsiks, on vaja täiskasvanu tuge sinna kõrvale isikliku kontakti põhjal. Kui mina siit ära kaoks ja sama asja hakkaks tegema keegi nende jaoks võõras, siis see oleks tagasilöökk, sest usaldus tuleks jälle uuesti kasvata. /.../ Stabiilsus on noorte puhul jah hästi oluline.“ (KOV spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Koostöö noori toetava täiskasvanuga on noorte kaasamise toimimiseks olulise tähtsusega ning noorte osaluskogud vajavad alati enda kõrvale täiskasvanu tuge, olenemata omavalitsuse suurusest, finantsvõimekusest, noorsootöö korraldusest jms. Täiskasvanu tugi on noortele vajalik selleks, et selgitada neile omavalitsuse otsustusprotsesse, noorte osaluskogu toimimist, aidata neil nendes süsteemides orienteeruda ning teostada protseduure, mille osas alaealised ei saa vastutust võtta. Täiskasvanu, kes noorte osaluskogu toetab, ei pea töötama kindlal ametikohal, kuid ta peab olema järjepidevalt noortele olemas, looma nendega usaldusliku suhte ning andma neile ka piisavalt iseseisvust. Seejuures on oluline, et noori toetaval täiskasvanul oleks pädevus ja tööaeg, et noorte osaluskogude toimimist toetada.

4.2 Noortega seotud tegurid

4.2.1 Noorte suhtumine

Teoreetiliselt peetakse olulisteks mitmeid põhjuseid, miks noori kohaliku tasandi otsustusprotsessidesse kaasata. Üheks põhjuseks on tehtavate otsuste parem kvaliteet, mida tagab noorte kui muidu vaiksema häälega ühiskonna grupi arvamustega arvestamine. Teiseks põhjuseks on noorte kodanikuaktiivsuse kasvatamine, millega püütakse aktiveerida noori kohaliku elu korraldamises enam osalema. Kolmas võimalik põhjus on noorte enda huvi osalemiseks ja selle huvi suunamine kohaliku elu arendamiseks. Nimetatud põhjustest ainult kolmas on selline, mis eeldab, et noortel on endal initsiatiiv kaasa rääkimiseks olemas ning kohaliku tasandi otsustajad peaksid looma vaid kanalid kaasamiseks. Esimese kahe põhjuse korral on noorte kaasamise eelduseks noorte hulgas huvi tekitamine ning kohaliku tasandi otsustajate tahe ja soov noori kaasata. **Juhul, kui noorte hulgas huvi tekitamine ei osutu edukaks, ei ole võimalik ka noorte kaasamine.**

KOVID erinevad selle poolest, kuidas nähakse enda rolli noorte huvi tekitamises. Vaatluseluse kaheksa KOVI põhjal on sagedasem selline olukord, kus oodatakse, et noorte huvi osalemiseks peaks tekkima noortel endil. Samas on KOVE, kus on toimiv ja sisukas noorte kaasamise raamistik ning sellega kaasneb ka noorte huvi kohaliku tasandi otsustamises osalemiseks ja sellesse panustamiseks.

Eesti juhtumiuuringud näitavad ilmekalt noorte osaluskoegade näitel, et **hästi toimiva kaasamise raamistiku korral tõstab see iseenesest noorte huvi osalemiseks**. Sisuline kaasamine jõukohastesse teemadesse läbimõeldud raamistikus võimaldab aktiivsetel noortel panustada ning kaasa tõmmata ka vähem aktiivseid.

„Tegelikult ma olen leidnud, et see [huvi] on aastatega suurenenud. Vähemalt kui ma vaatan meie põhikooli, kust me tulime. Kui enne tundus, et õpilased olid rohkem passiivsed, siis aina rohkem näen, et nende õpilasesindus on läinud aktiivsemaks ja nende esindaja on [noorte osaluskoogu] olemas ja ikka tahavad teha. Vähemalt läbi [noorte osaluskoogu] näeme, et noored märkavad rohkem, et neil on võimalus teha midagi.“ (noorte osaluskoogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskoogu olemas)

Kaasamise raamistiku puudumisel ei ole ka huvitatud noortel kohta, kus oma huvi realiseerida, mistõttu on sellise raami tekitamine ja üleval hoidmine KOVI poolt kriitilise tähtsusega noorte huvi tekkimiseks ja püsimiseks.

„Nüüd me uuesti panime asja käima, aga just see, et oleks noorte huvi selles kaasa löömisel ja kaasa rääkimises, mitte see, et meil spetsiaalselt mingid ametnikud valmistaksid ette, et lastega seda mängu mängida.“ (KOVI spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskoogu loomisel)

„Mulle tundub, et huvi on olemas. Lihtsalt ei ole sellises formaadis pikalt kaasatud. Nii palju, kui praegused noored siia osaluskoogusse kuuluvad, siis pigem on teadlikud noored ja tõesti tulevad kohale ja küsivad ja pakuvad.“ (KOVI spetsialist; suur KOV, noorte osaluskoogu olemas)

Väga paljude KOVIDe spetsialistide ja otsustajate poolt oodatakse noorte huvi ja initsiatiivi olemasolu noortelt endilt. Leitakse, et see huvi on vähene kas üldisemalt või spetsiifiliselt poliitikaga seotud valdkondades ja seetõttu on noorte kaasamine mõnel juhul võimatu või peaaegu võimatu. Samuti kipub kaasamine piirduma aktiivsete noortega, kes on teemast ise huvitatud.

„Noored ei ole huvitatud kohaliku omavalitsuse tegemistest. Samas on ka üldse inimeste huvi vähene.“ (KOVI valitsus; suur KOV, noorte osaluskoogu olemas)

„See on see, et neid ei huvita, neid lihtsalt ei huvita valdkond ja sa ei saa teha nagu talle poliitikat huvitavaks, kui teda see ei huvita.“ (noortekeskuse juht; suur KOV, noorte osaluskoogu olemas)

„Meie tahame küll kaasata, aga neid noori on meil hästi vähe, kes üldse tahaksid või huvituvad sellisest poliitikast ja kohalikust elust ja kohaliku elu arendamisest, üksikud on.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Uuringus osalenud KOV-ide hulgas on mitmeid näiteid, kus noorte huvi puudumist peetakse paratamatuseks ja millega KOV-i tasandil ei osata midagi peale hakata, mille tõttu sisukat kaasamist ei olegi võimalik korraldada. Samas on mitmeid näited, kus **KOV-Id on püüdnud erinevate meetoditega noorte huvi suurendada, pannes neid enam kaasa rääkima ja noorte osaluskogus osalema, kuid ebaõnnestunult.** Meetodid, millega on püütud noorte huvi suurendada, on väliste motivaatorite pakkumine või ka lihtsalt informeerimine, et noorte huvi olemasolul on kaasamine võimalik. Motiveerimise ebaõnnestumise põhjuseks peetakse noorte huvi puudumist, mida käsitletakse paratamatusena.

„Tavaliselt me motiveerime neid mingi väljasõiduga selle perioodi lõpus, tänukirjad ja siis mingi meene. Ja me oleme proovinud ka seda, et tänukirja ja meenet annab üle näiteks [omavalitsuse juht], et see noorte jaoks ikka selline prestiižne ja tähtis, et näe [omavalitsuse juhi] juures käisin.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„/.../ oli loodud punktisüsteem, et kui nad saavad kuus teatud arvu punkte, siis nad saavad midagi selle eest ja siis oli näha, et lihtsalt nende punktide pärast nad istusid siin [noorte osaluskogus]. Ma ei tea, kui palju nad kuulasid või kui palju sellest tolku oli, aga nad lihtsalt istusid siin ära, et sellest ka nagu tolku pole.“ (noortekeskuse juht; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Ja me ühel kohtumisel küsisimegi, et kas te tahate sellist asja regulaarselt, et saaks kokku iga kuu näiteks ja arutaks ja vaataks, et mis siis siin linnas nagu muutub ja sellised asjad. Sellest nad ei olnud huvitatud.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Jättes kõrvale paratamatuse, on mitmesuguseid põhjuseid, miks noortel on vähene huvi kohalike valitsemise protsessides osaleda. Ühelt poolt on need seotud noortest endist tulenevate asjaoludega ja teiselt poolt kaasamise korraldusega, mistõttu ei ole kaasamine tähenduslik ja tulemuslik. Need kaks on tegurid omavahel ka seotud. **Noortest endist lähtuvad vähese huvi põhjused on seotud ajanappusega.** Noorte põhitegevus on koolis käimine ning erinevate konkureerivate huvitegevuste vahel valides ei leita aega kohaliku tasandi otsustusprotsessides kaasa rääkimiseks.

„... paljud noored tahavad lihtsalt, et koolis kõik oleks hea ja pigem on esikohal kool ikkagi, sest tegelikult noorte osaluskogu võtab päris palju aega ka“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti on noorte oskused kaasa rääkimiseks **seotud vanuse ja julgusega** (vt järgmisi peatükke).

Konkreetselt KOV-i kaasamise raamistikust lähtuvad põhjused, miks kohaliku tasandi otsustusprotsessides osalemine on vähene, võivad olla seotud:

- a) Sisulist kaasamist otsustamisse ei toimu, **noorte osaluskogul puudub väljund** ja noored ei soovi oma aega kasutada sisutuks kooskäimiseks

„Noorte huvi väga laias pildis nii suur ei ole. See tulebki sellest samast varest arusaamisest, et kes meid ikka kuulab.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Alguses noorte nõukogu oli midagi uut ja kõik noored tahtsid osaleda selles, aga praegu on olnud juba kolm aastat või neli aastat ja need noored ei taha osaleda selles, sest ei ole uut ideed nagu. Igal aastal meil on samasugused üritused, mis olid eelmisel aastal ja eelmisel ja eelmisel, see ei ole huvitav“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

- b) Kaasamine toimub sellistes **teemades või sellise ettevalmistusega, et noortel puuduvad teadmised, oskused ja võimekus panustamiseks**

„Mis me oleme vallas teinud, noorte osaluskogus, me oleme kaasanud neid eelarveprotsessidesse ja finantsjuhid on siin tutvustanud neile valla eelarvet ja siis me küsime, et mida te arvate või mida te tahaksite muuta. Oleme ausad, et ega ei tule sellist väga suurt positiivset tagasisidet, sest neil on tõesti väga raske sellest aru saada“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

- c) Kaasamise **struktuurid pole jätkusuutlikuna üles ehitatud**, mistõttu kaasamine toimib vaid siis, kui noorte osaluskogu eestvedajaks on aktiivne ja teisi kaasav noor või juhtub olema aasta, kus aktiivsete noorte hulk on suur. Juhul, kui selline noor või noorte grupp lahkub, siis kaob ka huvi ja võimekus osalemiseks.

„See motivatsioon, neid peab rohkem motiveerima, siis nad on nõus nagu edasi tegutsema. Ja siis see ka nagu, et kes neil nagu esimeheks on, kes neid seal rohkem nagu suunab ja lükkab“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

„Meil on [noorte osaluskogus] võib-olla paar inimest, kellel on ideed, aga nad ei saa kõike iseseisvalt teha, on vajalik rohkem inimesi, et aidata, aga neid inimesi ei ole.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

- d) Kaasamine on **sisuline vaid juhul, kui huviga noorte hulk piisavalt suur**, et saaks KOV-i otsustusprotsessides kaasa rääkida.

„Iseasi kui palju neid kaasarakijaid on. Mõned üksikud on, kas siis nende häält kuulatakse või ei kuulda.“ (noortekeskuse juht; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kuna noorte huvi olemasolu on oluline eeltingimus sisukaks kaasamiseks, siis on suurema noorte arvuga KOVides lihtsam panna ilma täiendava motiveerimiseta kokku selliste noorte grupp, kes huvitub osalemisest.

Kokkuvõttes tunnetatakse noorte huvi omavalitsustes erinevalt – on neid omavalitsusi, kus noorte huvi puudus on oluline probleem ning on ka neid, kus tuntakse, et noorte huvi on olemas ja isegi märgatakse huvi suurenemist. Noorte huvi on suurem keskkondades ja KOVides, kus on toimiv kaasamise raamistik ja kaasamine on sisuline. KOV-i rolli selles, kas noorte huvi tekkimine on KOV-i spetsialistide ülesanne või peaks selline huvi noortel endil tekkima, nähakse erinevalt. Mitmel juhul tunnetatakse noorte huvi puudumist paratamatusena, millest üle saamiseks ei aita ka erinevad välised motivaatorid. Noorte huvi tõstmine on keerukas, sest leitakse, et huvi peab tulema noorte endi seest ning seda ei saa väliselt sundida. Seetõttu selle asemel, et noori veenda noorte osaluskogu looma või selle liikmeks astuma, tuleb leida viisid, kuidas noorte seas ärgitada huvi kohaliku elu ning otsustusprotsesside vastu, mis on keeruline. Kui KOVil puudub endal huvi noorte kaasamiseks ja seda nähakse vaid noorte harimisena või noortest lähtuva initsiatiivi väljundina, siis ei ole noorte kaasamiseks teist lahendust kui noorte enda initsiatiiv. Praktikas on mitmetes KOVides olemas kaasamise raamistikuna noorte osaluskogu. Kui aga noorte osaluskogu väga hästi ei toimi ega panusta sisuliselt KOV-i otsuste tegemisse, siis mandub ka noorte huvi osalemiseks. KOVides, kus kaasamise raamistik toimib, suudetakse hoida üleval ka noorte huvi.

4.2.2 Noorte vanus

Noorsootöö seaduse kohaselt on kuuluvad noorte hulka 7-26-aastased isikud. Noorte sihtrühma kuuluvate noorte vanus on seega väga varieeruv alates esimeses klassis õppivatest lastest kuni täisealiste tööl käivate või kõrgharidust omandavate noorteni. Sealjuures on vanusest tulenevalt erinev võimekus mõista omavalitsuse otsustusprotsesse ja noorte osaluskogu tööd ning erinev huvi kaasa rääkida.

Noorte osaluskogude vanuseline koosseis on osalt seotud eelnevalt kirjeldatud noorte osaluskogude põhikirjadega, kus mitmel omavalitsusel oli määratud liikmete vanusevahemik. Teisalt mõjutab noorte osaluskogu vanuselist koosseisu oluliselt see, millises vanuses noored omavalitsuses püsivalt elavad ja õpivad. Mitmed omavalitsused tõid murekohana välja selle, et nende **omavalitsuses ei ole kutse- ega kõrgkooli või isegi mitte gümnaasiumi, mis tähendab, et teatud vanuses noored liiguvad omavalitsusest mujale ning seetõttu on neid oluliselt raskem kaasata.**

„Samas jälle see, et kuna meil ei ole vanemaid noori kohapeal, siis see on takistuseks, et gümnaasiumi ja kõrgkooli [omavalitsuses] ei ole.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Lisaks õpingutele nähakse ka muid põhjuseid, miks vanematel noortel ei ole huvi või võimalust noorte osaluskogus kaasa rääkida. Põhjuseks võib olla see, et **noor on läinud tööle ning seetõttu ei ole ajaliselt võimalik** noorte osaluskogu kokkusaamistel käia. Samuti võib täisealistel ja vanematel **noortel olla oma pere, mille kõrvalt noorte osaluskogu jaoks aega ei jagu**. Vanemaid noori on omavalitsused püüdnud ärgitada ka linna- või vallavolikogu liikmeks kandideerima, kuid just töö ja pere tõttu ei ole olnud noortel selleks aega ega huvi.

„Neid on proovitud kaasata nii, et proovitud ikka, et nad kandideeriksid volikokku ja neid on käidud niimoodi kutsumas, aga põhimõtteliselt me vaatame ka neid, kes kandideerivad volikokku, siis ikkagi 30+, ikkagi vanemad. Ilmselt ka selline vanus, et nad on kuskil ülikoolis ja need, kes selles vanuses siin on, need on loonud pere, kes tegelikult pere kõrvalt palju ei jõuagi - kas ema on lastega kodus ja isa sõidab Tallinnasse tööle. Isegi need, kes meil on volikogusse kaasatud nooremad inimesed, nad ütlesid, et nad volikokku ei jõua. Nad jõuavad seal võib-olla kuskil omavalitsuse komisjonis käia ja et töö kõrvalt on see tänapäeval ikkagi päris keeruline just noorperede jaoks. Pakutud on neile, aga nad ütlevad, et kui nad vanemaks saavad, küll nad siis tulevad.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Need aktiivsed täisealised noored, kes on küll otsustusprotsessides kaasarääkimisest huvitatud, kuid on **liikunud mujale omavalitsusse oma haridusteed jätkama, soovivad osaleda pigem juba suuremates noorteorganisatsioonides või erakondade noortekogudes.**

„/.../kolledžis õppiv noor või see täiskasvanud noor, ta pigem läheb õppima Tallinnasse ja Tartusse ja need [noorte osaluskogu] liikmed, kes on meil siin alustanud ja saanud juba jõu sisse, lähevad ja räägivad kaasa üliõpilasorganisatsioonides ja seal.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kui noorte osaluskogu liikmed koosnevad valdavalt alaealistest noortest, siis leitakse, et mõnel juhul on just vanuse tõttu nende kaasamine otsustusprotsessidesse raskendatud, sest **teatud teemadest arusaamiseks on põhikooliealised veel liiga noored**. Üks omavalitsus tõi välja, et põhikooliealised noored on ise mõnikord öelnud, et tunnevad, et nad veel ei julge või ei oska teemades kaasa rääkida.

„See pole nüüd päris barjäär, aga meil vallas on ju ainult põhikool. Et siis tihtipeale sellised natuke keerukamad mõtlemise... gümnaasiumi noorel on üldjuhul ikka juba rohkem elukogemust ja nendega oleks kohati mõnda asja kergem arutada. Kuna meil on valdavalt põhikooli lapsed siin, siis mõni teema, mis nagu on natuke keeruline arutada noortega. Aga üks põhimõtteliselt ikka saab. See pole nüüd küll barjäär, aga pigem on jah see, et mõni teema on mõnele noorele liiga vara.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kui üheks oluliseks probleemiks on täisealiste ja vanemate noorte vähene huvi ja võimalus noorte osaluskogudes osaleda, siis arvestatakse, et tihti ei pruugi **põhikooliealiste noorte huvid ja eesmärgid kattuda omavalitsuste eluolu küsimuste ning otsustusprotsessidega.**

„Esiteks noorte vanus – kuna meil on enamasti kuni 16aastased noored, siis nende huvid on natuke teistsugused veel.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kokkuvõtteks kui noorte vanuserühm (7-26) jagada veel alarühmadeks, siis selgub, et iga alarühma puhul on erinevad barjäärid ja takistused kaasamiseks. Noorte osaluskogudesse algklasside lapsi ei kaasata, kuna neil ei ole vanusest tulenevalt võimekust sisuliselt omavalitsuse otsustusprotsessides kaasa rääkida. Kuigi valdavalt on just põhikoolialisi noorte osaluskogudes kõige rohkem, siis nähakse mõneti, et selles vanuses noortel on teistsugused eesmärgid ja ei olda niivõrd huvitatud omavalitsuse tööst ja otsustest. Täisealiste ja vanemate noorte puhul, kellel eelduslikult on kõige enam võimekust kaasa rääkida, on takistuseks jällegi ajapuudus, sest selles eas noored alustavad iseseisvat elu ja on hõivatud õpingute, töö või perega.

4.2.3 Noorte julgus

Selleks, et noorte ideed ja arvamused jõuaksid realselt omavalitsuse juhtide ning linna- ja vallavolikogudeni, peavad noored julgema enda mõtteid väljendada. Enamik omavalitsusi tõi aga välja, et noorte julgusega esineb probleeme. Osalt on **noorte vähene julgus tingitud üldisest täiskasvanute suhtumisest** ehk kui täiskasvanud suhtuvad noortesse kui lastesse, kellel ei ole oma arvamust või kelle ideed ei ole väärtuslikud, siis noored ei julge ka oma mõtteid välja öelda, sest kardavad eksida.

„Väga palju kõlab veel seda kodust kasvatust kaasa, et „laps räägib siis kui kana pissib“. Ehk siis nad ei julge rääkida oma unistustest, soovidest ja ideedest, sest kardavad eksida või valesti arvata või arvavad, et äkki arvatakse, et nende idee on tobe.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Teisalt võib **noorte vähene julgus olla tingitud ka noore isikuomadustest**. Näiteks on tagasihoidlikel ja introvertsetel noortel keeruline oma mõtteid võõrastele väljendada ja seda eriti suurema rahvahulga ees.

„Ma arvan, et hästi suureks probleemiks on see, kui inimene on veidi introvertsem. Tavaliselt neid ei taheta võtta kampa sellepärast, et nad ei räägi palju või et tunduvad eraklikud.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti on noorte julgus seotud nende vanusega ehk **mida noorem, seda vähem julgetakse kaasa rääkida täiskasvanud inimestega**.

„Loomulikult [noorte osaluskogu] noor põhikooli ja gümnaasiumi ealine ei räägi ju samal määral kaasa volikogu päris liikmetega, kui nad vaatavad neid eelnõusid läbi.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kui noorel ei ole esinemisjulgust või ta kardab täiskasvanute suhtumist, siis võib juhtuda, et ta ei avalda enda arvamust. Seetõttu ei saa öelda, et noore arvamusega oleks otsustusprotsessis arvestatud.

„See on ka see, et noor võib ju tahta, aga ta peab julgema ka seal komisjonis rääkida. Ta peab olema avatud. Üks noor, kes meil oli nii, ta ütles, et ta tuleb komisjoni küll, aga seal komisjonis olid ka mõned õpetajad ja ta ütles pärast, et kui on ring, kus kõik peavad ütlema midagi, siis tal on selline tunne nagu oleks eksamikomisjonis. Kõik täiskasvanud vaatavad talle veel niimoodi otsa, et mis sa siis nüüd ütled, et ta oleks nagu koolis eksamil. /.../ On ka olnud niimoodi, et räägitakse pärast mulle, et seda ja teist ja et ta ei tahtnud seal öelda, aga kas ta sai õigesti aru.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Selleks, et noorte vähese julguse probleemi lahendada, tuleb **täiskasvanutel noori rohkem julgustada oma arvamust avaldama ja sealjuures näidata noortele suhtumist, et nende arvamused ja mõtted on tõesti oodatud ja vajalikud**. Samuti tuleb arvestada, et muutus noorte julguses võtab aega.

„/.../ võib-olla sellist kannatlikust, et oodata ära see, kui see passiivne noor ei räägi võib-olla nii aktiivselt kaasa, siis oodata ära, millal ta hakkab kaasa rääkima ning teda julgustada ja jõustada. Minul on siit hea rääkida, ma tean seda mõju ja neid mehhanisme, et see kaasarääkimine ei tule kohe nii ruttu.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Selleks, et kaasamine ei oleks näiline protsess, mil noored on küll otsustusprotsesside juures, kuid on seda pigem pealtvaataja ja kuulaja rollis, tuleb noori rohkem julgustada oma arvamust avaldama. Sealjuures tuleb arvestada, et julguse kogumine võib aega võtta ja seetõttu on vaja noorte kaasamisel kannatlikkust.

4.2.4 Noorte ajalised ressursid

Noorte osaluskogude edukat toimimist mõjutavad noorte ajalised ressursid. Uuringus osalenud omavalitsused leiavad, et noorte osaluskogude liikmed on üldjuhul sellised **noored, kes tegutsevad aktiivselt mitmetes erinevates valdkondades**. Noorte osaluskogude noored peavad sageli oma **aega jagama nii kooli, huvihariduse, noorte osaluskogu kui ka muude tegevuste vahel**. See paneb aga noortele suure ajalise surve.

„Jah, viimane kord, kui me olime koos, kus me tegelikult leppisime kokku, et [noorte osaluskogu] hakkab tegutsema, siis toodi välja miinuseid, mis noortel oli. Ajapuudus oli päris suur miinus neile. Kõik need aktiivsed, keda me tahaksime näha [noorte osaluskogus], on ka igatpidi aktiivsed nii huvihariduses, noorsootöös, sporditöös.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Seetõttu on üheks **noorte osaluskogu toimimist takistavaks teguriks see, kuidas leida kokkusaamiseks ja aruteludeks ühine aeg, mis kõigile noortele sobib**. Kuna lisaks koolile tegelevad noored paljude erinevate tegevustega, siis on ka noorte osaluskogude liikmete ajakavad väga erinevad. Samuti mängib rolli see, kui noored elavad hajutatult erinevates piirkondades ning neil on erinevad võimalused kokkusaamisteks kohale jõudmisel.

„Tihti on see, mis mina probleemiks näen, et need meie valla noored on niivõrd hõivatud, et seda mõistlikku ühisaega leida on pigem keeruline, et võib-olla isegi ongi see, et noortel on võib-olla isegi mõtteid, kuidas panustada, aga lihtsalt ajaressurss on siin juba suur osa.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Ajaliste ressursside piiratuse tõttu on esinenud ka noorte osaluskogu liikmete loobumist ja lahkumist, sest kõige muu kõrvalt ei ole noorte osaluskogu tegemisteks enam aega jagunud.

„Meil on juba esimesed lahkujad, kes ütlevad, et neil pole piisavalt aega või et huvid on teistsugused.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kuna noortel on pidevalt ajalistest ressurssidest puudus ning oma aega üritatakse jagada erinevate valdkondade vahel, siis on paratamatu, et kõiki tegevusi ei suudeta põhjalikult teha. Seetõttu võib **kannatada ka noorte osaluskogude tegevuste kvaliteet ja sisukus, sest noortel pole piisavalt aega, et omavahel kokku saada ja mõtteid ning ideesid arutada**.

„Aga just ongi see, et nad on nagu nii üle broneeritud nagu kogu aeg, et neil ei tekigi siis seda aega või võimalust läbi mõelda, et „aa see võiks olla nii“ või käib kogu aeg nagu mingi ajaga võidujooks. Sa pead ju ikka läbi analüüsima või läbi mõtlema mingid asjad selleks, et arvamust avaldada, noh mulle tundub nii praegu. Nad ilmselt oleks aktiivsemad, kui neil oleks rohkem aega ja nad räägiks rohkem kaasa, aga praegu mulle tundub, et nad lihtsalt ei jaksa seda.“ (noortekeskuse juht; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

4.3 Info liikumine ja suhtlus

Info jõuab noorteni läbi erinevate kanalite. Mitmes omavalitsuses töid noorsootööspetsialistid välja, et kõige paremini liigub **noortevaldkonna info noorelt noorele**. Seevastu omavalitsuse kodulehte ega ka kooli kodulehti noored pigem ei jälgi. Samuti ei jõua info nendeni läbi kohaliku ajalehe. Ehkki võiks eeldada, et noorteni on lihtne jõuda läbi sotsiaalmeedia, selgub intervjuust, et ka see kanal alati ei toimi.

„Meil oli muidugi arutluse koht, et kust noor selle info saab. Kooli kodulehel nad käivad vähe, põhimõtteliselt ei käigi. Siis nad linna kodulehel käivad veel vähem, põhimõtteliselt ei käigi. Kohalikku lehte, mis kord kuus ilmub, nad ka ei loe, nad vaatavad ainult oma pilte. Noortekeskusesse me küll lehe viime. Pakkusime et

Facebooki leht, mis neil enda oma on, ka nad väga palju ei vaata. Noored ise pakkusid välja sellise asja, et noorelt noorele./.../Kuulutusi seinal nad ei vaata, Facebookis on nii palju infot, et seda nad ei näe, et kõige parem on see, kui antakse reklaam pihku. Ilmselt see toimub ka noortel omavahel, igatahes nad ütlesid, et nad käest kätte hakkavad infot levitama, muidu see ei liigu mitte kuskile.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Info liikumise viis võib olla seotud ka omavalitsuse suurusega. Väikeste omavalitsuste puhul liigub info kõige efektiivsemalt tihtipeale suust-suhu. Seevastu suurte omavalitsuse puhul võib sellisel viisil jõuda info vaid kitsa grupi noorteni.

„Ma ütlen et me nii väike vald ikka oleme, et meil see info liigub suust suhu ja me ei pea eri koosolekuid ja asju tegema, et see kõik toimib kuidagi igapäevaselt.“ (noortekeskuse juht; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Info üleküllust peeti üheks põhjuseks, miks info alati noorteni ei jõua. Info ja infokanalite paljususe tõttu võib noortel olla keeruline infot selekteerida, mida peetakse ka üheks sotsiaalmeedia miinuseks.

„Võib-olla on see, et seda infot kõike on nii palju, et nad ei suuda seda selekteerida, nad ei saa aru, mis täpselt see oluline nende jaoks on.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Omavalitsustes, kus on olemas **noorte osaluskogu**, on tihtipeale **nende ülesandeks ka omavalitsuse noortevaldkonna info edastamine teistele noortele.**

„Tavaliselt on meil kodulehel kirjas. Siis kui me saame nõupidamistel kokku noortega. Peaasi on see, et ma olen neile sada korda rääkinud seda, et okei, ma annan teile info edasi, aga andke ka palun koolis edasi teistele õpilastele, sest iga õpilasega ma kohtuda ei saa, sest nende kohustus on ka levitada seda infot koolis, mida mina räägin neile nõupidamistel.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Seda tehakse eelkõige läbi koolide **õpilasesinduste**. Samas tõi üks noorsootööspetsialist välja, et ka sellisel juhul ei saa olla kindel, et adekvaatne info kõigi noorteni jõuab. Seda eelkõige seetõttu, et noortele selgitamist vajavad teemad võivad olla keerukad, mille juures on siiski vaja täiskasvanute abi.

„Praegu olemegi pakkunud, et kui oma kooli õpilasesindustes räägivad neid teemasid, mida siin linna noorte esinduskogus arutame, siis me ei saa olla ikka kindel, et palju ja kas nad räägivad. Ühed räägivad ja teised mitte. Meil on teatud teravad teemad siin pildis haridusteemades ja oleme pakkunud, et kas soovite, et [omavalitsuse] haridusteema spetsialist tuleb teile kooli rääkima. Sest et me ei saa olla kindlad, et need noored siin oskavad siis ka oma koolis seda teemat täpselt edasi anda.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Info liikumine on teema, millele olulisust ka noored ise rõhutavad. Näiteks leidsid kahe **noorte osaluskogu esindajad, et oluline on tõsta noorte teadlikkust enda tegemistest läbi noorte osaluskogu reklaamimise.** Omavalitsuse piires kõik noored ei pruugi olla teadlikud, et on olemas noorte osaluskogu ja samuti ei teata alati, millega noorte osaluskogu tegeleb. Kui noored ei tea, et on olemas neid esindav organ, siis ei tea nad ka kelle poole pöörduda oma ideede ja muredega. Samuti on keerukas leida KOV-i noorte osaluskokku uusi liikmeid, kui nende tuntus on madal.

„Meil kindlasti oleks vaja tuntust tõsta, sest paljud ei tea meist midagi. Seda plaanimegi see aasta kõige tugevamalt ette võtta.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kahes omavalitsuses on infovahetusele mõju ka noorte rahvusel. Need on omavalitsused, kus on arvestatav osakaal vene rahvusest noori. Sellisel juhul **tuleb omavalitsusel noortele info edastamisel alati arvestada, et noorte seas on erineva suhtluskeele ning kultuurilise taustaga noori.**

„Võib-olla ka see keelebarjäär, me peame alati mõtlema, et info jõuaks nii eesti keeles kui ka vene keeles. Gümnaasiumiosas ei ole probleemi ja põhikooli lõpuosas ka, nad ikkagi valdavad nii palju eesti keelt, et nad saavad aru, aga kui nad tulevad sealt keelekümbluse lasteaiast, siis nad tegelikult niimoodi ikkagi keelt ei valda.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Keelebarjäär mõjutab noortevahelist suhtlust. Kui erinevast rahvusest noorte vahel suhtlust ei ole, siis jagunevad noored rahvuse alusel eraldi gruppideks. Seetõttu ei ole ühtehoidvat koostlust, mis esindaks noorte arvamusi laiemalt.

„Me tahame parandada suhteid eestlaste ja venelaste vahel, sest meil on selline keelebarjäär ja me kardame rääkida eesti keelt ja eestlased kardavad rääkida natuke vene keelt. See on väga paha ja me tahame natuke parandada suhteid.“ (noorte osaluskogu esindaja; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Eesti keele ebapiisav valdamine vene rahvusest noorte seas tekitab **raskusi ka teiste noorte osaluskogude või muude noorteorganisatsioonidega suhtlemisel.** Kuna koostöö ja kogemuste vahetamine noorte osaluskogude vahel on kasulik ja arendav, siis jäävad ebapiisava eesti keele oskusega liikmetest koosnevad noorte osaluskogud teistest eraldatuks.

„Selliseks suureks barjääriks võib nimetada seda keelelist osa. Et jah siin õpilased, välja arvatud eesti põhikool ja veel mõned, ei valda piisavalt eesti keelt ja see takistab neil suhtlemist teiste noortenõukogude või noorteparlamentidega. Kuna meil oli ka tahtmine käia [teise omavalitsuse nimi], aga me ei saanud, kuna meil olid [noorte osaluskogu] koosseisus ainult vene rahvusest õpilased ja see tekitaski meis barjääri.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Kokkuvõttes mõjutavad infovahetust erinevad tegurid. Kahes uuringus osalenud omavalitsuses oli üheks mõjutavaks teguriks keel. Omavalitsustes, kus elab märkimisväärne arv vene emakeelega noori, tuleb info jagamisel arvestada, et see jõuaks nii eesti-, kui ka venekeelsete noorteni. Lisaks mõjutab keelebarjäär noorte omavahelist suhtlust kogukonna tasandil, kuid see puudutab ka noorteorganisatsioonide vahelist koostööd. Näiteks on venekeelsetel noorte osaluskogudel keeruline teha koostööd teiste Eesti tegutsevate noorte osaluskogudega. Lisaks mõjutab info liikumist ka omavalitsuse suurus. Väikestes omavalitsustes kandub info tihti peale kõige efektiivsemalt edasi suust-suhu suhtlusel. Noorteni on keeruline jõuda kasutades traditsioonilisi infokanaleid nagu näiteks omavalitsuse ja kooli koduleht ning kohalikud väljaanded. Seejuures ei toimi kõige paremini ka sotsiaalmeedia ning seda eelkõige info ülekülluse tõttu. Infot on niivõrd palju, et noortel on keeruline eristada olulist ebaolulisest. Omavalitsustes, kus noorte osaluskogu on olemas, on noortevaldkonna info levitamine üheks nende tööülesandeks. Seda tehakse eelkõige koolide õpilasesinduste kaudu. Noorte osaluskogud tegelevad aktiivselt ka enda reklaamimisega ning enda tegevuste kohta info levitamisega noorte seas.

5 Noorsootööspetsialist

Valdaval osal uuringus osalenud omavalitsustest on olemas kas eraldiseisev noorsootööspetsialist või on spetsialisti üheks valdkonnaks noorsootöö. Kui spetsialist omavalitsuses puudus, siis intervjuerisime omavalitsuse juhti ning mõnel juhul ka noortekeskuse juhti, kui omavalitsuses oli noorsootöö korraldamise ülesanne jagatud noortekeskusega. Järgnevalt on kirjeldatud intervjueritute hinnangud sellele, kas noorsootööspetsialist on vajalik, kuidas jaguneb spetsialisti töökoormus, kui tema vastutada on mitu valdkonda ning mis põhjustel omavalitsuses ei ole noorsootööspetsialisti ja kuidas on sellisel juhul noorsootöö korraldatud.

5.1 Spetsialisti vajalikkus

Osades omavalitsustes peetakse vajalikuks, et oleks **eraldiseisev spetsialist**, kes noorsootöö korraldamise ja organiseerimise eest vastutab. Peamiselt tuuakse põhjendusena välja, et **noorsootöö töömaht on suur ja hõlmab endas palju erinevaid ülesandeid**, mille tõttu on omavalitsuses loodud eraldi ametikoht.

“Igasugused noorte laagrid ja noorte projektid ja toetused, et noorsootööspetsialist jõuab sisuliselt kõige sellega tegeleda. Kui omavalitsuses pole spetsialisti, siis tehakse ära see miinimum, dokumentide täitmine.” (KOV-i valitsus; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Sealjuures nähakse, et noortevaldkond on kiirelt arenemas ning noortele luuakse pidevalt uusi võimalusi osalemiseks ja kaasa rääkimiseks ning seetõttu on vajalik omavalitsuses spetsialist, kes kogu noortevaldkonda haldaks ning organiseeriks.

„Maailm on kogu aeg muutumises. Noorte mõtteviis ja võimalused on muutumas ja neid võimalusi on nii palju, et tegelikult on hästi oluline, et see valdkond on täiesti eraldi.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Noorsootööspetsialist on **noortele oluline tugi**. Kui noortel on ideed, algatused ja arvamus, siis on neil vaja kedagi, kes aitaks leida õiged viisid ja kanalid, mille kaudu ennast väljendada ning oma algatusi ellu viia. Sealjuures, kui spetsialisti ainus valdkond on noorsootöö, siis on tal **aega ja ressursse noortele rohkem toeks olla**.

„Selline asi saaks toimida lühikest aega, kui keegi aktiivne noor jõuaks seda vedada, aga kooliõpilasele ei saa seda vastutust panna. Samamoodi on tänasel [noorte osaluskogul] ei ole juriidilist keha ja ei peagi olema, sest ei ole tegemist üliõpilastega. Nad ei saa võtta vastutust täiel määral. Neil on hea planeerida ja korraldada oma asju, kui nad teavad, et neil on igal aastal olemas eelarve ja alati võivad fondidest raha juurde küsida ja nemad saavad tegutseda ainult [noorte osaluskogu] tegevuste sisu kallal. Keegi peab olema selline suunaja ja toetaja ja järjepidevalt. /.../ Igal juhul ja eriti noorte osaluskogu loomise juures peab olema keegi noorte usaldusisik, kes on kogu aeg toeks ja aitab ja kelle käest saab kõike küsida.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

On aga ka omavalitsusi, kus eraldiseisva noorsootööspetsialisti vajalikkust ei tunta ning leitakse, et **spetsialistil võib olla korraka mitu valdkonda**.

„Pigem on meil käinud läbi sellised mõtted, et oleks noorsootöö- ja haridusspetsialist, sest meil ei ole hariduse teemal ka eraldi spetsialisti.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Lisaks ühe või mitme valdkonnaga noorsootööspetsialisti olemasolule, nähakse aga veel ka muid alternatiive noorsootöö korraldamiseks. Näiteks võib noorsootöö korraldamine olla **delegeeritud noortekeskustele**, millel on igapäevaselt noortega otsene kontakt. Kui noortekeskus puudub, saab noorte osalust edendada ja organiseerida ka **koolide huvijuhid**.

„Jah, iga väikene kohalik omavalitsus ilmselt ei suudagi luua täisametikohta noorsootööspsialistile või noorsootöönõunikule. Seda noorsootööd ei ole mõistlik pookida ka igale ametnikule, kellele see töö ei sobi. Kohalike omavalitsusi on ju täna väga erinevaid. See võib olla täiesti kas noortekeskuse töötaja või mõnes vallas pole noortekeskustki, vaid on kool ainult ja siis võib-olla kooli huvijuhi täiendav ülesanne seda kohaliku kogukonna osaluskogu koordineerida. Variante on mitu.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Väikeses omavalitsuses võib ka noorsootöö maht olla väiksem ning sellisel juhul ei ole noorsootööspsialisti ametikoha loomine vajalik või ressursside piiratuse tõttu võimalik.

„Lihtsalt sellel põhjusel ei ole noorsootööspsialisti, et väike omavalitsus ja ei ole pikki käsuliine. Asjad saavad otse aetud ja ilmselt ka see maht ei ole nii suur. Näiteks uutes ühinenud omavalitsustes on näiteks 4-6 erinevat noortekeskust ja kooli või isegi rohkem. Siis on selge, et peab olema mingi üldine koordinaator. Aga meil on üks põhikool ja üks noortekeskus. Ma arvan, et praegu oleks eraldi noorsootööspsialistile töökoormust liiga vähe.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu olemas)

Selleks, et noorsootöö korraldamine nende alternatiivide puhul hästi toimiks, peetakse oluliseks head koostööd omavalitsuse juhtidega, kus omavalitsus peab võtma noorsootööd korraldavat isikut või asutust võrdse partnerina.

“Kui selles vallas on tugev noortekeskus, siis otseselt noorsootööspsialisti kriitiliselt vaja ei ole. Ka meie eelmises vallas ei olnud noorsootööspsialisti, vaid oli noortekeskus, kes täitis neid ülesandeid. Aga selleks peab olema tugev noortekeskus, kes teab oma kohta, võimalusi ja kontakte. Samuti peab vald võtma neid siis ka võrdse partnerina.” (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Selleks, et noorte kaasamine toimiks, peetakse **väga vajalikuks, et noorte kõrval oleks täiskasvanud inimene, mentor, kes neid juhendab ja toetab**. Mõnevõrra erinevad arvamused selles osas, kes see inimene peaks olema. Ühest küljest nähakse vajadust eraldiseisva noorsootööspsialisti järele, teisalt leitakse, et omavalitsusse sobiks hoopis spetsialist, kelle kanda oleks mitu valdkonda, sealhulgas noorsootöö. Kolmandaks nähakse, et noorte mentor ei pea tingimata olema omavalitsuse ametnik. Samuti on omavalitsusi, kus noorsootöö korraldamise eest vastutab noortekeskus.

Arvamuste erisus on osalt seotud omavalitsuse suurusega – mida suurem on omavalitsus, seda rohkem on noori ja seda suurem on ka noorsootöö valdkonna töömaht, mis vajab eraldiseisva spetsialisti olemasolu. Küll aga ei ole eraldiseisva spetsialisti vajadus tingitud ainult omavalitsuse suurusest. Uuringus osalenud kahes väikeses omavalitsuses, kus noorsootööspsialisti ei olnud, oli noorsootöö korraldamine jagatud noortekeskuste juhtidega. Ühel juhul nähti, et selline süsteem hetkel omavalitsuse jaoks toimib hästi, teisel juhul tunti vajadust spetsialisti järele. Seetõttu on oluliseks mõjutavaks teguriks ka see kui hästi suudetakse alternatiivne noorsootöö korraldus toimima saada. Kui noorsootöö korraldamiseks on valitud noorsootööspsialisti ametikoha asemel mõni muu alternatiivne lahendus, peab sellega kaasnema tugev toetus omavalitsuse juhtide poolt ning olema selgelt jaotatud ülesanded ning vastutus.

5.2 Mitme valdkonnaga spetsialisti koormus

Spetsialistid, kelle vastutada on lisaks noorsootööle veel mõni muu valdkond, peavad oma ajalisi ressursse jagama mitme valdkonna vahel. See võib tekitada olukorra, kus ühele või mitmele valdkonnale ei jää piisavalt aega. Tavapäraselt on lisaks noorsootööle spetsialisti vastutusel kohaliku omavalitsuse kultuur, sport või haridus.

Omavalitsuse juhid üldjuhul ei määratle spetsialisti valdkondlike prioriteete ega ajalise koormuse jaotust valdkondade vahel. See tähendab, et spetsialistid saavad ise otsustada, kuidas oma tööd korraldada. Mõnel

juhul oskavad spetsialistid kogemusele tuginedes välja tuua üldise **tööjaotuse suhte, mis võib olla tugevalt kallutatud ühe valdkonna poole.**

“Muidugi hariduse poole on see koormus suurem, ütleme et 75% ja 25%.” (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Või tunnetatakse hoopis, **et tööaeg jaotub mõlema valdkonna peale võrdsetl.**

„50 % ja 50 % nagu ma seal kirjutasin ka, aga ma võin öelda, et see on 50/50.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Üldjuhul leiavad spetsialistid, et tööjaotust erinevate valdkondade vahel on väga raske mõõta. Ka need spetsialistid, kes üldise tööjaotuse suhte välja tõid, tõdeavad, et **eelkõige oleneb tööjaotus olukorrast** ning on seetõttu muutuv. Seejuures lähtutakse oma töös sellest, mis ülesanded **nõuavad hetkel kõige enam tähelepanu ja vajavad kohest lahendamist.**

„Mul ei ole tööülesanded ära jaotatud, et nüüd 2 h noorsootööd ja ülejäänud kultuuri. Hetkel teen töös neid asju, mis on kriitilised. Praegu on meil vastu võetud kultuuriprojektide taotlused ja need otsused on välja saadetud ja see on kõik see töö mis nõuab aega ja mis tuleb kiiresti ära teha.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Sellisteks kohest tähelepanu nõudvateks asjadeks võivad tihtilugu olla erinevad taotlusvoorud ja projektid, mis on tähtaegadega ning mille jaoks koostatav dokumentatsioon on ajamahukas. Mõnel juhul tunnetavad spetsialistid läbi aastatepikkuse kogemuse, et on välja kujunenud perioodid, mil üks või teine valdkond vajab enam tähelepanu. Seetõttu ei ole alati spetsialistidel enda vaba valik, kuidas oma tööd valdkondade vahel jaotada, vaid sõltub neile määratud ülesannetest ja nende tähtaegadest.

Mitme valdkonna koordineerimise kohustus tekitab paratamatult olukorra, mil tuntakse **puudujäärke oma ajalistes ressurssides.** Mõnel juhul on ajapuudus tugevamini tunnetatud **konkreetsetel perioodidel, kui üks valdkond vajab enam tähelepanu** ehk ajapuudus võib olla perioodiline.

„Selle [taotluste esitamise] käigus ma tegelen noorsootöö valdkonna ja [noorte osaluskoguga] hetkel ainult kõige kriitilisemaga. Hoian neil silma peal ja tuletan meelde, mis on neil vaja ära teha, aga ma ei saa nendega nii tihedalt suhelda, kui ma sooviksin“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samas mõnel juhul on **ajapuudust tunnetatud püsivalt** ning see on tõstatunud probleemiks, mis vajab lahendust.

„Ikka tekib [tunne, et ühe valdkonna jaoks on aega vähe], aga seda arutatakse juba teist või kolmandat aastat, et äkki peaks need ametid lahku tõstma, aga poliitikute poolt lahendust ei ole.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Uuringus osalenud spetsialistid, kellele vastutada on lisaks noorsootööle veel mõni valdkond, tundsid suuremal või vähemal määral aja puudust, mis on tingitud mitme valdkonna koordineerimisest. Ajapuudus võib olla ajutine ning esineda periooditi, aga võib olla ka püsiv probleem. See, et spetsialistile on määratud mitu valdkonda, ei ole omavalitsustes ilmselt põhimõtteline otsus, vaid on tingitud omavalitsuse ressursside piiratuses. Kuigi spetsialistid pidasid aja puudust probleemiks, ei pruugi olla alati võimalik tema töökoormust vähendada tõstes töövaldkonnad eraldi, sest omavalitsusel pole uue ametikoha loomiseks ressursse.

6 Toe ja abi vajadus

Uurisime noorsootööspsialistidelt või nende puudumisel omavalitsuse ja noortekeskuste juhtidelt, kas nad vajaksid omavalitsuses noorte kaasamise korraldamisel mingit laadi tuge. Toe vajaduses on erisusi vastavalt sellele, kas omavalitsuses on loodud noorte osaluskogu ning kui kaua on noorte osaluskogu tegutsenud. **Omavalitsuses, kus noorte osaluskogu on tegutsenud juba üle 10 aasta, ei tunnetata abi või toe vajadust. Noorte osaluskogude** tegutsedes areneb ajas ka omavalitsuse oskus noori üha enam kaasata. Aja jooksul töötatakse välja ja kinnistuvad noorte osaluse korraldamise süsteemid, mis omavalitsuse jaoks hästi toimivad.

Omavalitsustes, kus **noorte osaluskogu on äsja loodud või alles loomisjärgus, tuuakse välja vajadus saada tuge just selles osas, mis puudutab noorte osaluskogu loomist ja toimimist.** Kui omavalitsuses pole varem noorte osaluskogu olnud või viimati tegutses noorte osaluskogu pikka aega tagasi, siis noorsootöö eest vastutavad spetsialistid tunnevad, et neil puuduvad teadmised sellest, mida noorte osaluskogud endast kujutavad, mis on nende eesmärgiks ja kuidas hea noorte osaluskogu peaks toimima. **Seetõttu soovitakse alustavatele noorte osaluskogudele õppeprogrammi ja õppematerjale,** mis kõike seda infot sisaldab.

„Üks asi, mida me uue alustava noorte osaluskoguga näeme, on just see tugi, et võiks olla selline programm alustavatele organisatsioonidele või kaasamisvormidele ja alati on hea kui on üks väljatöötatud üks ja testitud asi. /.../ Sellised nii-öelda õpikud võiksid olemas olla.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samal põhjusel soovitakse võtta eeskju hästi toimivatest noorte osaluskogudest. Kuna ei ole olemas raamistikku, milline peab olema noorte osaluskogu, siis soovitakse **tutvuda pikemat aega tegutsenud ja hästi töötavate noorte osaluskogudega,** et saada sealt ideid, kuidas oma KOV-is noorte osaluskogu ja selle toimimise süsteem luua. Kuigi ENLil on olemas omavalitsustele ja noorte osaluskogudele suunatud infot koondav veebiportaal (www.osaluskogud.ee), toodi intervjuudes välja, et tuntakse puudust ühtsest infokanalist, kust saada infot Eestis olevate hästi toimivate ja eeskujulike noorte osaluskogude kohta. Intervjuudes omavalitsuste spetsialistide ja noortega ei uuritud nimetatud veebiportaali kohta täpsemalt ja seetõttu ei ole teada millistena nähakse veebiportaali puudujääke.

„Pigem me tahame külastada mingeid toimivaid noortevolikogusid, et sellist tuge me nagu vajame tõenäoliselt. Inspiratsiooni mõttes, aga mitte ressursi mõttes. /.../ Pigem, et noored saaksid ka aru, mida neilt nagu täpsemalt oodatakse ja mida see noortevolikogu töö üldse endast kujutab, et selle mõttega.“ (KOV-i spetsialist; keskmine KOV, noorte osaluskogu loomisel)

Ka edaspidi, kui noorte osaluskogud on loodud ja tööle hakanud, soovitakse **teha koostööd teiste KOVide noorte osaluskogudega, et vahetada ideid ning jagada hästi toimivaid praktikaid.** Niimoodi saavad noorte osaluskogud üksteiselt õppida ja areneda, mis samuti ühtlustab noorte osaluskogude taset riigis tervikuna. Noorte osaluskogude koostöö arendamiseks ja osaluskogude teadlikkuse tõstmiseks on ENL korraldanud osaluskogude juhtide ümarlaudasid. Edaspidi tuleks põhjalikumalt uurida, millises vormis ja millise sagedusega noorte osaluskogud soovivad üksteisega koostööd teha.

„See võiks olla ka näiteks [noorte osaluskogude] kokkusaamine üks kord aastas nagu on näiteks õpetajatel või ükskõik, kus noored tõesti saavad kokku ja räägivad, mis neil plaanis on ja mis nad tahavad teha ja mis neil puudu on. Siin on näiteks üks asi puudu ja seal on teine asi, aga see paneb ka mõtlema, et ahhaa, me võiksime ka midagi muuta.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Vajadust tuntakse ka **noortele suunatud koolitusi koondava veebilehe** järele. Alustavad noorte osaluskogud vajavad väljaõpet noorte osaluskogude töö kohta. Näiteks on noorte osaluskogu esimeestel vaja omada juhioskuseid ning selleks, et osaluskogu kooslusena toimiks, oleks kasulikud meeskonnatöö koolitused. Nii

alustavatele kui ka pikka aega tegutsenud noorte osaluskogudele soovitakse ka erinevaid poliitikaemalisi koolitusi.

„Näiteks kerkivad vahel mingid teemad esile ja siis võiks olla selline keskkond, kus ma saan võtta noortele suunatud häid koolitusi. /.../ Ehk siis selline keskkond, kus saab noppida noortele suunatud võimalusi – koolitusi, meeskonna koolitusi, poliitika tutvustamise koolitusi ja inimesi, keda kutsuda rääkima.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Täiendavat tuge suurematelt noorteorganisatsioonidelt ootavad nii need omavalitsused, kus on noorte osaluskogu loomisel, kui ka omavalitsused, kus see on mõned aastad tegutsenud. Samas tuuakse välja, et senine tugi ENLi poolt on olnud piisav.

„See abi, mida olen siia saanud ENLi poolt, on olnud piisav. Juhendmaterjalid ja valmisolek tulla koha peale rääkima, see on olnud piisav.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Teisalt leitakse omavalitsustes, et oleks vaja täiendavat tuge. Sealjuures **tunnevad pealinnast kaugemad piirkonnad ja väiksemad omavalitsused, et neile pole piisavalt tähelepanu pööratud**. Toena vajatakse seda, et ENL oleks noorte osaluskogudega pidevalt ühenduses ning tunneks huvi noorte osaluskogude käekäigu ja murede vastu. Samuti leitakse, et ENLi töötaja peaksid käima omavalitsustes kohapeal nõu ja abi pakkumas.

„/.../ me tõstatasime nendega teema, et tulge ka [omavalitsuse nimi] rääkima, aga nad tegelikult nagu väga ei jõua kuidagi siia Tallinnast kaugemale. Noh nii ja naa on see teema, et nad käivad võib-olla küll mingitel üle-eestilistel kogunemistel, aga et nad konkreetselt tuleksid sellesse väiksemasse omavalitsusse ka, võib-olla neil ei ole jõudu selleks. Aga kuidagi kasvõi mingi väike telefonikõne, et kuulge, kuidas teil seal läheb. Et ma teaks, et nad on olemas, aga ega ausalt öeldes me nendega väga kokku ei puutu küll. Kui mina siin valutan südant selle noorte osaluskogu poolt, siis nemad võiksid ju ka natukene rohkem panustada sellesse, et jõuda iga väikese omavalitsuse noorte osaluskoguni.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Samuti esineb toe pakkumises mõneti järjepidevuse probleemi. Sarnaselt noorte osaluskogudele, kus liikmed tihti vahetuvad, esineb analoogne probleem ka üleriigilistes noorteorganisatsioonides. See aga võib tekitada olukorra, kus noorteorganisatsiooni tugi omavalitsusele ei ole järjepidev, sest konkreetsete inimeste vahel kontakt kaob ning **liikmete vahetusel tuleb uuesti suhtlus organisatsiooni ja omavalitsuse vahel üles ehitada**.

„Nad ei tea ega tunne eriti ja nad ka seal vahetuvad. Kui me kokku saame, siis ega nad ei tea, et ma olen see, siis ma tutvustan end, nii on.“ (KOV-i spetsialist; suur KOV, noorte osaluskogu olemas)

Omavalitsusele, kus noorte osaluskogu ei ole, on küll pakutud osaluskogu loomiseks abi, kuid see ei ole olnud asjakohane. Omavalitsusele on pakutud noorte osaluskogu algatamiseks rahalist toetust, kuid omavalitsuse juht näeb, et **peamiseks takistuseks noorte osaluskogu loomisel ei ole mitte finantsilised ressursid, vaid hoopis noorte huvi ja motivatsioon puudus**. Sealjuures omavalitsuse juht kahtleb, kas riigi tasandil saab seda probleemi lahendada. Küll aga ei saa siinkohal öelda, et rahaline toetus üldiselt ei ole asjakohane toetusmeede. Mitmed uuringus osalenud omavalitsused, kus noorte osaluskogu on äsja loodud või loomisel, on saanud rahalisest toetusest palju abi. **Omavalitsus, kus noorte osaluskogu loomise takistuseks on noorte huvi puudus, vajab enam nõu ja toetust, kuidas noori motiveerida ja nende huvi KOVi otsustusprotsessides osalemise vastu suurendada**.

„/.../nemad põhimõtteliselt kahel aastal järjepidevalt helistasid mulle, pakkusid raha ja järgmisel aastal pakkusid veel rohkem, et teil on võimalik teha see [noorte osaluskogu]. Esimesel aastal oli näha, et meil ei ole selliseid noori ja meil ei õnnestu see. Siis oligi see, et noorte omaalgatused ja kooskäimise grupid, ütlen ausalt, et no proovisime ja lubasin ka ja rääkisime noortega, aga sellist väikest aktiivigi, kes oleks nagu ka selle raha eest ka nõus, et saame kokku ja arutame ja panustame, see oleks tegelikult olnud selline raha,

mida meil tegelikult vaja ei olnud. Selliste noorte asjade elluviimiseks me oleks oma eelarvest ka leidnud, et selles mõttes ma nagu ei oskagi, minu arust nagu ei saagi riik, see pigem jääb noorte taha, mitte see et pole raha. Kui riik ka seda raha pakkus, siis meil tegelikult ei olnud seda raha kuskile panna, sest tegelikult neid noori, meil oli just olnud see projekt, ja me nägime, et neid noori on väga keeruline kuskile kaasa tõmmata nii ja nende algatus oli veel väiksem, et ühed ja samad. Siis olekski olnud, et jälle need ühed ja samad noored oleksid tulnud kohustuslikus korras neid üritusi läbi viima, seda nagu ei tahtnud.“ (KOV-i valitsus; väike KOV, noorte osaluskogu puudub)

Omavalitsustele tuge ja abi pakkudes tuleb arvestada, et mured omavalitsuste vahel varieeruvad ning toetus omavalitsusele peab lähtuma konkreetse omavalitsuse vajadustest. See, millist tuge omavalitsus vajab, on suuresti seotud noorte osaluskogu olemasoluga ning kui kaua on noorte osaluskogu tegutsenud. Omavalitsustes, kus noorte osaluskogud alustavad, vajatakse tuge ja abi noorte osaluskogu käima lükkamisel. Loodud noorte osaluskogud soovivad teha koostööd teiste KOVide noorte osaluskogudega ja vahetada kogemusi ning ideid. Selleks, et iga omavalitsus saaks just sellist tuge ja abi, mis on neile sellel hetkel asjakohane, peab olema toimiv kommunikatsioon omavalitsuste ja neid abistavate organisatsioonide vahel. Kommunikatsioonis ENL ja omavalitsuste vahel võib esineda takistusi, kus info nendest noorte osaluskogudest, mis pole loodud noorsootöö seaduse alusel (linna- või vallavolikogu kinnitatud põhikirjaga), ei jõua alati ENLini. Seetõttu ei ole ENL kõigist loodud või loomisjärgus noorte osaluskogudest alati teadlik ning saab abi pakkuda siis, kui omavalitsus nendega ise ühendust võtab.

7 Kokkuvõte

7.1 Noorte osaluskogude toimimine

Uuringuga hõlmatud kaheksast omavalitsusest oli viies noorte osaluskogu loodud ning kahes omavalitsuses oli loomise protsess uuringu hetkel käimas ning põhikirja ei olnud veel koostatud. Ühes KOVis noorte osaluskogu puudus. Noorte osaluskogude toimimise uurimiseks analüüsisime esmalt nende põhikirju. Kõik põhikirjad koosnesid üldjoontes samadest osadest – määratletud oli noorte arv, liikmete vanuseline määratlus, liikmeks saamise kord, noorte osaluskogu juhtimine, ülesanded, töövorm ning üldine eesmärk. Küll aga erinevad noorte osaluskogude toimimise detailid. Olulisemad erisused on järgnevad:

KOVi rahastus noorte osaluskogudele. Rahastamise detailne süsteem omavalitsuseti erineb – osades KOVides on noorte osaluskogul kindlaks määratud osa eelarvest ning teistes kasutatakse rahastamiseks noorsootöök eraldatud vahendeid. Raha kasutamiseks on mõnel juhul noorte osaluskogul vajalik koostada tegevuskava ning teistel juhtudel eraldatakse tegevusteks raha jooksvalt vastavalt vajadusele. Selleks, et noored saaksid oma tegevusi paremini planeerida ja arvestada olemasolevate vahendite suurusega, on heaks praktikaks see, kui noored koostavad eelarve vahendite kasutamiseks tegevuskava.

Noorte osaluskogude valimised. Nendes noorte osaluskogudes, mis on loodud noorsootöö seaduse alusel, toimub liikmeskonna moodustamine vastavalt seaduses määratule ehk demokraatlike valimiste teel. Demokraatlike valimiste korraldamine võib aidata noortel tutvuda demokraatia põhimõtetega ning anda noortele praktilise kogemuse valimistel osalemisest. Teised noorte osaluskogud on liikmete vastuvõtmise süsteemi saanud ise valida ja siinkohal on kasutatud erinevaid lähenemisi - nii demokraatlike valimisi kui ka aastaringset avalduse alusel liikmete vastuvõttu. Uuringusse kaasatud noorte osaluskogude näitel võib öelda, et liikmete vastuvõtmine aastaringset avalduse alusel toetab noorte osaluskogude tegutsemise järjepidevust. Nii ei vahetu kõik liikmed korraga ning see tagab, et alati keegi saab uusi liikmeid juhendada ja toetada. Samuti nähakse aastaringse liikmete vastuvõtu eelisenä, et noor saab noorte osaluskoguga liituda siis, kui ta soovib ega pea ootama järgmisi valimisi.

Noorte osaluskogude kaasamise piisavus. Ühest küljest tuntakse, et noorte osaluskogude osalemine omavalitsuse otsustusprotsessides on piisav ning ka noored ise on kaasamisega rahul. Teisalt arvatakse, et koormus ürituste korraldamisel on oluliselt suurem kui kaasatus omavalitsuse otsustesse ning ka noored ise ei ole mõnel juhul rahul oma kaasa rääkimise võimalustega. Seega on efektiivselt kaasamiseks vajalik jooksvalt hinnata, kas omavalitsuses noorte osalemisevõimalused ja -vormid kaasavad noori piisavalt ning kas kaasamine on sisuline. Seejärel tuleks vajadusel noorte võimalusi täiendada või muuta.

Noorte osaluskogude töötamise erinevuste põhjuseks on täpse ja detailse noorte osaluskogude töötamise raamistiku puudumine. Noorsootöö seadus seab küll üldised põhimõtted, mis puudutavad noorte osaluskogude eesmärki, liikmete valimist, tegutsemiste aluste kehtestamist ning valla- või linnavolikogude istungite ja õigusaktide kohta info edastamist noortele, kuid ei määratle noorte osaluskogude toimimise täpset süsteemi ja ülesandeid. Seetõttu esineb noorte osaluskogude toimimisel erisusi ka nende seas, mis on loodud noorsootöö seaduse alusel. KOVides, kus noorte osaluskogu pole loodud noorsootöö seaduse alusel, on omavalitsusel võimalus määratleda noorte osaluskogu toimimise alused vabamalt kui noorsootöö seaduse alusel loodud noorte osaluskogudes.

Ühest küljest võimaldab noorte osaluskogude detailse raamistiku puudumine omavalitsusele paindlikkust korraldada noorte osalemine otsustusprotsessides sellisel viisil, mis omavalitsuse töökorralduse ja noorte soovidega kõige paremini ühildub. Teisalt aga ilmnes omavalitsustes läbiviidud intervjuudest, et loodud

süsteemid ei hakanud alati toimima. Alles alustavad noorte osaluskogudel on probleemiks hea eeskju puudumine, teadmiste vähesus ning osaluskogu rolli määratlematus. Seetõttu soovitakse alustavatele noorte osaluskogudele õppeprogrammi ja õppematerjale ning soovitakse tutvuda pikemat aega tegutsenud ja hästi töötavate noorte osaluskogudega, et saada neilt ideid, kuidas omavalitsuses noorte osaluskogu ja selle toimimise süsteem luua. Kuna puudub selge ja ühtne raamistik, milline on hästi toimiv noorte osaluskogu, siis on ka nende tase omavalitsuseti väga erinev. Intervjueeritud omavalitsused, mis hiljuti toimunud haldusreformi tulemusel koosnevad ühinenud omavalitsustest, tõid välja, et mõnda väiksemat piirkonda on tulnud noorte kaasamise osas oluliselt toetada ja abistada, et saavutada kogu ühinenud omavalitsuses ühtlane noorte kaasamise võimekus. Taset aitaks ühtlustada see, kui omavalitsuste noorte osaluskogud teeksid omavahel rohkem koostööd ning vahetaksid ideid ja kogemusi.

7.2 Muud osalemisvormid omavalitsuse otsustusprotsessides

Noorte osaluskogudele alternatiivseid vorme omavalitsuse otsustusprotsessides osalemiseks on kasutatud nii nendes KOVides, kus noorte osaluskogu on olemas, kui ka neis, kus noorte osaluskogu ei ole või on alles loomisel. Selliste praktikate kohta on positiivse tulemusega näiteid igas uuringus osalenud omavalitsuses. Seejuures on erinevate osalusvormide algatus tulnud omavalitsustelt või ka noortelt endilt. Valdavalt on kasutatud alternatiivseid osalusvorme konkreetsete noori puudutavate teemade puhul nagu näiteks üliõpilaste bussipiletite soodustus, busside sõiduplaani muutmine, rulaparkide ja mänguväljakute rajamine jms. Omavalitsus, kus noorte osaluskogu ei ole, on püüdnud noori kaasata omavalitsuse strateegiliste dokumentide aruteludesse ning laiemalt ka omavalitsuse volikogude komisjonide koosolekutele. Lisaks on uuringus osalenud omavalitsustes kaasatud noori osaluskohvikute, ümarlaudade ja noorteaktiivide vormis. Osalusvormide olemasolu on mõnevõrra seotud omavalitsuse suurusega – suurtes omavalitsustes on rohkem noori ja seetõttu võib seal olla ka rohkem noorte kooslusi, mis omavalitsuse otsustes osalevad. Väiksemate omavalitsustes on aga üldjuhul otsustajatel noortega otsesem ja isiklikum kontakt ning osalus omavalitsuste otsustes võib toimuda rohkem mitteformaalsetes vormides. Noorte osaluskogudest erinevad osalusvormid ei ole regulaarsed, vaid pigem toimuvad vajaduspõhiselt mõne probleemi lahendamiseks või mingisugusel konkreetsetel teemal sisendi saamiseks. Omavalitsustes ei ole loodud konkreetset raamistikku ja süsteemi, milliseid osalusvorme ja millal kasutatakse ning seejuures püüavad mitmed omavalitsused katsetada erinevaid viise noorte kaasamiseks.

7.3 Kaasamist mõjutavad tegurid

Noorte kaasamise edukust omavalitsuse otsustusprotsessidesse mõjutab palju tegureid. Sealhulgas on omavalitsuse karakteristikutega seotud tegurid ja noortega seotud tegurid. Enamik tegureid mõjutavad seda, kui edukas ja kvaliteetne on noorte kaasamine omavalitsuses ning need tegurid omakorda mõjutavad üksteist ning on koosmõjus. Tähelepanekud kaasamise edukust ja kvaliteeti mõjutavate tegurite kohta on järgmised:

Omavalitsuse suurus. Suurtel omavalitsusel nähakse noorte kaasamisel eeliseid selles, et neil on rohkem aktiivseid noori ja ressursse, et pakkuda erinevaid võimalusi osalemiseks. Väikestes omavalitsustes on teisalt noored omavahel tihedamalt seotud, kontaktid on otsesemad ja noored elavad üksteisele lähemal, mille tõttu on nende kaasamine nii logistiliselt kui ka sisuliselt vähem aja- ja töömahukas. Omavalitsuse suurus on omakorda seotud sellega, kas omavalitsuses on güмнаasiume ja kutse- või kõrgharidusasutusi ning sellest tulenevalt on suuremates omavalitsustes paremad võimalused kaasata täisealisi noori, sest nad õpivad ja elavad püsivalt omavalitsuses kohapeal.

Omavalitsuse finantsvõimekus. Omavalitsuse finantsvõimekus on osalt seotud omavalitsuse suurusega, sest suurematel omavalitsustel on rohkem ressursse, et noortele luua erinevaid võimalusi. Näiteks mõjutab finantsvõimekus seda, kui palju noored saavad korraldada omavalitsuses erinevaid üritusi ja kui palju saavad noored ise osaleda suurematel kaasamisüritustel. Samas tuleb arvestada, et ürituste

korraldamine ei ole noorte otsustusprotsessides osalemise peamiseks aluseks, vaid pigem on see noorte osaluskogude täiendav tegevus. Omavalitsuste juhtide ja spetsialistidega intervjuudest selgus, et finantsvõimekus ei ole otseselt noorte kaasamise korraldamisel takistuseks, sest ka vähete vahenditega on võimalik noorte osalemist edukalt toetada. Siinkohal peetakse oluliseks kui läbimõeldult ja hästi planeeritult olemasolevaid vahendeid kasutatakse.

Täiskasvanu toetus. Olenemata omavalitsuse suurusest, ressursidest ja noorsootöökorraldusest, on noorte kaasamise toimimiseks olulise tähtsusega neid toetava täiskasvanu olemasolu. Täiskasvanu tugi on noortele vajalik selleks, et selgitada neile omavalitsuse otsustusprotsesse, noorte osaluskogude toimimist, aidata neil nendes süsteemides orienteeruda ning teha neid tehnilisi protseduure, milles alaealised ei saa vastutust võtta. Noori toetava mentori ametikoht on mõnevõrra seotud omavalitsuse suuruse ja sellest tulenevalt finantsvõimekusega – suurematel omavalitsustel on võimalus luua eraldi noorsootööspetsialisti ametikoht. Küll aga selgus intervjuudest, et täiskasvanu, kes noori toetab, ei pea töötama mingil kindlal ametikohal, kuid ta peab olema järjepidevalt noortele olemas, looma nendega usaldusliku suhte ning andma neile ka piisavalt iseseisvust. Seejuures on oluline, et noorsootööspetsialistil oleks pädevus ja tööaeg, et noorte osaluskogu toimimist toetada.

Noorte vanus. Noorte vanus mõjutab seda, millistesse otsustusprotsessidesse ja millisel viisil saab noori kaasata. Kuna noorte sihtrühm on noorsootöö seaduses määratletud vanuses 7-26, siis on sealhulgas väga erinev võimekus omavalitsuse otsustusprotsesse mõista ja nendes kaasa rääkida. Algklasside lapsed noorte osaluskogude töösse ei kaasata. Noorte osaluskogudes on just põhikooliealisi noori kõige rohkem. Osalt noorte osaluskogude vanuselise koosseisu, aga osalt ka üldisemalt noorte osaluskogude funktsioonide tõttu, leiavad paljud omavalitsuste juhid ja noorsootööspetsialistid, et noortel on teistsugused huvid ja eesmärgid ja omavalitsuste töö noori ei huvita. Samuti leiavad omavalitsuste ametnikud, et mõnest teemast arusaamiseks on kaasatavad liiga noored. Lisaks eelnevalt väljatoodud seosele, et väikestes omavalitsustes pole mõnel juhul gümnaasiumi, kutsekooli ega kõrgharidusasutusi, mistõttu lähevad noored haridust omandama omavalitsusest kaugemale. Samuti on täisealiste noorte kaasamist takistavaks teguriks see, et noored alustavad iseseisva eluga ning on hõivatud töö ja perega.

Noorte julgus. Noorte julgus mõjutab enim seda, mil määral noorte arvamus ja ideed otsustajateni jõuavad. Noorte kaasamisel on alati üheks ohuks see, et kaasatus võib kujuneda ainult näiliseks, kus noored on otsustusprotsessides pigem pealtvaataja ja kuulaja rollis. Selle üheks põhjuseks võib olla noorte vähene julgus täiskasvanutega kaasa rääkida, sest nad kardavad eksida või et nende mõtted ja ideed ei ole asjakohased. Selle probleemi lahendamiseks tuleb noori julgustada rohkem oma arvamust avaldama ning luua neile sealjuures toetav ja turvaline õhkkond. Samuti tuleb arvestada, et julguse kogumine võib noortel võtta aega ning kui nad esialgu on pigem vaitlejad, siis ühel hetkel on nad valmis ka rohkem arvamust avaldama.

Noorte ajalised ressursid. Nii omavalitsuste kui ka noorte intervjuudest selgus, et noorte osaluskogudes tegutsevad noored on üldjuhul aktiivsed mitmes erinevas valdkonnas. See tähendab, et nad peavad oma aega jagama kooli, huvihariduse, noorte osaluskogu ja kõiksugu muude tegevuste vahel. Noorte ajaliste ressursside piiratuse tõttu jääb mõnel juhul liiga vähe aega noorte osaluskogus kaasalõõmiseks ning see takistab osaluskogude edukat toimimist.

Infovahetus ja suhtlus. Noorte kaasamise edukust mõjutavaks teguriks on see, kui hästi toimub infovahetus omavalitsuse, noorte osaluskogu ja teiste omavalitsuses elavate noorte vahel. Omavalitsused tunnetavad probleeme, kuidas vajalik info viia noorteni. Mõneti tuntakse, et noorteni on keeruline jõuda kasutades traditsioonilisi infokanaleid nagu nt omavalitsuse ja kooli koduleht ning kohalikud väljaanded. Seejuures ei toimi kõige paremini ka sotsiaalmeedia ning seda eelkõige info

ülekülluse tõttu. Noorte osaluskogu üheks ülesandeks võib olla info vahendamine omavalitsuse ja omavalitsuses elavate noorte vahel. Valdavalt levivad noorte osaluskogud infot teistele noortele läbi koolide õpilasesinduste ning otseselt oma sõprade ja tuttavatega rääkides. Küll aga tunnevad noorsootööspsialistid mõnevõrra muret, kas info ka realselt noorteni läbi noorte osaluskogude jõuab. Infovahetus ja suhtlus on omakorda seotud teiste omavalitsuse karakteristikutega. Väikestes omavalitsustes toimub infoedastus kõige efektiivsemalt suust-suhu suhtlusel. Omavalitsustes, kus elab märkimisväärne arv vene emakeelega noori, tuleb info jagamisel arvestada, et see jõuaks nii eestikeelsetele ka venekeelsetele noorteni. Lisaks mõjutab keelebarjäär noorte omavahelist suhtlust omavalitsuse piires ja suhtlust teiste KOVide noorte osaluskogudega ja noorteorganisatsioonidega.

Omavalitsuse avatus ja noorte suhtumine. Kui eelnevalt kirjeldatud tegurid mõjutavad eelkõige noorte kaasamise efektiivsust, siis kaasamise aluseks on huvi ja motivatsioon, seda nii omavalitsuse juhtide, spetsialistide kui ka noorte poolt. Selleks, et omavalitsuses saaks toimuda sisukas kaasamine, kus noortel on reaalsed võimalused kaasa rääkida ja otsustusprotsessides osalemine ei ole vaid näiline, on vajalik mõlema osapoole tahe.

Uuringus osalenud omavalitsustes suhtutakse üldiselt noorte kaasamisse positiivselt. Kaasamisel nähakse ühest küljest sellist positiivset mõju, mis avaldub koheselt ja edendab noorte elu omavalitsuses praegu. Teisalt leitakse, et noorte kaasamisel on pikema perspektiiviga mõju noorte arengule, haridusele ja eluolule omavalitsuses. Parimaks praktikaks võib pidada sellist suhtumist, mis näeb kasu kombineeritult ehk noorte osaluskogud pakuvad konkreetsetele noortele arenguvõimalusi, kuid seda kasutatakse ka KOVi arenguks. Positiivne suhtumine ning noorte kaasamise kasutegurite tunnetamine ei avaldu aga kõikidel juhtudel omavalitsuse praktikates. On omavalitsusi, kus leitakse, et noorte kaasamise pideva suurendamise survestamise asemel tuleks arvestada, et noorte vastutulul ja sisulistes otsustesse kaasamisel on noorte võimekusest tingitud piirid.

Eestis on omavalitsusi, kus noorte huvi puudus takistab kaasamist ja on neid, kus tuntakse, et noorte huvi on olemas ning isegi märgatakse huvi suurenemist. Mõnevõrra mõjutab noorte osalemise huvi omavalitsuse suurus – suuremates omavalitsustes, kus noori on rohkem, on lihtsam ilma täiendava motiveerimiseta luua noorte osaluskogu. Samuti on noorte huvi suurem olukordades ja omavalitsustes, kus on toimiv kaasamise raamistik ja kaasamine on sisuline.

Omavalitsuseti erinevad arvamused, kas ja kuidas tegeleda noorte kaasamisalase huvi puudusega. Mõnel juhul tunnetatakse, et noorte huvi puudus on paratamatus ning seda ei saa väliselt sundida või motiveerida, sest huvi peab tulema noore enda seest. Olukorras, kus noorte vähest huvi nähakse probleemina, mida omavalitsus ei saa lahendada, ning noorte kaasamist küll püütakse korraldada, siis põhjustab see noorte näilise kaasamise. Ilma noorte endi sees tekkiva huvita ei saa sellisel juhul sisulist kaasamist omavalitsuses toimuda. Mõnes omavalitsuses on olemas noorte kaasamiseks selline noorte osaluskogu, mis väga hästi ei toimi ning sisuliselt ei panusta omavalitsuse otsuste tegemisse. Näilist osalemise võimalust pakkuvas noorte osaluskogus käimisega langeb ka noore motivatsioon tegevustes kaasa lüüa. Seega ei taga pelgalt noorte osaluskogu loomine noorte huvi ja tahte omavalitsuse otsustusprotsessides kaasa rääkida. Olukorras, kus noorte seas huvi puudub või on vähene, tuleks ennekõike tegeleda noorte huvi tekitamisega. Kui omavalitsus on suutnud noortes tekitada huvi ja tahte osaleda, tuleb süsteemselt läbi mõelda noorte kaasamise terviklik lähenemine, sealhulgas noorte kaasamise vorm, kaasamise tegevuste sisukus ning omavalitsuse tugi noortele. Omavalitsustes, kus toimib läbimõeldud kaasamise raamistik, mille üheks osaks on noorte osaluskogu, suudetakse hoida üleval ka noorte huvi.

7.4 Noorsootööspetsialisti vajalikkus

Kõigis uuringus osalenud omavalitsustes peeti noorte kaasamise edukaks toimimiseks väga vajalikuks, et noori juhendaks ja toetaks mentor. Arvamuste erisus aga puudutas seda, kes see isik peaks olema. Ühest küljest tunti vajadust eraldiseisva noorsootööspetsialisti järele. Teisalt tunti puudust mitme erineva valdkonna spetsialisti järele ja leiti, et omavalitsuses võiks töötada inimene, kelle vastutada on mitu valdkonda samaaegselt. Samuti leiti, et noorte mentor ei pea olema tingimata omavalitsuse ametnik, vaid noorte kaasamist saaks korraldada ja koordineerida ka näiteks noortekeskus ja selle töötajad.

Noorsootööspetsialisti tunnetatud vajadus on seotud omavalitsuse suurusega. Mida suurem on omavalitsus, seda suurem on noorsootöö ja sealhulgas noorte kaasamise töömaht, mistõttu on spetsialisti olemasolu vajalik. Küll aga vajati noorsootööspetsialisti ka ühes väikses omavalitsuses, kus hetkel on noorte kaasamise korraldamine olnud omavalitsuse juhi vastutada. Kuna noorsootöö ja noorte kaasamise ülesanne saab olla erinevate ametikohtade ülesandeks, on oluline see, kuidas omavalitsuses süsteem toimima saadakse. Kui omavalitsuses ei ole noorsootööspetsialisti või spetsialisti, kelle üheks vastutuselaks on noorsootöö, ning noorte kaasamist korraldab näiteks noortekeskuse juht või mõni muu isik, siis on oluline tugev toetus omavalitsuse poolt. Spetsialisti puudumisel on samuti oluline, et noorsootöö alternatiivse korralduse puhul oleks selgelt jaotatud ülesanded ja vastutus.

Uuringus osalenud noorte valdkonna eest vastutavad spetsialistid, kelle tööülesannete hulka kuulusid ka teised valdkonnad, tundsid suuremal või vähemal määral aja puudust. Aja puudus oli mõnel juhul ajutine ja esines periooditi, olles tingitud näiteks tähtajalistest projektidest ja taotlusvoorudest. Samas oli ka olukordi, kus ajapuudus oli spetsialistil püsivaks probleemiks, mille tõttu üks või mitu vastutatavat valdkonda kannatavad. Kuna eraldiseisva noorsootööspetsialisti ametikoha olemasolu on seotud omavalitsuse ressursidega, siis ei ole alati võimalik eraldiseisevat ametikohta luua. Seetõttu on vaja omavalitsusel põhjalikult hinnata töökorraldust ja võimalusel teha struktuurseid muutusi. Samuti võib kaaluda konkreetsete ülesannete jagamist omavalitsuses tegutsevatele noortekeskusele või noorsootöötajatele. Sel juhul peavad aga kõik osapooled olema korraldusega nõus, sest ka noortekeskustel ei pruugi alati olla vaba ajaressurssi.

8 Kasutatud kirjandus

Augsberger, A., Collins, M. E., Gecker, W. (2017) Best Practices for Youth Engagement in Municipal Government. National Civic Review, Vol. 106, Iss. 1, Spring 2017, lk. 9-16.

Bruus (2018) [Noortevolikogude roll noorte kaasamises ja osaluses kohalike omavalitsuste otsuste tegemise protsessides](#). Tallinna Ülikool, Haridusteaduste instituut, magistritöö.

Crowley, A., Moxon, D. (2017) [New and innovative forms of youth participation in decision-making processes](#). Council of Europe, October 2017 Printed at the Council of Europe

ENL (2019) [ENLi osalusbooklet 2019](#)

Lepa, R., Illing, E., Kasemets, A., Lepp, Ü., Kallaste, E. (2004) [Kaasamine otsusetegemise protsessi](#). Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. Tallinn.

[Noortevaldkonna arengukava 2014-2020](#)

OECD (2019) [Engaging Young People in Open Government](#). A Communication Guide.